

Το διαχρονικό ζήτημα της καταπολέμησης του ντόπινγκ, τόσο στην ελληνική, όσο και στη διεθνή έννομη τάξη, σε ποινικό, αλλά και σε πειθαρχικό επίπεδο

Πασχάλης Παπαδόπουλος

**Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων
απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος
«Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οργάνωσης και
Διαχείρισης Αθλητισμού του Παν/μίου Πελοποννήσου στην κατεύθυνση «Διοίκηση
Αθλητικών Οργανισμών & Επιχειρήσεων»**

Σπάρτη

2019

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1ος Επιβλέπων: Μάριος-Δανιήλ Παπαλουκάς, Καθηγητής

2ος Επιβλέπων: Αθανάσιος Κριεμάδης, Καθηγητής

3ος Επιβλέπων: Ιωάννης Δουβής, Καθηγητής

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της παραγράφου 2 (Διαγραφές Μεταπτυχιακών Φοιτητών) του Κανονισμού Λειτουργίας Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δηλώνω υπεύθυνα ότι για τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής μου Εργασίας (ΜΔΕ) δε χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Ημερομηνία: 17/09/2019

Ο Δηλών

Πασχάλης Παπαδόπουλος

Copyright © Πασχάλης Παπαδόπουλος, 2019

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πασχάλης Παπαδόπουλος: Το διαχρονικό ζήτημα της καταπολέμησης του ντόπινγκ, τόσο στην ελληνική, όσο και στη διεθνή έννομη τάξη, σε ποινικό, αλλά και σε πειθαρχικό επίπεδο

(Με την επίβλεψη του Μάριου-Δανιήλ Παπαλουκά, Καθηγητή)

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι το διαχρονικό ζήτημα της καταπολέμησης του ντόπινγκ σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, στα πλαίσια ποινικών αλλά και πειθαρχικών κανόνων. Στην αρχή θα πραγματοποιηθεί μία σύντομη επισκόπηση του φαινομένου της φαρμακοδιέγερσης, υπό το πρίσμα της επιστήμης της Κοινωνιολογίας αλλά και μία προσπάθεια διερεύνησης των αιτιών επικράτησης του φαινομένου αυτού τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Στη συνέχεια, θα εξεταστεί η ποινική αντιμετώπιση του ντόπινγκ τόσο όσον αφορά τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα όσο και αναφορικά με τον Ν. 2725/1999, έναν νόμο που αποτελεί το κατευθυντήριο νομοθέτημα της ελληνικής έννομης τάξης σε ό,τι έχει να κάνει με συμπεριφορές παράνομης χορήγησης ή/και χρησιμοποίησης απαγορευμένων ουσιών. Επιπροσθέτως, θα γίνει μία σύντομη εξέταση των πειθαρχικών κυρώσεων που επιβάλλονται τόσο από τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ όσο και από την εγχώρια έννομη τάξη, αφού, εκτός από ποινικό αδίκημα, δεν σημαίνει ότι το ντόπινγκ δεν αντιμετωπίζεται και ως αμιγώς αθλητικό αδίκημα. Τέλος, στα πλαίσια μίας συνοπτικής διερεύνησης των υπερεθνικών πολιτικών που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση του ντόπινγκ, το τελευταίο κεφάλαιο θα αφιερωθεί στις διατάξεις που αφορούν το ντόπινγκ και οι οποίες, ισχύουσες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της διεθνούς κοινότητας, δεν παύουν να διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, εξαιτίας της υπερνομοθετικής ισχύος τους με τις οποίες και αυτές είναι εξοπλισμένες.

Λέξεις κλειδιά: *Φαρμακοδιέγερση, ποινικό, πειθαρχικό, εθνικό, υπερεθνικό*

ABSTRACT

Paschalis Papadopoulos: The long-standing issue of combating doping, both in the Greek and international legal order, at the criminal and disciplinary level
(With the supervision of Marios-Daniil Papaloukas, Professor)

The aim of this study is to tackle the issue of anti-doping at national and supranational levels, both within criminal and disciplinary rules. In the beginning there will be a brief overview of the phenomenon of pharmacodynamic stimulation, in the light of the science of Sociology, but also an attempt to investigate the causes of this phenomenon at both national and supranational levels. Subsequently, the criminal prosecution of doping will be examined both with regard to the Greek Penal Code and with regard to Law 2725/1999, a law which is the guiding law of the Greek legal system in relation to unlawful conduct and / or the use of banned substances. In addition, there will be a brief examination of the disciplinary sanctions imposed by both the World Anti-Doping Code and the domestic legal order, since, in addition to a criminal offense, it does not mean that doping is not treated as a purely sporting offense. Finally, in the context of a brief overview of transnational policies developed to prevent and combat doping, the last chapter will focus on the provisions on doping which, both within the European Union and the international community, do not cease to exist. to play a particularly important role because of their supra-legislative power with which they are also equipped.

Keywords: *Doping, criminal, disciplinary, national, supernational*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1: Το Φαινόμενο «Ντόπινγκ».....	8
1.1. Το Αθλητικό – Ολυμπιακό Ιδεώδες και το «Ντόπινγκ»	8
1.2. Η Περίπτωση Παράβασης των Άγραφων Κανόνων του Αθλητισμού	13
1.3. Το Ντόπινγκ ως Ένα Σύγχρονο Κοινωνικό Φαινόμενο.....	15
1.3.1. Τα Αίτια του Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα της Επιστήμης της Κοινωνιολογίας.....	15
Κεφάλαιο 2: Το Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Ποινικού Δικαίου	23
2.2.1. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Γενικού Ποινικού Δικαίου	32
2.2.1.1. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα – Η Προβληματική της Έννοιας του Ένομου Αγαθού στην Περίπτωση της Αυτοβλάβης/Αυτοπροσβολής	32
2.2.2. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Ειδικού Ποινικού Δικαίου.....	43
2.2.2.1. Η Προβληματική της Επισκόπησης του Φαινομένου του Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Ειδικού Ποινικού Δικαίου	49
2.2.2.1.1. Ντόπινγκ και Σωματικές Βλάβες	49
2.2.2.1.1.1. Η Σωματική Ακεραιότητα και η Ανθρώπινη Υγεία ως τα Κυριότερα Προσβαλλόμενα Έννομα Αγαθά.....	49
2.2.2.1.1.2. Το Ντόπινγκ ως Περίπτωση Σωματικής Βλάβης του Ποινικού Κώδικα : Ζητήματα Αντικειμενικής και Υποκειμενικής Υπόστασης.....	52
2.2.2.1.2. Ντόπινγκ και Ανθρωποκτονία	59
2.2.2.1.2.1. Ντόπινγκ και Ανθρωποκτονία με Πρόθεση (Άρθρο 299 Π.Κ.)	61
2.2.2.1.2.2. Ντόπινγκ και Έμμεση Αυτουργία σε Ανθρωποκτονία με Πρόθεση	62
2.2.1.3. Ντόπινγκ και Απάτη	64
Κεφάλαιο 3 : Το Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Νόμου 2725/1999.....	70
Κεφάλαιο 4 : Λοιπές διατάξεις.....	78
Κεφάλαιο 5 : Το Ντόπινγκ ως Πειθαρχικό Αδίκημα.....	81
Κεφάλαιο 6 : Η Υπερεθνική Νομοθετική Αντιμετώπιση του Ντόπινγκ.....	88
6.1. Η Ενωσιακή Έννομη Τάξη.....	88
6.2. Η Διεθνής Έννομη Τάξη – Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ	96
6.2.2. Ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ.....	97
6.2.2.1. Η Δομή του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ	98
6.2.2.2. Η Σημασία των Προδιαγραφών (Standards) στην Ερμηνεία του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ.....	100
Επίλογος	102
Βιβλιογραφία.....	104

Εισαγωγή

Ο αθλητισμός ανέκαθεν κατείχε μία ιδιαίτερα σημαντική θέση στην χώρα μας, την Ελλάδα, η οποία και αποτέλεσε την κοιτίδα των Ολυμπιακών Αγώνων καθώς επίσης και όλων των ιδεών, ιδανικών και αξιών που συνόδευαν αυτήν. Εκείνοι που διέπρεπαν σε αυτούς τους αγώνες θεωρούντο «ήρωες», για χάρη των οποίων και γκρεμίζονταν ολόκληρα τείχη πόλεων· με άλλα λόγια, η επιτυχία και η νίκη στα αγωνίσματα ήταν αρκετές ώστε να τους αποδίδονται υπεράνθρωπες ιδιότητες και να γίνονται γνωστοί στον κόσμο, μία φήμη που τους ακολουθούσε και μετά τον θάνατό τους (υστεροφημία). Λόγω λοιπόν της εξέχουσας κοινωνικής θέσης που καταλάμβανε ένας Ολυμπιονίκης, μίας θέσης η οποία του διασφάλιζε επιπλέον σημαντική επιρροή και σε πολιτικό επίπεδο, η νίκη στους αγώνες είχε αναχθεί σε «σκοπό ζωής» για την πλειοψηφία των αθλητών. Προκειμένου λοιπόν αυτός ο σκοπός να λάβει σάρκα και οστά, δεν ήταν λίγες οι φορές κατά τις οποίες και οι αθλητές οδηγούνταν στην χρησιμοποίηση αθέμιτων μέσων τεχνητής βελτίωσης της επίδοσής τους, ώστε να κερδίσουν ένα ανταγωνιστικό προβάδισμα έναντι των υπόλοιπων αθλητών, ήτοι επιδίδονταν σε μίας αρχέγονης μορφής φαρμακοδιέγερση ή ντόπινγκ. Προκύπτει λοιπόν ότι το ντόπινγκ ως φαινόμενο έχει τις καταβολές του στις ρίζες του αθλητισμού και ταξίδεψε ανά τους αιώνες μαζί με την Ελληνική και την παγκόσμια Ιστορία, με αποτέλεσμα να καταλήξει στη σημερινή εποχή, σε μία εποχή κατά την οποία το ντόπινγκ έχει λάβει εξαιρετικά ανησυχητικές διαστάσεις, απειλώντας εκτός από την γνησιότητα των αποτελεσμάτων των αθλητικών διοργανώσεων και την παγκόσμια υγεία και διαστρεβλώνοντας ταυτοχρόνως τις αξίες και τα ιδανικά του αθλητισμού ως ερασιτεχνικής αλλά και (κυρίως) επαγγελματικής δραστηριότητας. Εξ αυτού λοιπόν προκύπτει η ανάγκη παρέμβασης του νομοθέτη με σκοπό τον σχεδιασμό κατάλληλων πολιτικών εξάλειψης του ντόπινγκ τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και επίπεδο καταστολής.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι το διαχρονικό ζήτημα της καταπολέμησης του ντόπινγκ σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, στα πλαίσια ποινικών αλλά και πειθαρχικών κανόνων. Στην αρχή θα πραγματοποιηθεί μία σύντομη επισκόπηση του φαινομένου της φαρμακοδιέγερσης, υπό το πρίσμα της επιστήμης της Κοινωνιολογίας αλλά και μία προσπάθεια διερεύνησης των αιτιών επικράτησης του φαινομένου αυτού τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο.

Στη συνέχεια, θα εξεταστεί η ποινική αντιμετώπιση του ντόπινγκ τόσο όσον αφορά τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα όσο και αναφορικά με τον Ν. 2725/1999, έναν νόμο που αποτελεί το κατευθυντήριο νομοθέτημα της ελληνικής έννομης τάξης σε ό,τι έχει να κάνει με συμπεριφορές παράνομης χορήγησης ή/και χρησιμοποίησης απαγορευμένων ουσιών. Επιπροσθέτως, θα γίνει μία σύντομη εξέταση των πειθαρχικών κυρώσεων που επιβάλλονται τόσο από τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ όσο και από την εγχώρια έννομη τάξη, αφού, εκτός από ποινικό αδίκημα, δεν σημαίνει ότι το ντόπινγκ δεν αντιμετωπίζεται και ως αμιγώς αθλητικό αδίκημα. Τέλος, στα πλαίσια μίας συνοπτικής διερεύνησης των υπερεθνικών πολιτικών που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση του ντόπινγκ, το τελευταίο κεφάλαιο θα αφιερωθεί στις διατάξεις που αφορούν το ντόπινγκ και οι οποίες, ισχύουσες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της διεθνούς κοινότητας, δεν παύουν να διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, εξαιτίας της υπερνομοθετικής ισχύος τους με τις οποίες και αυτές είναι εξοπλισμένες.

Κεφάλαιο 1: Το Φαινόμενο «Ντόπινγκ»

1.1. Το Αθλητικό – Ολυμπιακό Ιδεώδες και το «Ντόπινγκ»

Η γέννηση των Ολυμπιακών Αγώνων, της σημαντικότερης αθλητικής εκδήλωσης όλων των εποχών, εντοπίζεται στον ελλαδικό χώρο, χάνεται δε στα βάθη της προϊστορικής και της ιστορικής εποχής. Παρά το γεγονός ότι εκ πρώτης όψεως οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν ήταν κάτι περισσότερο από μία οργανωμένη αθλητική εκδήλωση της αρχαιότητας, η έναρξη της οποίας και σηματοδοτούσε την – προσωρινή, δυστυχώς- παύση οποιωνδήποτε συγκρούσεων μεταξύ των Ελλήνων, στην πραγματικότητα, εάν κάποιος επιχειρήσει επισταμένη μελέτη των κοινωνικών κυρίως διαστάσεων των Ολυμπιακών Αγώνων, θα διαπιστώσει ότι αυτού του είδους το αθλητικό γεγονός σήμαινε πολύ περισσότερο. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος για τον οποίο, εάν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες ξεκίνησαν από την Ελλάδα, ακόμη και τη σημερινή εποχή, εξακολουθούν να θεωρούνται ένα ιδιαίτερα φαντασμαγορικό αθλητικό γεγονός, το οποίο, δεδομένης της συμμετοχής των περισσότερων κρατών του κόσμου, τάσσεται στις υπηρεσίες της προώθησης της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της αδελφοσύνης μεταξύ των κρατών.

Μέσω αυτής της ιδιαίτερα μεγάλης γιορτής του αθλητισμού, προωθείται η ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ των λαών, ενώ προβάλλονται και σπουδαία ιδεώδη, όπως η ευγενής άμιλλα, η πειθαρχία και η σκληρή δουλειά ως συστατικά στοιχεία της επίτευξης ενός σκοπού, της νίκης, μέσω δίκαιου παιχνιδιού (fair play). Τα ανωτέρω ιδεώδη τείνουν να βρουν την ενσάρκωσή τους στους αθλητές, που μετατρέπονται σε παράδειγμα προς μίμηση τόσο για τις αρετές αυτές όσο και για τη σωματική τους ευεξία, που, μαζί με την πνευματική ευεξία, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της ευρύτερης υγείας και ευρωστίας του ατόμου («νους υγιής εν σώματι υγιεί»). Δε θα πρέπει βέβαια να λησμονηθεί ότι η εξαιρετικά μεγάλη σημασία των ανωτέρω ιδεωδών (πειθαρχία, ευγενής άμιλλα, σκληρή δουλειά, σεβασμός, πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης κλπ.) εμφανίζεται και από το γεγονός ότι αυτές βρίσκουν πεδία εφαρμογής και σε ποικίλες εκφάνσεις της καθημερινής ζωής των ανθρώπων της διπλανής πόρτας.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι οι αθλητές που λαμβάνουν μέρος όχι μόνο στους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι οποίοι και θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως η «κορωνίδα» των αθλητικών διοργανώσεων, αλλά και σε άλλα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, όπως επί παραδείγματι το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, μέσω της ειδωλοποίησης αυτών από την κοινωνία ως ατόμων επιτυχημένων, μετατρέπονται σε παραδείγματα προς μίμηση για πληθώρα νέων ανθρώπων παγκοσμίως, στα πλαίσια μίας διαρκούς μάχης για την προώθηση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του πληθυσμού, του αγώνα κατά του αλκοόλ και των εξαρτησιογόνων ουσιών και της προώθησης ανώτερων ιδεωδών και αρετών, με κύριους στόχους την επίτευξη της αρμονικής συμβίωσης μεταξύ των λαών, του σεβασμού και της ενθάρρυνσης της διαφορετικότητας, καθώς επίσης και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Το γεγονός λοιπόν ότι οι συμμετέχοντες σε αθλητικές διοργανώσεις θέτουν παράδειγμα προς μίμηση με τη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής τους απαιτεί αυτοί να χαρακτηρίζονται από υπευθυνότητα όσον αφορά τις πράξεις, τον τρόπο ζωής και την ευρύτερη συμπεριφορά τους. Με άλλα λόγια, η αποστολή τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αρκετά δύσκολη και απαιτητική, επομένως απαιτείται ουσιαστική συνειδητοποίηση αυτής καθ' όλη τη διάρκεια τόσο της επαγγελματικής και προσωπικής τους πορείας αλλά και κατά το χρονικό διάστημα που ακολουθεί την απόσυρσή τους από τον αθλητισμό.

Η πολύ μεγάλη σπουδαιότητα της αποστολής των αθλητών υπήρξε αντικείμενο βαθιάς συνειδητοποίησης από τους Έλληνες αθλητές όταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες γεννήθηκαν, οι οποίοι διαπνέονταν από τις ανωτέρω αναφερθείσες αρετές, με κυριότερη από αυτές την πειθαρχία. Κάτι τέτοιο καθίσταται εμφανές εάν πραγματοποιηθεί μία σύντομη ιστορική αναδρομή αφενός στους Ολυμπιακούς Αγώνες ως το σπουδαιότερο αθλητικό γεγονός της αρχαιότητας αφετέρου μία σύντομη αναφορά στις αξίες που διείπαν τον αθλητισμό και οι οποίες μεταλαμπαδεύτηκαν και στις επόμενες γενεές, επιβιώνοντας έτσι ανά τους αιώνες και τις χιλιετίες και φθάνοντας μέχρι τη σημερινή εποχή. Ξεκινώντας με ένα σύντομο ιστορικό ταξίδι στους Ολυμπιακούς Αγώνες, διαπιστώνεται πως οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούσαν ένα αθλητικό γεγονός πολύ μεγάλης σπουδαιότητας, το οποίο και εξυμνείτο από εκπροσώπους τόσο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας όσο και της λυρικής ποίησης, όπως ήταν ο Πίνδαρος. Ο Πίνδαρος παρομοίασε τους Ολυμπιακούς Αγώνες με τον ήλιο, ο οποίος και προκαλεί έκλειψη των άστρων κατά

τη διάρκεια της ημέρας¹. Η συγκεκριμένη παρομοίωση συνιστά ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της λάμψης, της ζεστασιάς, της φωτεινότητας και της σπουδαιότητας για τη ζωή των Ολυμπιακών Αγώνων ως αθλητικής εκδήλωσης.

Παρά το γεγονός ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούσαν την αρχαιότερη αθλητική εκδήλωση και, κατόπιν γενικής παραδοχής, την περισσότερο αξιόλογη, ακόμη και τη σημερινή εποχή, ένα ζήτημα που εξακολουθεί να απασχολεί τα μέλη της παγκόσμιας ακαδημαϊκής κοινότητας είναι ο εντοπισμός της ακριβούς χρονικής περιόδου κατά την οποία και σηματοδοτείται η έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς επίσης και σημαντικών ιστορικών λεπτομερειών ως προς τον τρόπο κατά τον οποίο στην πραγματικότητα αυτή η αθλητική εκδήλωση ξεκίνησε². Σύμφωνα όμως με την Πίνδαρο, ως ιδρυτής των Ολυμπιακών Αγώνων παρουσιάζεται ο μυθικός ήρωας, Ηρακλής³. Καθοριστικής σημασίας έτος για το αθλητικό αυτό γεγονός ήταν το έτος 776 π.Χ., έτος κατά το οποίο και τοποθετείται ιστορικά η εισαγωγή του ελληνικού αλφάβητου⁴. Σύμφωνα με ιστορικές πληροφορίες, οι πρώτοι «ανεπίσημοι» αθλητές ήταν αυτοί που είτε κατοικούσαν στην περιοχή της Ολυμπίας (γενέτειρας των Ολυμπιακών Αγώνων, η οποία και έδωσε το όνομά της σε αυτούς), είτε οι επισκέπτες της περιοχής⁵. Με την πάροδο των ετών, εντοπίζεται μία σταδιακή μετάβαση από περιστασιακούς αθλητές – κατοίκους της Ολύμπιας σε άτομα που αποφάσιζαν να μεταβούν στην περιοχή της Ολύμπιας με σκοπό να λάβουν μέρος σε αυτήν την αθλητική εκδήλωση⁶.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διοργάνωση αυτής της μεγάλης αθλητικής εκδήλωσης, μίας εκδήλωσης η οποία και έτυχε εξαιρετικά δυσμενούς μεταχείρισης, με σκοπό την προσωρινή κατάργησή της, κατά τα Βυζαντινά χρόνια, καθώς αντιμετώπιστηκε ως ένα κατάλοιπο ειδωλολατρίας, αποτελούσε σύμβολο ειρήνης και συναδέλφωσης μεταξύ των κρατών της τότε Ελλάδας. Η έναρξη των Ολυμπιακών

---

¹ Young, D.C. (2004). *A Brief History of the Olympic Games*. Malden: Blackwell Publishing.

² Young, D.C. (2004). *A Brief History of the Olympic Games*. Malden: Blackwell Publishing.

³ Young, D.C. (2004). *A Brief History of the Olympic Games*. Malden: Blackwell Publishing.

⁴ Crowther, N.B. (2007). The Ancient Olympic Games through the Centuries. In: G.P. Schaus & S. R. Wenn (Eds.), *Onward to the Olympics: Historical Perspectives on the Olympic Games* (pp. 3-15). Canada: Wilfrid Laurier University Press and the Canadian Institute in Greece.

⁵ Crowther, N.B. (2007). The Ancient Olympic Games through the Centuries. In: G.P. Schaus & S. R. Wenn (Eds.), *Onward to the Olympics: Historical Perspectives on the Olympic Games* (pp. 3-15). Canada: Wilfrid Laurier University Press and the Canadian Institute in Greece.

⁶ Crowther, N.B. (2007). The Ancient Olympic Games through the Centuries. In: G.P. Schaus & S. R. Wenn (Eds.), *Onward to the Olympics: Historical Perspectives on the Olympic Games* (pp. 3-15). Canada: Wilfrid Laurier University Press and the Canadian Institute in Greece.

Αγώνων σηματοδοτούσε τη λήξη των πολέμων, η δε συμμετοχή σε αυτούς αποτελούσε ένα ιδιαίτερα τιμητικό γεγονός και προσέδιδε ιδιαίτερα μεγάλο κύρος και κοινωνική αποδοχή στους συμμετέχοντες⁷. Η συμμετοχή δηλαδή στους Ολυμπιακούς Αγώνες αποτελούσε μία μεγάλη τιμητική διάκριση καθεαυτών, γεγονός εκ του οποίου και μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή η πολύ μεγάλη τιμή που συνόδευε τους νικητές των Ολυμπιακών Αγώνων, προς τιμήν των οποίων γκρεμίζονταν και τα τείχη της πόλης, λόγω της υφιστάμενης αντίληψης ότι η νίκη σε ένα τόσο μεγάλο αθλητικό γεγονός ήταν συνώνυμο της ρώμης, του θάρρους και της επιτυχούς ενσάρκωσης ανώτερων ιδεωδών και αξιών, με αποτέλεσμα οι ολυμπιονίκες να αντιμετωπίζονταν ως άνθρωποι – υπεράνθρωποι, ως ικανοί προστάτες της πόλης-κράτους, την οποία και εκπροσωπούσαν.

Ένας εκ των κυριότερων λόγων για τους οποίους και οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν το ύψιστο αθλητικό γεγονός, το οποίο χαίρει της ίδιας εκτίμησης μέχρι και σήμερα από την παγκόσμια κοινότητα ήταν η πολύ μεγάλη σημασία που προσέδιδαν οι Αρχαίοι Έλληνες στην άθληση ως καθοριστικό παράγοντα, σε συνδυασμό με τη διατροφή, στην οικοδόμηση και διατήρηση της σωματικής υγείας αλλά και ως σταθερού υποβάθρου για την καλλιέργεια του πνεύματος και ύψιστων αρετών. Τα τέκνα των αρχαίων Ελλήνων (κυρίως τα αρσενικά) ενθαρρύνονταν (και σε μερικές περιπτώσεις, υποχρεώνονταν) να παρακολουθούν καθημερινό πρόγραμμα άθλησης, ενώ η αντιμετώπιση της άθλησης ως ενός υπόβαθρου ανώτερων αξιών καθίσταται φανερό και από τον ίδιο τον Όμηρο, τον μεγαλύτερο ποιητή όλων των εποχών, ο οποίος και στην «Οδύσσεια» αναφέρει ότι επικρατούσε γενικότερη προσδοκία οι άνδρες που ανήκαν στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις να λαμβάνουν μέρος σε αθλητικούς αγώνες⁸.

Μεταξύ των αρετών, των αξιών και των ιδεωδών που αναφέρθηκαν προηγουμένως, μία αρετή για την οποία δεν γινόταν λόγος συνήθως σε ρητό επίπεδο, αλλά συναγόταν ως λογικό επακόλουθο της απόφασης ενός πολίτη (όχι δούλου), κυρίως της ανώτερης τάξης, να λάβει μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες, ήταν η αρετή της εντιμότητας, στα πλαίσια της διαφάνειας που συνιστούσε μία θεμελιώδη

---

⁷ Faulkner, N. (2012). *A Visitor's Guide to the Ancient Olympics*. New Haven and London: Yale University Press.

⁸ Petermandl, W. (2013). Growing Up with Greek Sport: Education and Athletics. In: P. Christesen & D.G. Kyle (Eds.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* (pp. 236-246). Sussex: Wiley Blackwell.

αρχή της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων, βάσει της οποίας και η νίκη έπρεπε να αποτελεί συνισταμένη σκληρής δουλειάς, σεβασμού στους συναθλητές και ευγενούς άμιλλας – διεξαγωγής δίκαιου παιχνιδιού (fair play) εκ μέρους του υποψήφιου αθλητή. Αξίζει να αναφερθεί ότι τα συγκεκριμένα ιδανικά και αξίες με την πάροδο των ετών επεκτάθηκαν και σε άλλες αθλητικές διοργανώσεις κατά τον ελλαδικό χώρο, μετετράπησαν σε μία παγιωμένη πρακτική (επίσημη και ανεπίσημη) με το πέρασμα των ετών, με αποτέλεσμα να τυγχάνουν παγκόσμιας αποδοχής και αναγνώρισης ακόμη και σήμερα. Η έννοια της εντιμότητας ως συστατικού στοιχείο της προσωπικότητας, της νοοτροπίας και της ψυχοσύνθεσης ενός αθλητή εκλαμβάνονταν τόσο υπό θετικό πρίσμα (ως ύπαρξη ειλικρίνειας και διαφάνειας) όσο και υπό αρνητικό πρίσμα (απουσία οποιασδήποτε πρακτικής η οποία και στερείτο διαφάνειας και μπορούσε να προκαλέσει αμφιβολίες σχετικά με την ύπαρξη τρόπων που συνέβαλαν στη νίκη ενός αθλητή σε ένα αθλητικό γεγονός πέρα από την σκληρή δουλειά και την πειθαρχία, όπως επί παραδείγματι η χρήση ουσιών που θα μπορούσε να προκαλέσει υπερδιέγερση του οργανισμού και να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία ενός αθλητή).

Συνεπώς, σύμφωνα με τις επιταγές του αθλητικού – ολυμπιακού ιδεώδους, η έννοια της φαρμακοδιέγερσης είναι μία πρακτική τόσο παλαιά όσο και οι αθλητικές εκδηλώσεις. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για μία πρακτική, η οποία φθάνει μέχρι και σήμερα, και η οποία, εκτός από νέα ονομασία («ντόπινγκ»), έχει λάβει ιδιαίτερα ανησυχητικές διαστάσεις, διότι, εκτός από την νόθευση του αποτελέσματος μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, προκαλεί και σοβαρότατα προβλήματα υγείας στους αθλητές που τα λαμβάνουν, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις, τους φέρνει αντιμέτωπους με το οργανωμένο σύστημα αθλητικής δικαιοσύνης, στα πλαίσια του οποίου και τους επιβάλλονται ποινές. Όπως είναι προφανές, το ντόπινγκ ως φαινόμενο έρχεται σε προφανέστατη αντίθεση με το αθλητικό – ολυμπιακό ιδεώδες, ενώ θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί και η άποψη ότι αποτελεί το τίμημα της αναγωγής του αθλητισμού σε επάγγελμα και, κατ' επέκταση, σε επιχειρηματική δραστηριότητα, διότι, κατά τη γνώμη του γράφοντος, δεν χωρούν περιθώρια κέρδους και εμπορικής εκμετάλλευσης των αξιών που πρεσβεύει η ενασχόληση με ένα άθλημα.

1.2. Η Περίπτωση Παράβασης των Άγραφων Κανόνων του Αθλητισμού

Όσον αφορά την ιστορική επισκόπηση του φαινομένου του ντόπινγκ – φαρμακοδιέγερσης ως κοινωνικού φαινομένου, προκειμένου να γίνει κατανοητό το κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου πιθανώς ελάμβαναν χώρα μεμονωμένα περιστατικά απόπειρας νόθευσης ενός αποτελέσματος αθλητικού αγώνα μέσω αύξησης επίδοσης με ανήθικο και καθ’ όλα μη επιτρεπτό τρόπο, θα πρέπει να γίνει μνεία σε τρία θεμελιώδη χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας: κατ’ αρχάς, η αρχαία ελληνική κοινωνία στερείτο της ύπαρξης ενός οργανωμένου συστήματος κανόνων δικαίου, παρά το γεγονός ότι κατά τους αιώνες αυτούς είχαν σημειωθεί αξιόλογες προσπάθειες θέσπισης νόμων, κυρίως κατά την κλασική περίοδο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν ρητοί κανόνες απαγόρευσης φαρμακοδιέγερσης, χωρίς όμως αυτό να συμβαίνει ότι η εντιμότητα κατά τη διεξαγωγή αγώνων θα έπρεπε να αποτελούσε στοιχείο της συνείδησης εκάστου αθλητή, αναγόμενο στην ηθική. Επιπροσθέτως, ο ανταγωνισμός που υπήρξε κατά την περίοδο εκείνη ήταν πολύ περιορισμένος συγκριτικά με τη σημερινή εποχή, κάτι που φαίνεται απολύτως λογικό, ενώ το μοναδικό τρόπον τινά «προσωπικό όφελος» που απεκόμιζε ένα που συμμετείχε στους Ολυμπιακούς Αγώνες, για παράδειγμα, ήταν κύρος και δόξα, ασχέτως νίκης, ένα όφελος, το οποίο, σύμφωνα με τις κρατούσες αντιλήψεις της εποχής, για να μπορεί κάποιος να απολαύσει θα έπρεπε να διαγωνίζεται με δίκαια μέσα, αντίληψη που είχε εμφιλοχωρήσει στην ιδιοσυγκρασία της πλειοψηφίας των αθλητών της εποχής.

Προχωρώντας στο τρίτο χαρακτηριστικό της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας ως προς τους αθλητικούς αγώνες, το οποίο και είναι ίσως το κυριότερο από τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, αυτό είναι η πλήρης απουσία ακόμη και της παραμικρής σύνδεσης της νίκης σε έναν αγώνα με την επαγγελματική και την τότε επιχειρηματική δραστηριότητα, δηλαδή η ανυπαρξία κάποιου υλικού κέρδους μίας νίκης, πέραν της ηθικής αναγνώρισης και της δόξας που συνόδευε την επιτυχία σε έναν αγώνα-αθλητικό γεγονός. Κατά την αρχαία εποχή, το μοναδικό κίνητρο των μεμονωμένων περιστατικών φαρμακοδιέγερσης ήταν η αποκόμιση δόξας και κύρους και η μεγιστοποίηση της ηθικής ικανοποίησης και όχι η συνέχιση ενός επαγγέλματος ή η αποκόμιση χρηματικών επάθλων (π.χ. bonus), η οποία και θα επέφεραν κέρδη σε ολόκληρες επιχειρήσεις, προπονητές και χορηγούς, διότι ουδέν εκ των ανωτέρω υφίστατο εκείνα τα χρόνια. Το χαρακτηριστικό λοιπόν της σύνδεσης της συμμετοχής

σε αθλητικούς αγώνες με την επαγγελματική και επιχειρηματική δραστηριότητα, ένα χαρακτηριστικό που έκανε την εμφάνισή του μετά τους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες της σύγχρονης εποχής (Αθήνα 1896) και έχει επικρατήσει σήμερα, καθώς ο αθλητής αντιμετωπίζεται ως εργαζόμενος στους κανόνες δικαίου τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο, αποτελεί τον κυριότερο λόγο για τον οποίο και το ντόπινγκ αποτελεί πλέον ένα σύνηθες κοινωνικό φαινόμενο, καθώς η προοπτική αποκόμισης όλο και περισσότερων χρημάτων στα πλαίσια ενός σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος, με σκοπό την ικανοποίηση όλο και περισσότερων υποτιθέμενων αναγκών και της διασφάλισης μίας όχι τόσο αξιοπρεπούς όσο πολυτελούς διαβίωσης, συνιστά εδώ και αιώνες την εφελτήριο δύναμη που οδηγεί σε θυσία πολλών αγαθών, ακόμη και της ίδιας της ανθρώπινης υγείας, του υπέρτατου δηλαδή αγαθού.

1.3. Το Ντόπινγκ ως Ένα Σύγχρονο Κοινωνικό Φαινόμενο

Το ντόπινγκ, ως μία αρκετά δυσάρεστη κατάσταση στον τομέα του αθλητισμού, είναι ένα προϊόν της σύγχρονης κοινωνίας, με πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις και αιτίες. Το γεγονός κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει λάβει ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις, σε συνδυασμό με τα διόλου σημαντικά οικονομικά οφέλη που επιφέρει πλέον η νίκη σε μικρές και, κυρίως, σε μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις, είναι αυτό που έχει οδηγήσει και σε μία συστηματική και διαρκή προσπάθεια θέσπισης κανόνων δικαίου σε εθνικό και υπερεθνικό (ενωσιακό και, κυρίως, διεθνές δίκαιο), με σκοπό την καταπολέμηση αυτού στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Εκτός όμως από τη νομοθεσία, στην οποία και θα επικεντρωθεί το μεγαλύτερο κομμάτι της παρούσας εργασίας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ντόπινγκ έρχεται σε αντίθεση και με την κρατούσα κληρονομιά στο πεδίο της ηθικής, διότι ανέκαθεν θεωρείτο ανήθικη η νίκη σε έναν αγώνα με τη χρήση μη αποδεκτών μέσων, αφού κάτι τέτοιο ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με θεμελιώδη ιδεώδη και αξίες του αθλητισμού, το κυριότερο των οποίων και ήταν και εξακολουθεί να είναι η ευγενής άμιλλα και ο συναγωνισμός (και σε καμία περίπτωση) ανταγωνισμός μεταξύ των διαγωνιζόμενων.

1.3.1. Τα Αίτια του Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα της Επιστήμης της Κοινωνιολογίας

Η προσέγγιση του ντόπινγκ ως κοινωνικού φαινομένου με την πολύτιμη συνδρομή των αρχών και των διδαχών της Κοινωνιολογίας αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εγχείρημα, για το λόγο ότι, μέσω της παρουσίασης των αιτίων που οδηγούν έναν αθλητή να καταφύγει στην αναζήτηση βοήθειας με σκοπό τη βελτίωση της απόδοσής του, η οποία και θα του εξασφαλίσει τη νίκη σε ένα σπουδαίο αθλητικό γεγονός, ιδίως στους Ολυμπιακούς Αγώνες, θα συναχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το πλαίσιο της σημερινής κοινωνίας και σχετικά με το εάν η σημερινή κοινωνία είναι εκείνη που τελικά – έστω και ακούσια και ανεπίσημα – ενθαρρύνει την χρήση παράνομων φαρμακευτικών ουσιών και σκευασμάτων. Επιπροσθέτως, κρίνεται ότι η περιγραφή των αιτίων του ντόπινγκ θα παράσχει χρήσιμες πληροφορίες προς κατανόηση του κοινωνικού υποβάθρου της επικρατούσας νομοθεσίας, καθώς δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι η νομοθεσία αποτελεί προϊόν της κοινωνίας, με σκοπό

την επίλυση υφιστάμενων προβλημάτων που διαταράσσουν την κοινωνική ισορροπία και η τήρηση της οποίας αποσκοπεί στην αποκατάσταση της κοινωνικής και, κατ' επέκταση, ηθικής τάξης, στα πλαίσια του πεδίου επίτευξης του ιδεώδους της δικαιοσύνης.

Σχετικά με τις αιτίες του ντόπινγκ, μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) πολιτιστικές, β) κοινωνικές και κυρίως, γ) οικονομικές.

α) Ξεκινώντας με τις πολιτιστικές αιτίες του ντόπινγκ, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ουδόλως τυχαίο είναι το γεγονός ότι το φαινόμενο της φαρμακοδιέγερσης εντοπίζεται κυρίως σε αθλητές που εκπροσωπούν χώρες του ανεπτυγμένου – δυτικού κόσμου, λόγω της διαφορετικότητας της κουλτούρας και του πολιτιστικού υποβάθρου που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες⁹, στις οποίες και περιλαμβάνεται και η Ελλάδα. Παρά το ότι η ιδιότητα της σύγχρονης δυτικής κοινωνίας και των αξιών και των ιδεωδών αυτής συνιστά έναν καθοριστικό παράγοντα στα πολιτιστικά αίτια εκδήλωσης του ντόπινγκ, δέον όμως σημειωθεί ότι η γενικότερη κουλτούρα που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες μπορεί να δώσει εξήγηση τόσο και στο πεδίο των κοινωνικών όσο και στο πεδίο των οικονομικών αιτών του ντόπινγκ. Ένα βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, το οποίο και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στις αντιλήψεις, τα ιδανικά και τις αξίες των ατόμων που προέρχονται από αυτές είναι η οικονομική ανάπτυξη, η οποία και πρέπει να ληφθεί υπόψη σε συνδυασμό με την ύπαρξη τεχνολογικής και επιστημονικής προόδου, συνεπεία των οποίων και έχει διασφαλιστεί σε όσους κατοικούν σε αυτές ένα ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας ζωής, με θεματοφύλακα ένα κράτος πρόνοιας, το οποίο και συνδράμει σημαντικά στην κάλυψη θεμελιωδών βιοτικών αναγκών. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό συμπέρασμα το οποίο και έχει συναχθεί από αρκετούς μελετητές – κοινωνιολόγους, μέσω της μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης (participant observation) σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες είναι ότι ένας πολίτης ανεπτυγμένης χώρας, με «μέσο» εισόδημα (μεσαίας κοινωνικής τάξης) βρίσκεται σε παρόμοια θέση με έναν πολίτη αναπτυσσόμενης χώρας με «υψηλό» εισόδημα (ανώτερης κοινωνικής τάξης).

Εκτός όμως από την οικονομική ανάπτυξη, για την οποία και θα γίνει εκτενέστερα λόγος παρακάτω, ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται ένα άτομο τον

---

⁹ Nagayama Hall, G.C. (2018). *Multicultural Psychology* (3rd ed.). New York: Routledge.

εαυτό του ως μέλος μίας κοινωνικής ομάδας ή ενός έθνους, ένας τρόπος που τελεί σε συνάρτηση με το πολιτιστικό υπόβαθρο μίας χώρας και ενός έθνους γενικότερα, είναι καθοριστικής σημασίας για τον εντοπισμό του πολιτιστικού υποβάθρου του ντόπινγκ. Οι περισσότερες δυτικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται από την προαγωγή του ατομικού συμφέροντος (individualism) έναντι του συλλογικού συμφέροντος (collectivism), όπως συμβαίνει στις ανατολικές κοινωνίες¹⁰, όπως για παράδειγμα στην Ιαπωνία. Ως απλό, κατανοητό και καθημερινό παράδειγμα, εκ του οποίου και προκύπτει η έμφαση που δίνεται στο άτομο έναντι της κοινωνικής ομάδας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τον τρόπο συγκρότησης του ονοματεπώνυμου ενός ανθρώπου στις δυτικές κοινωνίες συγκριτικά με τις ανατολικές. Συγκεκριμένα, στις Ηνωμένες Πολιτείες ή στην Ελλάδα, σε ένα ονοματεπώνυμο τείνει να προτάσσεται το όνομα (στοιχείο εξατομίκευσης ενός ανθρώπου) και μετά το επώνυμο (στοιχείο συμμετοχής ενός ατόμου σε μία κοινωνική ομάδα – οικογένεια), ενώ το αντίθετο συμβαίνει σε ανατολικές κοινωνίες, όπου μεγαλύτερη αξία δίνεται στο σύνολο και την ομάδα παρά στο άτομο¹¹. Πρόκειται, ειδικότερα, για μία επικρατούσα πολιτιστική φιλοσοφία η οποία και επηρεάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τις αντιλήψεις περί επιτυχίας ή αποτυχίας και σαφώς, συνοδεύει το άτομο από την γέννηση έως το τέλος της ζωής του.

Η ανωτέρω έννοια της εξυπηρέτησης των ατομικών συμφερόντων ως τον υπέρτατο σκοπό της ανθρώπινης ζωής, εκ του οποίου και ουκ ολίγες φορές συνάγεται το συμπέρασμα ότι ένα άτομο είναι επιτυχημένο σε αυτό που κάνει, σε συνδυασμό με την ελευθερία, τη δημοκρατία και την ανεξαρτησία, όλα στοιχεία των ανεπτυγμένων δυτικών κοινωνιών, ενθαρρύνουν το άτομο να επενδύσει στον εαυτό του, διδάσκοντάς του τη μεγάλη έκταση των δυνατοτήτων του ως ανθρώπου, μέσω των οποίων και εκείνος παρουσιάζεται ως αποκλειστικός υπεύθυνος και, συνεπώς, μοναδικός διαμορφωτής της δικής του τύχης¹². Η προαγωγή λοιπόν του ατομικού συμφέροντος, σε συνδυασμό με την ενθάρρυνση της επικράτησης της ψευδαίσθησης σχετικά με την παντοδυναμία του ατόμου και της προβολής των υλικών αγαθών ως ικανών να εξασφαλίσουν την ευτυχία, αποτελούν και το πολιτιστικό εφιαλτήριο ενός

---

¹⁰ Mio, J., Barker, L., & Domenech Rodriguez, M. (2015). *Multicultural Psychology: Understanding our Diverse Communities* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.

¹¹ Mio, J., Barker, L., & Domenech Rodriguez, M. (2015). *Multicultural Psychology: Understanding our Diverse Communities* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.

¹² Ma-Kellams, C. (2018). *Cultural Psychology: Cross-Cultural and Multi-Cultural Perspectives*. London: The Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc..

ατόμου το οποίο και προσφεύγει στη λύση του ντόπινγκ¹³. Άλλωστε, δε θα πρέπει να προκαλεί εντύπωση ότι το φαινόμενο του ντόπινγκ εντοπίζεται στις περισσότερες – εάν όχι σε όλες – τις περιπτώσεις σε ατομικά αθλήματα (στίβος) και όχι τόσο σε ομαδικά, κάτι που εξηγείται βάσει της Πολυπολιτισμικής Κοινωνιολογίας, διότι, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, υπέρτατος σκοπός είναι η εξυπηρέτηση του ατομικού συμφέροντος με κάθε κόστος. Επομένως, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υφίσταται έντονος συσχετισμός μεταξύ της χώρας την οποία ένας αθλητής εκπροσωπεί και την χρήση μη αποδεκτών μεθόδων (π.χ. ντόπινγκ) για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος, ήτοι της νίκης, σε μία μεγάλη αθλητική διοργάνωση.

β) Όσον αφορά τις κοινωνικές αιτίες του ντόπινγκ ως φαινομένου, αυτές θα πρέπει να εξεταστούν σε συνδυασμό με τις πολιτιστικές αιτίες αυτού, οι οποίες και εξετάστηκαν στο προηγούμενο μέρος αυτής της ενότητας. Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι τόσο οι κοινωνικές όσο και οικονομικές αιτίες του ντόπινγκ, εν αντιθέσει με τις πολιτιστικές, δεν στηρίζονται σε αντιλήψεις, απόψεις και αξίες που επικρατούν σε ορισμένες μόνο κοινωνίες, αλλά πρόκειται για απόψεις οι οποίες και ομοιάζουν σε επίπεδο παγκόσμιας κοινωνίας όσον αφορά την κοινωνική και οικονομική διάσταση του ορισμού της επιτυχίας, στην αναγνώριση της οποίας συμβάλει και η νίκη σε μία μεγάλη αθλητική διοργάνωση, με αποτέλεσμα να δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για το ντόπινγκ. Οι απόψεις αυτές συνιστούν και τις βάσεις της κοινωνικοποίησης του ατόμου ως διαδικασίας, η οποία και ξεκινάει από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής του ατόμου.

Η κοινωνικοποίηση του ατόμου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται τόσο τον εαυτό του όσο και τον κοινωνικό του περίγυρο¹⁴. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι, μέσω της κοινωνικοποίησης, δίνεται στο άτομο η ευκαιρία να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του τόσο ως μέρος ενός κοινωνικού συνόλου όσο και ως ανεξάρτητη μονάδα¹⁵. Όντας σε μία διαρκή αλληλεπίδραση με τον στενότερο και ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο, το άτομο επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτόν και λαμβάνει ποικίλα ερεθίσματα που το οδηγούν στην κατεύθυνση προς την οποία, εντός του πολιτιστικού πλαισίου στο

---

¹³ Mio, J., Barker, L., & Domenech Rodriguez, M. (2015). *Multicultural Psychology: Understanding our Diverse Communities* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.

¹⁴ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

¹⁵ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

οποίο ζει και αναπτύσσεται, να κινηθεί. Μερικά πολύτιμα εφόδια, τα οποία και ασκούν σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας, η οποία και συνοδεύει το άτομο κατά το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, αποτελούν οι αντιλήψεις που σχηματίζει το άτομο όσον αφορά στοιχεία της προσωπικότητάς του¹⁶. Όπως έγινε σχετική αναφορά ανωτέρω, το πιο σημαντικό εξ αυτών είναι η –μικρή ή μεγάλη- σημασία την οποία οδηγείται ένα άτομο εκ μέρους της κοινωνίας εντός της οποίας ζει να αποδώσει στην δική του προσωπικότητα. Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, η μοναδικότητα της προσωπικότητας είναι ένα στοιχείο που ενθαρρύνεται, ένα συστατικό, θα μπορούσε να ειπωθεί της ανθρώπινης φύσης, το οποίο και λειτουργεί ως αναπόσπαστο μέρος της ιδιότητας ενός ανθρώπου¹⁷.

Η ενθάρρυνση της μοναδικότητας ως χαρακτηριστικού και αναμενόμενου γνωρίσματος της ανθρώπινης φύσης πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως συνισταμένη και προϊόν του εξωγενούς περιβάλλοντος του ατόμου. Συγκεκριμένα, η έννοια της μοναδικότητας της προσωπικότητας ως κάτι καθ' όλα αναμενόμενο και αποδεκτό προέρχεται τόσο από την εξωγενή επιδοκιμασία όσο και από την εξωγενή ενθάρρυνση της εγκαθίδρυσης αυτού του είδους της μοναδικότητας, η οποία και γίνεται αντιληπτή μέσω της ενθάρρυνσης της καλλιέργειας ενός ταλέντου¹⁸. Θα πρέπει βέβαια στο σημείο αυτό να αναφερθεί για ακόμη μία φορά ο στενός δεσμός που επικρατεί μεταξύ των πολιτιστικών και κοινωνικών αιτίων του ντόπινγκ, καθώς η ενθάρρυνση καλλιέργειας μίας μοναδικής και διαφορετικής προσωπικότητας συναντάται κυρίως στις δυτικές κοινωνίες, καθώς στα πλαίσια των κοινωνιών αυτών, εξάιρεται η προσπάθεια του ατόμου προς επίτευξη των στόχων του, για την οποία και το άτομο πρέπει να βασίζεται στις δικές του δυνάμεις και προσπάθεια, χωρίς να έχει ανάγκη την προερχόμενη από άλλους υποστήριξη¹⁹. Εικάζεται ότι η ανωτέρω αντίληψη καθιστά προφανή το συσχετισμό μεταξύ αυτής της αντίληψης και της άνθησης του ντόπινγκ: εφόσον ένα άτομο ζει και αναπτύσσεται στα πλαίσια μίας κοινωνίας που θεωρεί την επιτυχία και την ευτυχία μία επιλογή, στην οποία και τον κυριότερο ρόλο διαδραματίζει το άτομο και όχι η κοινωνία, όταν επιλέγει το

---

¹⁶ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

¹⁷ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

¹⁸ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

¹⁹ Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

επάγγελμα του αθλητή, ένα επάγγελμα που αποπνέει πλούτη, δόξα και υστεροφημία, προσπαθεί να στηριχθεί αποκλειστικά στις δικές του δυνατότητες για να επιτύχει σε αυτό που κάνει. Το γεγονός λοιπόν ότι η αντίληψη ότι το άτομο είναι αυτό που καθορίζει την τύχη του επικρατεί στις περισσότερες δυτικές κοινωνίες, κυρίως στις Η.Π.Α.²⁰ (όπου και καταγράφονται αρκετά περιστατικά φαρμακοδιέγερσης κάθε χρόνο), είναι και εκείνο που δημιουργεί – έστω και ακούσια – την αντιφατική αντίληψη στο άτομο ότι η κατοχή υπεράνθρωπων δυνατοτήτων κείται εντός των πλαισίων των ανθρωπίνων δυνατοτήτων, με αποτέλεσμα το ντόπινγκ να αποτελεί μεν μία επικίνδυνη για την ανθρώπινη υγεία και την αθλητική καριέρα συμπεριφορά, όμως να στοιχειοθετεί και τον μοναδικό τρόπο απόκτησης αυτών των αναμενόμενων (παράλογων) υπεράνθρωπων δυνατοτήτων από τους αθλητές.

γ) Προχωρώντας στις οικονομικές αιτίες του ντόπινγκ ως κοινωνικού φαινομένου, οι οποίες και, για λόγους πληρέστερης κατανόησης αυτού θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο με τις πολιτιστικές όσο και με τις κοινωνικές αιτίες, καθώς η κοινωνία και ο πολιτισμός αποδίδουν μία συγκεκριμένη – μεγάλη, συγκεκριμένα – αξία στο χρήμα και τα υλικά αγαθά ως απαραίτητη προϋπόθεση της επίτευξης της ανθρώπινης ευτυχίας. Εκείνο που έχει κατά καιρούς έντονα παρατηρηθεί είναι ότι η ύπαρξη αμοιβής για μία συγκεκριμένη δραστηριότητα αλλάζει και τον τρόπο με τον οποίο το άτομο το οποίο αμείβεται πλέον για μία δραστηριότητα για την οποία και δεν ελάμβανε χρήματα στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, ένα μέχρι πρότινος “hobby” προάγεται σε μία επαγγελματική δραστηριότητα για το άτομο και, ταυτοχρόνως, μία επιχειρηματική δραστηριότητα για πολλούς άλλους, π.χ. προπονητές, χορηγούς κλπ.. Εκτός από την χρησιμότητα της εργασίας ως μέσου επιβίωσης και διασφάλισης ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, σύμφωνα με τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις, λόγω της ευρείας επικράτησης της αντίληψης της αποκόμισης πολλών χρημάτων και υλικών αγαθών ως αναπόσπαστου στοιχείου της ανθρώπινης ευτυχίας, μίας αντίληψης με την οποία και γαλουχούνται ουκ ολίγες γενεές ανά τον κόσμο, η αναγωγή του αθλητισμού σε επάγγελμα αποτελεί μία πολύ σημαντική απειλή όσον αφορά τα ιδεώδη και τις αξίες που πρεσβεύει ο αθλητισμός καθεαυτός, με

---

²⁰ Laker, A. (2012). Culture, Education and Sport. In: A. Laker (Ed.), *Sociology of Sport and Physical Education: An Introduction* (pp. 1-15). London and New York: Routledge/Falmer; Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.

αποτέλεσμα την πλήρη μετατροπή της αθλητικής δραστηριότητας σε μία «κερδοφόρα επιχείρηση», με κύριο σκοπό, όπως αναφέρεται και ανωτέρω, το κέρδος²¹.

Λόγω των πολλών χρημάτων που επενδύονται τόσο σε αθλητικές διοργανώσεις όσο και στους ίδιους τους αθλητές, διαπιστώνεται ότι ο χώρος του αθλητισμού είναι ένας χώρος στον οποίο θυσιάζονται κατά κόρον οι αξίες και τα ιδανικά που πρεσβεύει αυτός στο βωμό του χρήματος. Καθοριστικό βέβαια ρόλο σε αυτήν την τόσο δυσάρεστη κατάσταση διαδραματίζει η μετατροπή της αθλητικής δραστηριότητας από δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου σε επαγγελματική και επιχειρηματική δραστηριότητα. Ο αθλητής παύει να είναι πια «αθλητής» και αρχίζει να αντιμετωπίζεται τόσο από την νομοθεσία όσο και από τον κοινωνικό περίγυρο ως «εργαζόμενος» και «επιχειρηματίας» ταυτοχρόνως, με αποτέλεσμα, προκειμένου να μην απωλέσει την εργασία του, να μπορεί να εκπληρώνει τις εντός των πλαισίων των τυπικών ή ατύπων συμβάσεων που έχει ήδη καταρτίσει υποχρεώσεις του²². Όπως σε κάθε μορφής εργασία, άλλωστε, η ύπαρξη “bonus παραγωγικότητας” ως κινήτρου αποκόμισης μεγαλύτερης αμοιβής, και συνεπώς, ως κινήτρου απόλαυσης μίας πολυτελούς ζωής, είναι και εκείνη που μετατρέπει τη νίκη ως αυτοσκοπό, ακόμη και εάν κάτι τέτοιο υπερβαίνει τις δυνατότητες ενός αθλητή. Στα πλαίσια λοιπόν εξυπηρέτησης του συγκεκριμένου αυτοσκοπού, το ντόπινγκ δημιουργεί ένα πρόσφορο έδαφος δημιουργίας ιδανικών συνθηκών με σκοπό τη νίκη και, συνεπώς, την επαγγελματική ανέλιξη του αθλητή, η οποία και συνοδεύεται από χρήματα και δόξα, άρα, εικάζεται ότι, έχοντας κάποιος εξασφαλίσει τα ανωτέρω, η ευτυχία αποτελεί εγγύηση και μονόδρομο. Τα ιδιαίτερα ευνοϊκά για τον ασθενή αποτελέσματα του ντόπινγκ σε οικονομικό επίπεδο είναι και εκείνα που οδηγούν σε μία αρκετά μεγάλη, κατά τη γνώμη του γράφοντος, διαστρέβλωση της πραγματικότητας, προσδίδοντας στην απειλή του νόμου ψευδείς διαστάσεις και δημιουργώντας έτσι την ψευδαίσθηση ότι ο νόμος ουδέποτε πρόκειται να καλέσει σε απολογία έναν επιτυχημένο ολυμπιονίκη, ακόμη και αν τα μέσα της επιτυχίας του δεν ήταν τα σωστά, λόγω του ότι δεν εμφορείτο από το ιδανικό της ευγενούς άμιλλας. Παρόλα αυτά, η εθνική και υπερεθνική παγκόσμια νομοθετική και δικαστηριακή πρακτική έχει αποδείξει ότι το ντόπινγκ ως φαινόμενο αποτελεί ένα ιδιαίτερα σοβαρό

---

²¹ Steele, S.F., & Price, J. (2008). *Applied Sociology: Terms, Topics, Tools, and Tasks* (2nd ed.). California: Thomson-Wadsworth.

²² Steele, S.F., & Price, J. (2008). *Applied Sociology: Terms, Topics, Tools, and Tasks* (2nd ed.). California: Thomson-Wadsworth.

παράπτωμα, το οποίο και τιμωρείται από ποικίλους κλάδους του δικαίου, γεγονός που καθιστά εμφανή την ευρεία αποδοκιμασία της εθνικής και παγκόσμιας έννομης τάξης έναντι της πρακτικής της φαρμακοδιέγερσης με σκοπό την απόσπαση μίας διόλου τίμιας νίκης.

Κεφάλαιο 2: Το Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Ποινικού Δικαίου

2.1. Η Νομοθεσία περί Ντόπινγκ ως ένα Κοινωνικό Φαινόμενο

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, εκ της φύσεώς της, η νομοθεσία συνιστά ένα «προϊόν» της κοινωνίας εντός της οποίας αναπτύσσεται και με την οποία τελεί σε διαρκή αλληλεπίδραση. Ο κυριότερος σκοπός μίας νομοθετικής ρύθμισης είναι η ανταπόκριση στις ανάγκες ρύθμισης των διαρκώς αυξανόμενης περιπλοκότητας σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων – μελών του κοινωνικού συνόλου, με αποτέλεσμα την και διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης. Τούτο σημαίνει ότι η νομοθεσία, τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο, αποτελεί μία τρόπον τινά «αντανάκλαση» της κοινωνίας εντός της οποίας και θεσπίζεται, με αποτέλεσμα να είναι ταυτοχρόνως και μία εξαιρετικά χρήσιμη πηγή μελέτης και έρευνας τόσο από κοινωνιολογική όσο και από ιστορική σκοπιά.

Όσον αφορά το ντόπινγκ, η ιδιότητα της Ελλάδας ως λίκνου του αθλητισμού (δεν πρέπει άλλωστε να λησμονούμε ότι η Ελλάδα είναι η πατρίδα των Ολυμπιακών Αγώνων), σε συνδυασμό με την ενασχόληση σημαντικού αριθμού –κυρίως νέων- ατόμων με τον αθλητισμό σε επαγγελματικό επίπεδο και με το γεγονός ότι ο αθλητισμός δεν συνιστά πλέον ένα ιδεώδες και έναν τομέα προαγωγής της σωματικής και ψυχικής υγείας και της ευγενούς άμιλλας αλλά έχει εξελιχθεί σε ένα πεδίο επιχειρηματικής δραστηριοποίησης, με ουκ ολίγες εταιρείες και επιχειρήσεις να εξαρτούν την επίτευξη σημαντικού οικονομικού κέρδους από τις επιδόσεις των αθλητών-επαγγελματιών, εξηγούν τον λόγο για τον οποίο το ντόπινγκ ως φαινόμενο λαμβάνει, δυστυχώς, όλο και μεγαλύτερες και περισσότερο ανησυχητικές διαστάσεις. Ιδιαίτερα ανησυχητική επίσης αποτελεί και η διαπίστωση ότι το ντόπινγκ είναι μία κατάφωρη εκδήλωση της εξαιρετικά μεγάλης επίδρασης που ασκεί το χρήμα σε μία εποχή στην οποία η απόκτηση υλικών αγαθών έχει εσφαλμένα ταυτιστεί και με την ευτυχία, κάτι που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, οδηγώντας έτσι ουκ ολίγους αθλητές να θυσιάζουν την υγεία τους (εκούσια φαρμακοδιέγερση) ή να θυσιάζονται από τρίτους (π.χ. προπονητές) (ακούσια φαρμακοδιέγερση) στον βωμό του χρήματος. Προκειμένου να τεθεί ένα τέλος σε αυτό το φαινόμενο, κρίθηκε απαραίτητη η παρέμβαση του νομοθέτη, τόσο του εθνικού όσο και του υπερεθνικού.

Στα πλαίσια της εγχώριας νομοθεσίας, τα τρία σπουδαιότερα νομοθετήματα τα οποία και ρυθμίζουν το φαινόμενο του ντόπινγκ είναι α) η υπ' αριθμόν 19514/26-04-2005 (Φ.Ε.Κ. 648/Β/16-05-2005) («Καθορισμός των διαδικασιών του ελέγχου ντόπινγκ σε αθλητές και κάθε άλλης αναγκαίας λεπτομέρειας»), β) ο νόμος 3507/2002 (Φ.Ε.Κ. 239/Α/10-10-2002) («Αθλητισμός, αναπαραγωγή έργων, Κινηματογράφος, απαλλοτριώσεις για Ολυμπιακά Έργα, υπαίθριες διαφημίσεις κλπ.), ο οποίος και τροποποίησε τις σχετικές με το ντόπινγκ διατάξεις του νόμου 2725/1999 και φυσικά γ) ο νόμος 4373/2016 (Φ.Ε.Κ. 49/Α/01-04-2016) («Αναγκαίες ρυθμίσεις για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με το νέο Κώδικα Αντιντόπινγκ του Παγκόσμιου Οργανισμού Αντιντόπινγκ και άλλες διατάξεις»). Παρά το ότι σε επόμενη ενότητα θα αναφερθούν και άλλα εγχώρια νομοθετήματα αναφορικά με την καταπολέμηση του ντόπινγκ, το ενδιαφέρον της παρούσας ενότητας θα εστιάσει στα ανωτέρω κείμενα, με έμφαση στις απόψεις που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί σχετικά με την αντιμετώπιση των αδικημάτων που σχετίζονται με το ντόπινγκ και, ειδικότερα, με το εάν τα αδικήματα αυτά αξιολογούνται ως «πειθαρχικά» ή «ποινικά» αδικήματα. Προτού προχωρήσουμε στις απόψεις για τις οποίες και έγινε λόγος παραπάνω, αξίζει να σημειωθεί ότι ο έλεγχος ντόπινγκ πραγματοποιείται σε συνεργασία με εξειδικευμένα κέντρα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, τόσο κατά τη διεξαγωγή αγώνων όσο και κατά τη μη διεξαγωγή αγώνων· με άλλα λόγια, ανά πάσα στιγμή οι αθλητές μπορούν να κληθούν να υποβληθούν σε έλεγχο βάσει των καταρτιζόμενων εκ μέρους του World Anti-Doping Agency (WADA) προτύπων (international standards of testing)²³. Η εξαγωγή διεθνώς εφαρμοζόμενων προτύπων ελέγχου ύπαρξης απαγορευμένων ουσιών και η εφαρμογή αυτών στις περισσότερες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, αποτελεί μία χαρακτηριστική ένδειξη μίας διεθνούς επιπέδου προσπάθειας καταπολέμησης του φαινομένου του ντόπινγκ υπό το πρίσμα του αθλητικού ιδεώδους ως εφελκυστικού συναδέλφωσης των λαών, γεγονός ευλόγως κατανοητό εάν ληφθεί υπόψη και το Ολυμπιακό ιδεώδες το οποίο και καλείται να υπηρετεί ο αθλητισμός σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

---

²³ Ελληνικό Κέντρο Έρευνας Αθλητικού Δικαίου (Ε.Κ.Ε.Α.Δ.) (Εκδ.). (2008). Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αθλητικού Δικαίου με Διεθνή Συμμετοχή (Αθήνα: 30 Νοεμβρίου – 2 Δεκεμβρίου 2006): *Αθλητικός Νόμος – Lex Sportiva : Διαφορές – Αδικήματα – Δίκη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

2.2. Η Προβληματική της Φύσης του Ντόπινγκ ως Αδικήματος: Πειθαρχικό ή Ποινικό Αδίκημα;

Η ιδιαίτερα αρνητική επίδραση που ασκεί το φαινόμενο του ντόπινγκ τόσο στην υγεία των αθλητών όσο και στον αθλητισμό γενικότερα συνάγεται εκ του γεγονότος ότι το φαινόμενο τούτο έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον του νομοθέτη τόσο από πειθαρχικής όσο και από ποινικής σκοπιάς²⁴. Ο λόγος για τον οποίο έχουν κατά καιρούς εκδοθεί ποικίλα νομοθετήματα σχετικά με το ντόπινγκ έγκειται στην αναφερθείσα στην προηγούμενη ενότητα σχέση αλληλεπίδρασης που επικρατεί μεταξύ του νόμου και της κοινωνίας γενικότερα: δε θα πρέπει εξάλλου να λησμονηθεί ότι η βασικότερη αποστολή του νόμου είναι η εντός των πλαισίων του δυνατού αποτελεσματικότερη ρύθμιση προβληματικών κοινωνικών καταστάσεων, όπως είναι επί παραδείγματι η απόπειρα επίτευξης αυξημένης επίδοσης με τεχνητό τρόπο, ήτοι μέσω της χρήσης απαγορευμένων –λόγω των εξαιρετικά μεγάλων παρενεργειών τους- ουσιών. Όσον αφορά τώρα το είδος του νόμου ο οποίος και κρίνεται περισσότερο κατάλληλος στα πλαίσια της ειδικής και γενικής πρόληψης και καταστολής συμπεριφορών και πράξεων αντικείμενων στις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου και τους κανόνες ηθικής (π.χ. αστικός, ποινικός νόμος κλπ.), δέον όπως σημειωθεί ότι το είδος του νόμου που επιλέγεται συνιστά στάθμιση των αιτίων και των αποτελεσμάτων μίας προβληματικής συμπεριφοράς, με πυρήνα την συμπεριφορά καθεαυτόν. Επομένως, όταν ο νόμος καλείται να ρυθμίσει ορισμένες κοινωνικές καταστάσεις, λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις προεκτάσεις μίας συγκεκριμένης κοινωνικής κατάστασης και του μεγέθους του προβλήματος στο οποίο και καλείται να δώσει λύση. Ειδικότερα, λοιπόν, όταν ο νομοθέτης έρχεται αντιμέτωπος με ένα φαινόμενο το οποίο και απαρτίζεται από συμπεριφορές ικανές να προσβάλλουν έννομα αγαθά, όπως είναι η ζωή ή η σωματική ακεραιότητα, είναι εύλογο να προβεί σε ρύθμιση των συμπεριφορών αυτών μη περιοριζόμενος σε ζητήματα πειθαρχικά αλλά επεκτεινόμενος και σε ζητήματα ποινικής νομοθεσίας²⁵.

Στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης, λόγω της σπουδαιότητάς του και των διόλου αμελητέων διαστάσεων που έχει λάβει σήμερα, το ντόπινγκ έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον της νομικής θεωρίας, στο πεδίο της οποίας και έχουν διατυπωθεί

²⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

²⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ποικίλες απόψεις ως προς το είδος της μεταχείρισής του ως αδικήματος· συγκεκριμένα, η εγχώρια θεωρητική προσέγγιση του φαινομένου του ντόπινγκ ως ενός φαινομένου που ενδιαφέρει το Δίκαιο θα μπορούσε να παρομοιαστεί με ένα φάσμα, τα δύο άκρα του οποίου και είναι αφενός η θεώρηση του ντόπινγκ ως ενός καθαρά πειθαρχικού αδικήματος αφετέρου η αντιμετώπιση αυτού ως ενός καθαρά ποινικού αδικήματος, χωρίς να ελλείπουν, ως είναι αναμενόμενο, και οι «ενδιάμεσες απόψεις», σύμφωνα με τις οποίες κρίνεται ότι το ντόπινγκ συνιστά τόσο πειθαρχικό όσο και ποινικό αδίκημα. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, θα παρουσιαστούν οι πέντε επικρατέστερες απόψεις, οι οποίες και κινούνται στο ανωτέρω αναφερόμενο φάσμα. Στα πλαίσια της παρουσίασης αυτής, θα γίνει και μία σύντομη μνεία στις έννομες τάξεις στις οποίες εκάστη άποψη βρίσκει και ιδιαίτερη απήχηση.

Κατ' αρχάς, οι υποστηρικτές της πρώτης άποψης κινούνται στο ένα άκρο του φάσματος και πιστεύουν ότι το ντόπινγκ συνιστά αποκλειστικά και μόνο ένα πειθαρχικό αδίκημα και ότι δεν θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ρύθμισης εκ μέρους της ποινικής νομοθεσίας²⁶. Προς αποφυγή παρερμηνειών, θα πρέπει στο σημείο τούτο να διευκρινισθεί ότι όσοι θεωρητικοί κρίνουν την καθαρά πειθαρχική φύση του αδικήματος του ντόπινγκ, αναγνωρίζουν ως πλήρως αποδεκτό το ενδεχόμενο συμπληρωματικής εφαρμογής των διατάξεων του Ουσιαστικού και Δικονομικού Ποινικού Δικαίου, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες συντρέχει πλήρωση της ειδικής υπόστασης των εγκλημάτων του Ποινικού Κώδικα, όπως π.χ. ανθρωποκτονία, σωματικές βλάβες, απάτη κλπ.²⁷ Η άποψη αυτή έχει βρει ένθερμους υποστηρικτές στην ελληνική θεωρία, ενώ έχει ιδιαίτερη απήχηση στην πλειονότητα των ανεπτυγμένων χωρών, όπως ενδεικτικά αναφέρονται ο Καναδάς, η Ισπανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Μεγάλη Βρετανία²⁸. Σχετικά με τα κυριότερα επιχειρήματα στα οποία και συνοψίζεται η συγκεκριμένη άποψη (ντόπινγκ ως καθαρά πειθαρχικό αδίκημα), αυτά είναι τα εξής: α) οι τρόποι με τους οποίους και πραγματοποιείται ο έλεγχος για την ύπαρξη απαγορευμένων ουσιών στον οργανισμό των ελεγχόμενων αθλητών συνιστούν προσβολή της προσωπικότητας του

---

²⁶ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

²⁷ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

²⁸ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

εξεταζόμενου, β) δεν υπάρχει ένα ξεκάθαρο κριτήριο διάκρισης μεταξύ των νόμιμων και των παράνομων φαρμακευτικών ουσιών, ενώ γ) ο αποκλεισμός των υπαιτίων συνιστά τον μοναδικό τρόπο αποτελεσματικής καταπολέμησης του ντόπινγκ ως φαινομένου²⁹. Εκτός από τα παραπάνω επιχειρήματα, η επικρατέστερη εξήγηση που δίνουν οι υποστηρικτές αυτής της άποψης σχετικά με την ανάγκη αποκλειστικής πειθαρχικής αντιμετώπισης του ντόπινγκ είναι ότι, στην περίπτωση αυτό-βλάβης του αθλητή, δεν θα πρέπει να προβλέπεται τιμωρία, με την ίδια λογική βάσει της οποίας και δεν τιμωρείται ο αυτοτραυματισμός στο Ποινικό Δίκαιο³⁰. Όμως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τόσο η γιγάντωση του φαινομένου του ντόπινγκ, όπως υποστηρίζει και ο Μαλάτος (2010), όσο και οι ουκ ολίγες περιπτώσεις ετερόλογης φαρμακοδιέγερσης (πολλές φορές και χωρίς να έχουν την παραμικρή γνώση οι αθλητές) για καθαρούς σκοπούς κέρδους κάνουν την εκτεθείσα άποψη να μοιάζει μη επαρκής, με αποτέλεσμα να καθίσταται απαραίτητη η παρέμβαση του ποινικού νομοθέτη, δεδομένου ότι οι υπάρχουσες πειθαρχικές κυρώσεις δεν είναι αποτελεσματικές ως προς την καταστολή του φαινομένου του ντόπινγκ και την πρόληψη επέκτασης του φαινομένου αυτού στο μέλλον.

Προχωρώντας στην δεύτερη άποψη, η οποία και έχει υποστηριχθεί και από τον F. Dancier (1991)³¹, όπως αναφέρεται στον Μαλάτο (2010), σύμφωνα με αυτήν, το ντόπινγκ ως μίας μορφής εγκληματική συμπεριφορά εντάσσεται στην κατηγορία των οικονομικών εγκλημάτων. Παρόλο που, εκ πρώτης όψεως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υπάρχει δυσκολία εντοπισμού και κατανόησης του λόγου για τον οποίο συμβαίνει κάτι τέτοιο, στην πραγματικότητα υπάρχει λογικό έρεισμα της συγκεκριμένης ταξινόμησης, εάν ληφθεί υπόψη ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, εκτός από τη δόξα και την υστεροφημία, το βασικότερο κίνητρο και ο επικρατέστερος στόχος ενός αθλητή που επιλέγει να βελτιώσει την επίδοσή του με αυτόν τον τρόπο ή ενός παράγοντα του αθλητισμού που είτε ασκεί πίεση στους αθλητές-επαγγελματίες να εισέλθουν σε αυτή τη διαδικασία είτε τους παρέχει εν αγνοία τους (σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις) τέτοιου τύπου σκευάσματα δεν είναι

---

²⁹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

³⁰ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

³¹ Dancier, F. (2010). Πρακτικά 4^{ου} Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου: *Σύγχρονα θέματα του Οικονομικού Ποινικού Δικαίου*. Σε: Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

κάτι άλλο παρά το οικονομικό όφελος, το κέρδος³². Στη σημερινή εποχή, ένας αθλητής δεν συνιστά απλώς ένα άτομο ασχολούμενο με τον αθλητισμό αλλά έναν επαγγελματία, ο οποίος, ενσαρκώνοντας το πρότυπο της υγείας και της ευημερίας, ασκεί πολύ μεγάλη επίδραση στην κοινωνία ως σύνολο και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, σε σημείο τέτοιο που τον καθιστά ένα ισχυρό “brand” από μόνο του. Ένα φαινόμενο αρκετά γνωστό σχετικά με τους επιτυχημένους αθλητές είναι ότι συνιστούν τον πυρήνα περισσότερων από μίας οργανωμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τόσο στον κλάδο του αθλητισμού όσο και στον τομέα της ένδυσης, της υπόδησης, τροφίμων, καλλυντικών, ακόμη και στον τομέα της ναυτιλίας (χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του ταχύπλουου «Αίολος Κεντέρης», το οποίο και ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του Έλληνα Ολυμπιονίκη, Κώστα Κεντέρη, και το οποίο και αποσύρθηκε μόλις ήρθε στην επιφάνεια η υπόθεση ντόπινγκ, μία φήμη αρχικά που επιβεβαιώθηκε). Το γεγονός λοιπόν ότι οι εταιρείες αυτές αποφασίζουν να επενδύσουν στο πρόσωπο ενός αθλητή με σκοπό την αποκόμιση κέρδους συνεπάγεται την ύπαρξη διαρκούς και –συνήθως- κεκαλυμμένης πίεσης προς τον αθλητή να σημειώνει όλο και καλύτερες επιδόσεις, υπερβαίνοντας εαυτόν, στα πλαίσια συνέχισης αυτής της ιδιαίτερης μορφής «συνεργασίας», ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την λήψη παράνομων φαρμακευτικών σκευασμάτων τεχνητής βελτίωσης της επίδοσης. Εκ των ανωτέρω, προκύπτει ότι η άποψη περί υπαγωγής των εγκλημάτων που σχετίζονται με το ντόπινγκ στα οικονομικά εγκλήματα τελεί σε πλήρη συμφωνία με τη λογική.

Όμως, η άποψη αυτή δεν παύει να έχει και ένα ουσιώδες μειονέκτημα. Το μειονέκτημα αυτό αποκαλύπτει πως τα ανωτέρω επιχειρήματα μπορεί να διαθέτουν λογικό έρεισμα, όμως στερούνται ερείσματος εάν εξεταστούν από τη σκοπιά της θεωρίας του Ποινικού Δικαίου, ένα μειονέκτημα με το οποίο και είναι σύμφωνος ο γράφων. Η ένταξη του ντόπινγκ στα οικονομικά εγκλήματα δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για τον λόγο ότι ο όρος «οικονομικά εγκλήματα» χρησιμοποιείται όταν κάποιος επιθυμεί να αναφερθεί σε εγκλήματα τα οποία και στρέφονται κατά της οικονομίας ή της περιουσίας ως συλλογικών και όχι ατομικών εννόμων αγαθών³³, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της κλοπής ή της ληστείας, οι οποίες και πλήττουν

---

³² Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

³³ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

το ατομικό έννομο αγαθό της ιδιοκτησίας. Στα πλαίσια όμως προσπάθειας υπεράσπισης της ένταξης του ντόπινγκ στα οικονομικά εγκλήματα, μία εξίσου σεβαστή άποψη είναι ότι, με την θεώρηση του «ντόπινγκ» ως οικονομικού εγκλήματος, ο νομοθέτης επιθυμεί να παράσχει αποτελεσματική προστασία σε περιστατικά ικανά να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό (εφόσον ο αθλητισμός λαμβάνεται υπόψη ως μία πεδίο επιχειρηματικής δραστηριότητας με σκοπό το κέρδος), αφού έχει κατά καιρούς αποδειχθεί ότι αστρονομικά χρηματικά ποσά επενδύονται διαρκώς στους αθλητές³⁴.

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των απόψεων οι οποίες και, όπως έγινε σχετική αναφορά παραπάνω, εκτείνονται στο σύνολο του φάσματος του αθλητισμού, η τρίτη άποψη, η οποία και υποστηρίχθηκε από τον Παρασκευόπουλο σε σχετικό με το ντόπινγκ άρθρο του («Αθλητισμός, doping και ναρκωτικά. Προοπτικές διεξόδου») στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», στο έντυπο της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2000, επισημαίνει ότι το ντόπινγκ συνιστά ένα αδίκημα έχον δύο όψεις – εκφάνσεις και, κατά συνέπεια, διττή φύση: μία πειθαρχική και μία ποινική. Ως προς την πειθαρχική του όψη, το ντόπινγκ συνιστά ένα πειθαρχικό αδίκημα αναφορικά με τις συνέπειες που επέρχονται σε επίπεδο αθλητισμού, ενώ θα αποτελεί αντικείμενο αρμοδιότητας του ποινικού νομοθέτη όταν τίθεται σε κίνδυνο η υγεία, η σωματική ακεραιότητα και, κατ' επέκταση, η ίδια η ζωή των αθλητών³⁵. Βάσει της συγκεκριμένης άποψης, παρατηρείται ότι κριτήριο ποινικοποίησης του ντόπινγκ συνιστά η επικινδυνότητα των λαμβανόμενων απαγορευμένων ουσιών και όχι τόσο ο απαγορευμένος χαρακτήρας αυτών, ο οποίος και μπορεί να αποβεί επιζήμιος και στα πλαίσια της δραστηριοποίησης πολλών γύρω από τον αθλητισμό, π.χ. εταιρείες-χορηγοί αθλητών που, κατόπιν εξετάσεων, απεδείχθη ότι είχαν λάβει απαγορευμένες ουσίες.

Εξ αντιδιαστολής λοιπόν, διαπιστώνεται ότι οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης άποψης θεωρούν ότι η λήψη απαγορευμένων ουσιών που δεν θέτουν σε κίνδυνο την υγεία δε θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο ποινικού κολασμού³⁶. Τούτο όμως συνιστά ένα «σχήμα οξύμωρο», το οποίο και ουδόλως ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, με αποτέλεσμα να καθίσταται εμφανές ότι η φαρμακοδιέγερση

---

³⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

³⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

³⁶ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

καθεαυτόν θα πρέπει να συνιστά ποινικό αδίκημα. Θεμελιώδης αρχή του Ποινικού Δικαίου είναι πως ό,τι δεν απαγορεύεται επιτρέπεται. Στα πλαίσια της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας της ανάπτυξης της ανθρώπινης προσωπικότητας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να διαθέτει ελεύθερος τον εαυτό του, σεβόμενος την ελευθερία των άλλων, και να εκφράζεται ελεύθερα, υπό την προϋπόθεση ότι η συμπεριφορά του αυτή δεν αντίκειται σε κάποια θεσπισμένη εκ του νόμου απαγόρευση. Οι απαγορεύσεις που θεσπίζονται εκ του νομοθέτη θα πρέπει να περιορίζουν την ελευθερία του ατόμου κατά το αναγκαίως δυνατόν, με απώτερο στόχο την προστασία του ατόμου από περιπτώσεις ποικίλων καταχρήσεων που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο το άτομο και τον περίγυρό του, όπως συμβαίνει με τη νομοθεσία περί ναρκωτικών ουσιών. Ως εκ τούτου, η θέσπιση μίας λίστας απαγορευμένων ουσιών για τους αθλητές αποσκοπεί στην προστασία της υγείας τους, της σωματικής τους ακεραιότητας και της ζωής τους και στην αποτροπή υιοθέτησης τέτοιων πρακτικών από τους αθλητές, οι οποίες και τους οδηγούν στο να θυσιάζουν την ίδια τους τη ζωή στο βωμό του χρήματος. Στα πλαίσια νομοπαρασκευαστικών επιτροπών, πραγματοποιούνται κατά καιρούς ποικίλες επιστημονικές μελέτες και ζητούνται οι απόψεις διακεκριμένων επιστημόνων, αναλόγως του αντικειμένου ρύθμισης (ιατρών στην περίπτωση του ντόπινγκ), προκειμένου να θεσπιστούν ορθές και αποτελεσματικές ρυθμίσεις. Αυτό σημαίνει ότι όταν ο εθνικός, ενωσιακός και υπερεθνικός νομοθέτης προβαίνει στην απαγόρευση της χρήσης ορισμένων ουσιών, οι συγκεκριμένες ουσίες έχουν αποβεί ακατάλληλες προς χρήση λόγω των ιδιαίτερα αρνητικών επιδράσεων στην υγεία και τη ζωή των ληπτών και όχι τόσο λόγω της επιρροής που ασκούν στο αποτέλεσμα ενός αθλητικού αγώνα και στα κέρδη των συναφών επιχειρήσεων, καθώς δεν πρέπει να λησμονείται ότι το αγαθό που τίθεται σε υπέρτατη πάντων θέση είναι η ανθρώπινη ζωή. Με άλλα λόγια, δεν υφίσταται απαγορευμένη ουσία η οποία και δεν έχει συνδεθεί με βλάβες στην υγεία, διότι, εάν δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο, δε θα υφίστατο σχετική απαγόρευση. Εξάλλου, η πλειονότητα –εάν όχι όλες- των απαγορευμένων ουσιών συνιστούν εξαρτησιογόνες ουσίες, κάτι που σημαίνει ότι ο χρήστης αυτών εισέρχεται σε έναν φαύλο κύκλο χωρίς ελπίδες διαφυγής εάν δεν παρασχεθεί η απαιτούμενη βοήθεια, μία βοήθεια που, όταν πρόκειται για επαγγελματίες αθλητές, αρκετές φορές δεν προσεγγίζει καν τον αθλητή-χρηζόντα βοήθειας, λόγω ποικίλων εμποδίων που θέτουν οι παράγοντες του αθλητισμού (ακόμη και οι προπονητές), οι οποίοι και αποκομίζουν ίδιον όφελος από μία (έστω τεχνητή) άποψη επίδοσης ενός αθλητή, ακόμη και αν αυτή οφείλεται στην

χρήση απαγορευμένων ουσιών. Εξ αυτού, προκύπτει ότι ο ποινικός κολασμός της φαρμακοδιέγερσης κρίνεται απαραίτητος, δεδομένου ότι οι ουσίες αυτές μοιράζονται τα ίδια χαρακτηριστικά με τις ναρκωτικές ουσίες αλλά και επειδή οι εξαιρετικά μεγάλες διαστάσεις που διαρκώς λαμβάνει το ντόπινγκ ως κοινωνικό φαινόμενο αποδεικνύουν την ανεπάρκεια των υφιστάμενων πειθαρχικών κυρώσεων³⁷.

Σχετικά με την τέταρτη άποψη, θα πρέπει να τονιστεί ότι, όπως και η προηγούμενη άποψη, διαπνέεται από την ίδια αντίληψη περί διφυούς χαρακτήρα του ντόπινγκ ως αδικήματος, ήτοι τόσο του πειθαρχικού όσο και του ποινικού χαρακτήρα, με την προσοχή να εστιάζει πλέον όχι στην πράξη της χρήσης των απαγορευμένων ουσιών αλλά στην πράξη της χορήγησης των ουσιών αυτών³⁸. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα μίας χώρας η οποία και έχει υιοθετήσει την άποψη αυτή είναι η Γαλλία, η οποία και αντιμετωπίζει το ντόπινγκ υπό το πρίσμα του Γαλλικού Ποινικού Δικαίου περιοριζόμενη αποκλειστικά και μόνο στην πράξη της χορήγησης των ουσιών³⁹. Δικαιολογητική βάση της άποψης αυτής είναι ότι ο αθλητής που αποφασίζει να λάβει απαγορευμένες ουσίες με σκοπό την πλασματική βελτίωση της επίδοσής του είναι ποινικά αδιάφορος, διότι ο αυτοτραυματισμός και η αυτοβλάβη δεν κολάζονται ποινικά, ενώ, αντιθέτως, η χορήγηση και διακίνηση των απαγορευμένων ουσιών αποτελεί αντικείμενο πολύ μεγάλης νομικής και κοινωνικοηθικής απαξίας, επειδή η πράξη αυτή, η οποία και λαμβάνει συστηματικό χαρακτήρα, αναγόμενη με αυτόν τον τρόπο σε κατ' επάγγελμα τέλεση του σχετικού αδικήματος, ενέχει σοβαρότατους κινδύνους για πολλούς αθλητές και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα⁴⁰. Ως απάντηση στους υποστηρικτές της άποψης αυτής, οι οποίοι και προσπαθούν να την ενισχύσουν μέσω του επιχειρήματος ότι ο η φαρμακοδιέγερση συνιστά άλλη μία μορφή αυτοβλάβης, η οποία και δεν τιμωρείται, να σημειωθεί ότι στον εγχώριο Ποινικό Κώδικα και τους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις συμπεριφορών που είναι ποινικά κολάσιμες, παρά το γεγονός ότι αποτελούν αυτοβλάβη και αυτές είναι οι σοβαρής μορφής προσβολές και βλάβες του εαυτού ενός ανθρώπου, όπως συμβαίνει επί παραδείγματι με την πρόκληση ανικανότητας

---

³⁷ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

³⁸ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

³⁹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

⁴⁰ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

κατά τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα, η χρήση ναρκωτικών ουσιών και, φυσικά το ντόπινγκ⁴¹. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι ο σεβασμός του νομοθέτη στην ελευθερία της αυτοδιάθεσης δεν είναι απεριόριστος αλλά παύει να υφίσταται όταν τίθεται σοβαρή διακινδύνευση της ανθρώπινης υγείας και ζωής. Με άλλα λόγια, ο άνθρωπος δεν μπορεί να αναγνωριστεί κύριος της ζωής του, λόγω της θέσης της ζωής και της υγείας του ως αγαθών ανώτερων από την ελευθερία αυτοδιάθεσης, με αποτέλεσμα η τέταρτη αυτή άποψη να μη βρίσκει σύμφωνο τον γράφοντα.

2.2.1. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Γενικού Ποινικού Δικαίου

2.2.1.1. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα – Η Προβληματική της Έννοιας του Έννομου Αγαθού στην Περίπτωση της Αυτοβλάβης/Αυτοπροσβολής

Το γεγονός ότι το ντόπινγκ αποτελεί μία συμπεριφορά μέσω της οποίας και διαταράσσονται σοβαρά τόσο η έννομη τάξη όσο και η κοινωνική ειρήνη αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι έχει προσελκύσει το έντονο ενδιαφέρον του Έλληνα ποινικού (και όχι μόνο) νομοθέτη, ο οποίος και χαρακτηρίζει την ανωτέρω συμπεριφορά ως αξιόποινη και, στα πλαίσια της προληπτικής και κατασταλτικής λειτουργίας της ποινής, τηρουμένης της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας⁴², προβλέπει την τιμώρηση αυτής. Στα πλαίσια λοιπόν της ελληνικής έννομης τάξης, το ντόπινγκ συνιστά ένα ποινικό αδίκημα, το οποίο, εκτός του πλαισίου των Ειδικών Ποινικών Νόμων, θα πρέπει να εξεταστεί και υπό το πρίσμα του Ποινικού Δικαίου (Γενικού και Ειδικού Μέρους). Εντός της παρούσας ενότητας και όσον αφορά το κομμάτι του Ποινικού Δικαίου, αυτού του είδους η εξέταση θα επικεντρωθεί τόσο σε ορισμένα θεωρητικά όσο και σε μερικά πρακτικά ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με το εάν το ντόπινγκ μπορεί να θεωρηθεί ως ένα έγκλημα που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα, και, συγκεκριμένα, στην προβληματική του είδους του εννόμου αγαθού το οποίο και προσβάλλεται με την ανωτέρω αντιαθλητική συμπεριφορά ενός αθλητή, το ντόπινγκ.

⁴¹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

⁴² Κουράκης, Ν.Ε. (2008). *Θεωρία της Ποινής*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ξεκινώντας με την εξέταση του ντόπινγκ υπό τη σκοπιά του Γενικού Μέρους του Ποινικού Δικαίου, κατευθυντήρια γραμμή σε αυτό το εγχείρημα αποτελεί το άρθρο 14 § 1 του Ποινικού Κώδικα, στο οποίο και μας δίνεται ο ορισμός του εγκλήματος: «*Έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο.*». Εκ του ανωτέρω ορισμού του εγκλήματος, τον οποίο και δίνει ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας, προκύπτει ότι υπάρχουν τέσσερα θεμελιώδη στοιχεία, εκ των οποίων και απαρτίζεται το έγκλημα· με άλλα λόγια, ο Έλληνας νομοθέτης θέτει τέσσερις ουσιώδεις προϋποθέσεις οι οποίες και πρέπει να πληρούνται, προκειμένου να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα εάν μία συμπεριφορά στοιχειοθετεί εγκληματική πράξη⁴³. Η εξειδίκευση της έννοιας των ανωτέρω περιγραφόμενων στοιχείων αποτελεί συνάρτηση του είδους του εγκλήματος που μελετάται σε κάθε περίπτωση, π.χ. η έννοια της «πράξης» έχει διαφορετικό περιεχόμενο στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας από το έγκλημα της εξύβρισης. Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο λόγος για τον οποίο τα τέσσερα αυτά στοιχεία είναι απολύτως απαραίτητα για τη στοιχειοθέτηση μίας ποινικά κολάσιμης πράξης, ήτοι ενός εγκλήματος, είναι το γεγονός ότι αυτά τελούν σε σχέση αλληλεπίδρασης, πράγμα που σημαίνει ότι η ύπαρξη ενός στοιχείου τελεί σε εξάρτηση με τα υπόλοιπα στοιχεία, δηλαδή ότι η παραδοχή του ενός στοιχείου προϋποθέτει την ύπαρξη και παραδοχή των άλλων στοιχείων και αντιστρόφως⁴⁴. Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί ότι εναρκτήριο σημείο της διερεύνησης περί την ύπαρξη ενός εγκλήματος συνιστά η έννοια της *πράξης*, η οποία και διαθέτει πρωταρχική σημασία στο σύστημα του Ποινικού Δικαίου, γεγονός που της δίνει και μία υπέρτερη έναντι των άλλων στοιχείων θέση, όπως άλλωστε συνάγεται και από το γεγονός, υπό το πρίσμα μίας γλωσσολογικής προσέγγισης του άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα, ότι τα υπόλοιπα τρία στοιχεία του εγκλήματος («*άδικη*», «*καταλογιστή*», «*η οποία τιμωρείται από το νόμο*») παρατίθενται στο κείμενο του νόμου ως προσδιοριστικά στοιχεία της έννοιας της πράξης.

Κοινό παρανομαστή μίας ποινικώς κολάσιμης πράξης αποτελεί η έννοια του εννόμου αγαθού, το οποίο και αποτελεί τον βασικότερο λόγο για τον οποίο και αυτή η πράξη χαρακτηρίζεται ως εγκληματική. Αυτό σημαίνει ότι η ύπαρξη και η

---

⁴³ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁴⁴ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

περιγραφή ενός εγκλήματος από τον Ποινικό Κώδικα λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ύπαρξη ενός εννόμου αγαθού, στην προστασία και αποκατάσταση του οποίου αποσκοπεί η έννομη τάξη μέσω της θέσπισης ποινών για συμπεριφορές οι οποίες και το προσβάλλουν. Σύμφωνα με όσα ορίζει ο Μυλωνόπουλος (2007)⁴⁵, «(...) μια πράξη επιτρέπεται να αναγορευθεί σε έγκλημα μόνο όταν προσβάλλει κατά τρόπο ανυπόφορο μια κοινωνικοηθική αξία, η προστασία της οποίας κρίνεται απολύτως αναγκαία από την έννομη τάξη.» Η αξία αυτή στην οποία και γίνεται αναφορά συνιστά αυτό που αποκαλείται «έννομο αγαθό»⁴⁶. Το έννομο αγαθό είναι το νομικό αντικείμενο ενός εγκλήματος, εν αντιθέσει με το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος, το οποίο και αναφέρεται είτε σε ένα πρόσωπο είτε σε ένα πράγμα, σε ένα ενσώματο δηλαδή αντικείμενο, το οποίο δέχεται την επενέργεια του υποκειμένου του εγκλήματος, όπως είναι π.χ. το θύμα μίας ανθρωποκτονίας⁴⁷. Η ύπαρξη ενός εννόμου αγαθού ως απαραίτητου στοιχείου για τη στοιχειοθέτηση ενός εγκλήματος αποδεικνύεται και από το ότι η πνευματική σύλληψη ενός εγκλήματος άνευ νομικού αντικείμενου είναι αδύνατη, κάτι που δε συμβαίνει στην περίπτωση του υλικού αντικείμενου, καθώς υπάρχουν αρκετά εγκλήματα τα οποία και δεν έχουν υλικό αντικείμενο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ψευδορκία, η οποία δεν έχει υλικό αντικείμενο αλλά μόνο νομικό αντικείμενο (έννομο αγαθό), το οποίο και είναι η ορθή απονομή της δικαιοσύνης από το ελληνικό δικαιοσύνημα⁴⁸.

Σε ακολουθία της παρουσίασης της έννοιας του εννόμου αγαθού ως κρίσιμης έννοιας ενός εγκλήματος, και επικεντρώνοντας την προσοχή μας στα εγκλήματα που στρέφονται κατά προσωπικών αγαθών όπως είναι η ζωή και η σωματική ακεραιότητα του ατόμου, διαπιστώνεται ότι ο λόγος κολασμού των εγκλημάτων αυτών είναι η απαγορευμένη από το νόμο (και δευτερευόντως την ηθική) επίδραση που ασκεί ο δράστης (υποκείμενο του εγκλήματος) επί των εννόμων αγαθών **τρίτων** προσώπων και **όχι** επί εννόμων αγαθών του ίδιου του εαυτού. Σε ακολουθία της ανωτέρω παρατήρησης, ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον ζήτημα που ανακύπτει και που αποτελεί το επίκεντρο της ενασχόλησης της παρούσας ενότητας όσον αφορά το πεδίο του Γενικού

---

⁴⁵ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας, σ. 123.

⁴⁶ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁴⁷ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁴⁸ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

Μέρους του Ποινικού Δικαίου είναι το ζήτημα του εννόμου αγαθού – νομικού αντικειμένου, το οποίο και προσβάλλεται στα πλαίσια της φαρμακοδιέγερσης-ντόπινγκ. Λαμβανομένης υπόψη της ανωτέρω διατύπωσης ότι έγκλημα χωρίς προσβολή εννόμου αγαθού δεν νοείται στα πλαίσια του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα, εξ αντιδιαστολής συνάγεται ότι στην περίπτωση κατά την οποία δε λαμβάνει χώρα η προσβολή ενός εννόμου αγαθού, ουδόλως στοιχειοθετείται έγκλημα, εκτός και εάν πρόκειται για μία πράξη που βρίσκεται εκτός των ορίων και των κανόνων της ηθικής⁴⁹.

Στα πλαίσια του ντόπινγκ, στα πλαίσια της εξέτασης της ύπαρξης ενός προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού ως βασικής προϋπόθεσης στοιχειοθέτησης ενός εγκλήματος, υπογραμμίζεται ότι ο εντοπισμός των προσβαλλόμενων εκ της συμπεριφοράς αυτής εννόμων αγαθών αποτελεί μία αρκετά απαιτητική και κοπιαστική πνευματική διεργασία, η οποία και εκ πρώτης όψεως μπορεί να οδηγήσει σε μία εσφαλμένη αρχική αρνητική απάντηση στο ερώτημα της προσβολής ενός εννόμου αγαθού λόγω του ντόπινγκ, καθώς στον ορισμό του ντόπινγκ (χρήση απαγορευμένων ουσιών και σκευασμάτων εκ μέρους ενός ατόμου με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της απόδοσής του στα πλαίσια συμμετοχής αυτού σε ένα άθλημα) περιλαμβάνεται η έννοια της βλάβης της υγείας του ίδιου του υποκειμένου του εγκλήματος και όχι κάποιου άλλου προσώπου. Όμως, ακόμη και εάν το στοιχείο της αυτοβλάβης ως θεμελιώδες χαρακτηριστικό του ντόπινγκ κυριαρχεί στην νομική προσέγγιση του φαινομένου αυτού, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν άλλα, εκτός της υγείας, έννομα αγαθά τα οποία και δέχονται σοβαρότατο πλήγμα ακόμη και λόγω του ότι λαμβάνει χώρα μία συμπεριφορά μέσω της οποίας ένα άτομο κατ' αρχήν ένα άτομο φαίνεται πως βλάπτει αποκλειστικά και μόνο τον εαυτό του⁵⁰. Προκειμένου να εντοπιστούν αυτά τα έννομα αγαθά, θα χρειαστεί η συνδρομή του άρθρου 128Α Ν. 2725/1999, ενός Ειδικού Ποινικού Νόμου, στα πλαίσια του άρθρου του οποίου ο νομοθέτης παραθέτει τα έννομα αγαθά τα οποία και προσβάλλονται από το ντόπινγκ ως παράνομη συμπεριφορά και στα οποία σκοπεύει να παράσχει τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία. Θα πρέπει να τονιστεί ότι εάν και, σύμφωνα με τη συνήθη τακτική, οι Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι αποτελούν εξειδίκευση των γενικών αρχών και των κανόνων που περιλαμβάνονται στον Ποινικό Κώδικα, συμπληρώνοντας αλλά και

⁴⁹ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁵⁰ Καραγιαννόπουλος, Α. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

εξειδικεύοντας αυτόν, στην προκειμένη περίπτωση, συμβαίνει μάλλον το αντίστροφο, διότι εδώ ένας Ειδικός Ποινικός Νόμος εμφανίζεται να λειτουργεί ως ένα άρθρο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, μέσω της παρουσίασης των εννόμων αγαθών-νομικών αντικειμένων που προσβάλλονται όταν ένας αθλητής καταφεύγει στο ντόπινγκ, εντός των πλαισίων της έντονης λαχτάρας του για τη νίκη.

Τα έννομα αγαθά τα οποία προσβάλλονται από τη φαρμακοδιέγερση των αθλητών και τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 128Α του Ν. 2725/1999 είναι τα εξής: α) η γνησιότητα του αποτελέσματος και της προσπάθειας των αθλητών, β) η διακινδύνευση της υγείας των αθλητών, κυρίως των ανηλίκων και γ) η παραβίαση των θεμελιωδών αρχών του Ολυμπισμού, του εν αγωνίζεσθαι και της ιατρικής ηθικής (*«Το ντόπινγκ αλλοιώνει τη γνησιότητα του αποτελέσματος και της προσπάθειας των αθλητών, θέτει σε κίνδυνο την υγεία των αθλητών και ιδίως των ανηλίκων, είναι αντίθετο στις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού, του εν αγωνίζεσθαι και της ιατρικής ηθικής και απαγορεύεται.»*). Παρά το γεγονός ότι μέσω του άρθρου 128Α του Ν. 2725/1999, ο Έλληνας νομοθέτης παρουσιάζει τα ανωτέρω ως προσβαλλόμενα έννομα αγαθά, επισημαίνεται ότι είναι απαραίτητη η εντός των πλαισίων της παρούσας εργασίας λεπτομερέστερη εξέταση αυτών, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν όντως αυτά μπορούν να αποτελέσουν έννομα αγαθά σύμφωνα με τις επιταγές και τις αρχές του Ποινικού Δικαίου.

Ξεκινώντας από α) την αλλοίωση της γνησιότητας του αποτελέσματος και της προσπάθειας των αθλητών, αυτή αναφέρεται στο αθέμιτο και ενάντια στους κανονισμούς πλεονέκτημα εκ του οποίου και χαρακτηρίζονται οι αθλητές που λαμβάνουν απαγορευμένες φαρμακευτικές ουσίες έναντι αυτών που, συμμορφούμενοι με τους σχετικούς κανονισμούς, δε λαμβάνουν τέτοιου είδους ουσίες. Αυτό δηλαδή σημαίνει ότι ο νομοθέτης θέτει ως στόχο το να παράσχει προστασία στην εμπιστοσύνη των υγιών αθλητών στην διαφάνεια εκ της οποίας και πρέπει να διέπονται τόσο η διοργάνωση όσο και η διεξαγωγή των αγώνων, κυρίως στα πλαίσια μεγάλων αθλητικών γεγονότων, με σκοπό αυτή να μην αποτελέσει αντικείμενο διάψευσης, γεγονός που συνιστά πλήγμα τόσο στον αθλητισμό ως δραστηριότητα όσο και στις αξίες και τα ιδανικά τα οποία αυτός πρεσβεύει. Παρά το γεγονός ότι εκ μέρους ενός ποσοστού της θεωρίας έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ συναθλητών δεν παρεμποδίζεται μόνο από το ντόπινγκ αλλά και από άλλους παράγοντες, όπως π.χ. γνωριμίες, πολιτικές σκοπιμότητες κλπ.,

θα πρέπει να γίνει αποδεκτή η ιδιαίτερος σημαντική αρνητική επίδραση του ντόπινγκ στον υγιή ανταγωνισμό, στα πλαίσια του οποίου και προσδοκάται ένα αποτελεσματικό δίκαιο παιχνίδι (fair play), στο οποίο και τρέφουν εμπιστοσύνη οι υπόλοιποι συναγωνιστές εκείνου που αποφασίζει να υιοθετήσει αυτήν την καταδικαστέα συμπεριφορά, μέσω της οποίας και αποκτά τεχνητό πλεονέκτημα έναντι των λοιπών συμμετεχόντων. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί η έννοια του υγιούς ανταγωνισμού να αποτελέσει ένα έννομο αγαθό καθεαυτόν, διότι πρόκειται για μία γενική έννοια, η οποία και χρήζει εξειδίκευσης, προκειμένου να αναχθεί σε έννομο αγαθό. Κατ' αναλογία, ούτε η έννοια της προστασίας της δημόσιας υγείας μπορεί από μόνη της να σταθεί ως «έννομο αγαθό», σύμφωνα με τις αρχές του Ποινικού Δικαίου.

Προχωρώντας στο β) ζήτημα της διακινδύνευσης της υγείας των αθλητών ως ένα πιθανό έννομο αγαθό, που να δικαιολογεί την ποινική αντιμετώπιση του ντόπινγκ λόγω της φύσης του ως εγκλήματος, αυτό θα πρέπει να εξεταστεί σε συνάρτηση με τις πολύ έντονες και σοβαρές παρενέργειες οι οποίες και εκδηλώνονται σε ακολουθία της χρήσης αυτού του είδους των ουσιών. Οι χαρακτηριστικότερες από αυτές τις αρνητικές συνέπειες στον τομέα της υγείας των αθλητών, οι οποίες μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο ακόμη και την ίδια τη ζωή των αθλητών, μετατρέποντάς τους από παραδείγματα προς μίμηση σε παραδείγματα προς αποφυγή, είναι οι ποικίλες μορφές ανεπάρκειας (νεφρική, ηπατική και καρδιακή ανεπάρκεια), η εμφάνιση σοβαρών ορμονικών διαταραχών στις γυναίκες, ενώ δεν αποκλείεται και η εμφάνιση κακοήθων όγκων. Η ιδιαιτερότητα του ζητήματος αυτού έγκειται στο ότι, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η διακινδύνευση του ίδιου του υποκειμένου του εγκλήματος και όχι κάποιου άλλου είναι και εκείνη που προβληματίζει έντονα σχετικά με το εάν μπορεί να γίνει παραδεκτή η ύπαρξη αυτοδιακινδύνευσης προς παραδοχή της βλάβης ενός εννόμου αγαθού ή όχι. Όπως υποστηρίζει ο Μυλωνόπουλος⁵¹ και αποτελεί και την κρατούσα άποψη στη θεωρία και τη νομολογία, σε διαχρονικό επίπεδο, ουσιώδες στοιχείο μίας συμπεριφοράς είναι η εξωτερίκευση αυτής και η κατεύθυνση αυτής εις βάρος εννόμου αγαθού **τρίτου** προσώπου. Βάσει λοιπόν της ιδιαιτερότητας της φύσεως του εννόμου αγαθού της υγείας των αθλητών, η οποία και συνίσταται στο ότι η βλάβη αυτής δεν οφείλεται στη συμπεριφορά κάποιου άλλου αλλά στη συμπεριφορά του ίδιου του θύτη (δηλαδή, υφίσταται ταύτιση μεταξύ της έννοιας του

---

⁵¹ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

«θύτη» και της έννοιας του «θύματος»), διατυπώνεται η άποψη ότι ο Έλληνας νομοθέτης εσφαλμένα παρουσιάζει την προσβολή – πιο συγκεκριμένα – τη διακινδύνευση της υγείας των αθλητών ως έννομον αγαθόν, καθώς δεν πρόκειται για κάτι τέτοιο. Θα πρέπει όμως να διευκρινιστεί το εξής, για λόγους σαφήνειας: η μη δυνατότητα χαρακτηρισμού της υγείας ως εννόμου αγαθού των αθλητών χωρεί για τις περιπτώσεις του ντόπινγκ οι οποίες και κινούνται στο πλαίσιο της **αυτοπροσβολής** του αθλητή. Επομένως, a contrario συνάγεται το συμπέρασμα ότι το χορήγηση παράνομων φαρμακευτικών ουσιών σε έναν αθλητή άνευ ύπαρξης γνώσης και συναίνεσης αυτού διαφοροποιεί αρκετά το ζήτημα της βλάβης της υγείας του αθλητή και συνιστά ποινικά κολάσιμη πράξη εκείνου που εν αγνοία του αθλητή (συνήθως ο προπονητής) παραπλανά τον αθλητή, εκμεταλλευόμενος τη μεταξύ τους σχέση εμπιστοσύνης, και του χορηγεί αυτού του τύπου τα σκευάσματα.

Όσον αφορά τώρα τις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού, το ευ αγωνίζεσθαι και τις αρχές της ιατρικής ηθικής, όπως η έννοια του υγιούς ανταγωνισμού και της δημόσιας υγείας, δεν μπορούν να αποτελέσουν έννομα αγαθά, λόγω της έλλειψης σύνδεσης αυτού με κάποιο πρόσωπο και, συνεπώς, εξατομίκευσης αυτού, όπως συμβαίνει στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας (299 ΠΚ), όπου το έννομο αγαθό που προστατεύεται είναι **η ανθρώπινη ζωή του υλικού αντικειμένου του εγκλήματος (θύματος) και όχι η ανθρώπινη ζωή γενικότερα**. Επομένως, διαπιστώνεται ότι παρά την προσπάθεια του Έλληνα ποινικού νομοθέτη να αναγάγει τον υγιή ανταγωνισμό, την υγεία των αθλητών και τις αρχές του Ολυμπισμού, του ευ αγωνίζεσθαι και της ιατρικής ηθικής σε έννομα αγαθά, κάτι τέτοιο ουδόλως καθίσταται εφικτό, για τους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Άρα, πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω της απουσίας της ύπαρξης ενός –τουλάχιστον- εννόμου αγαθού το οποίο και προσβάλλεται εξαιτίας του ντόπινγκ, κατ' αρχήν, το ντόπινγκ καθεαυτόν **δεν** συνιστά έγκλημα σύμφωνα με όσα ορίζονται στα πλαίσια του άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα, διότι απουσιάζει το απαραίτητο στοιχείο της προσβολής ενός εννόμου αγαθού τρίτου συνεπεία μίας αποδοκιμαστέας από το δίκαιο συμπεριφοράς –πράξης ή παράλειψης- του υποκειμένου του εγκλήματος. Έτσι λοιπόν, βρίσκει πρόσφορο έδαφος η άποψη του Παναγιωτόπουλου⁵² ότι το ντόπινγκ θα πρέπει να τιμωρείται αποκλειστικά και μόνο σε πειθαρχικό επίπεδο, μία άποψη η οποία και δεν βρίσκει σύμφωνο τον γράφοντα,

---

⁵² Παναγιωτόπουλος, Δ. (2005). *Αθλητικό Δίκαιο: Συστηματική Θεμελίωση – Εφαρμογή*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

διότι μπορεί μεν το ντόπινγκ να μην συνιστά μία καθεαυτὸν εγκληματική πράξη, αλλά μπορεί να αποτελέσει συστατικό μίας άλλης εγκληματικής πράξης ως αποδοκιμαστέας εγκληματικής συμπεριφοράς. Παρά το γεγονός όμως ότι τυπικά δεν πληροίται η προδιαγραφή της ύπαρξης εννόμου αγαθού κατά του οποίου στρέφεται η χρήση απαγορευμένων φαρμάκων και ουσιών, η ελληνική και παγκόσμια έννομη τάξη βρίθει νόμων που ανάγουν το ντόπινγκ σε ποινικό αδίκημα, όπως θα παρουσιαστεί σε επόμενες ενότητες της παρούσας εργασίας.

2.2.1.1.1. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα – Τα Προσβαλλόμενα Έννομα Αγαθά στην Περίπτωση της Βλάβης Ύτερου Προσώπου

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, η ύπαρξη της αυτοβλάβης/αυτοπροσβολής ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της φαρμακοδιέγερσης-ντόπινγκ είναι εκείνη στην οποία και οφείλεται η απουσία στοιχειοθέτησης ενός εγκλήματος σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 14 ΠΚ. Παρόλα αυτά όμως, όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, όταν αλλάζουν οι συνθήκες, επέρχεται μεταβολή και στο γεγονός εάν ο ποινικός νόμος εξακολουθεί να είναι αδιάφορος ως προς μία πράξη λήψης απαγορευμένων φαρμάκων ή σκευασμάτων. Τέτοια αλλαγή των συνθηκών εντοπίζεται στην περίπτωση κατά την οποία ένα τρίτο πρόσωπο, το οποίο τις περισσότερες φορές ανήκει στον κύκλο των προσώπων που εμπιστεύεται ο αθλητής, αποφασίζει να χορηγήσει στον αθλητή απαγορευμένα φάρμακα και ουσίες, πολλές φορές παρουσιάζοντάς τα και ως εγκεκριμένα συμπληρώματα διατροφής (σημαντικό το στοιχείο της πλάνης εδώ), με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της επίδοσης του αθλητή, με οποιοδήποτε όφελος μπορεί μία τέτοια ενέργεια να συνδέεται (κυρίως οικονομικό όφελος του αθλητή, το οποίο εκτείνεται και στον υπεύθυνο προπόνησης αυτού). Όταν λοιπόν ελλείπει το στοιχείο της αυτοπροσβολής/αυτοβλάβης, τότε όντως υφίστανται και έννομα αγαθά τα οποία και προσβάλλονται συνεπεία της φαρμακοδιέγερσης ενός άλλου προσώπου· αυτά είναι η υγεία, η σωματική ακεραιότητα και η ζωή αλλά και η τιμή, εάν ο αθλητής-θύμα υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις, βρεθεί θετικός στις σχετικές δοκιμασίες φαρμακοδιέγερσης –έστω και ακούσια- και, συνεπώς, του επιβληθούν σοβαρότατες κυρώσεις, οι οποίες, μόλις γίνουν γνωστές στο ευρύ κοινό, προκαλούν εξαιρετικά δυσμενείς (υλικές και ηθικές) συνέπειες ως προς την τιμή και την υπόληψη του αθλητή, στερώντας του την

ευκαιρία για μια επιτυχημένη καριέρα με μεγάλες απολαβές και δόξα, καθώς επίσης και την πολυπόθητη «υστεροφημία».

Προχωρώντας σε μία συνοπτική παρουσίαση των προσβαλλόμενων έννομων αγαθών (προσωπικών αγαθών) όταν ένα τρίτο πρόσωπο χορηγεί σε έναν αθλητή απαγορευμένες ουσίες και φάρμακα και ξεκινώντας με την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα, πρόκειται για προσωπικά έννομα αγαθά τα οποία, σε ακολουθία της προσβολής αυτών, κρίνονται τόσο ικανά όσο και πολύ πιθανά να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την ίδια την ανθρώπινη ζωή, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερα σοβαρών προβλημάτων που μπορεί να προκαλέσει η χρήση αυτών, με κυριότερα τα σχετιζόμενα με ορμονικές διαταραχές προβλήματα, ιδίως στο γυναικείο φύλο. Λόγω της σπουδαιότητας αυτών, καθώς ανθρώπινη ύπαρξη δεν νοείται χωρίς την ύπαρξη ζωής, ο Ποινικός Κώδικας, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη τους σημασία, αναγνωρίζει πλήρη προστασία στην ανθρώπινη ζωή. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι το Ειδικό Μέρος του Ποινικού Δικαίου (κεφάλαιο ΙΕ΄ του Ποινικού Κώδικα) ξεκινάει με τα σοβαρότερα εγκλήματα τα οποία και στρέφονται κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας του ατόμου. Η ανάγκη της παροχής πλήρους προστασίας της ανθρώπινης ζωής καθίσταται εμφανής και από το γεγονός ότι η ανθρώπινη ζωή τυγχάνει προστασίας σε όλες τις εκφάνσεις της, ακόμη και κατά τη γένεσή της⁵³. Εν αντιθέσει με το Αστικό Δίκαιο (άρθρο 35 ΑΚ), σύμφωνα με το οποίο «πρόσωπο» υπάρχει μόλις το νεογνό αποχωριστεί από το σώμα της μητέρας του, η έναρξη της ανθρώπινης ζωής τοποθετείται νωρίτερα στο Ποινικό Δίκαιο, καθώς, όπως συνάγεται και από το άρθρο 303 ΠΚ (παιδοκτονία), η έναρξη της ανθρώπινης ζωής ταυτίζεται χρονικά με την έναρξη του τοκετού. Σύμφωνα με την αρχή της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μία αρχή όχι μόνο κατοχυρωμένη σε επίπεδο ελληνικού Συντάγματος αλλά και σε υπερεθνικό επίπεδο, κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να απολαμβάνει τη ζωή του χωρίς να επιτρέπεται σε ένα άλλο πρόσωπο να επέμβει στη λειτουργία του οργανισμού του με οποιονδήποτε τρόπο άνευ συναίνεσης αυτού, ακόμη και για την περίπτωση που κάτι τέτοιο μπορεί να αποβεί προς όφελος του ατόμου (π.χ. μία χειρουργική επέμβαση σε ακολουθία της οποίας αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά ένα υπάρχον πρόβλημα υγείας). Αυτό το δικαίωμα αναγνωρίζεται τόσο από την ελληνική όσο και από την ενωσιακή και διεθνή έννομη τάξη.

---

⁵³ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

Εκτός όμως από τα έννομα αγαθά της ζωής, της υγείας και, κατ' επέκταση, της σωματικής ακεραιότητας, ένα άλλο έννομο αγαθό το οποίο και προσβάλλεται όταν λαμβάνει χώρα φαρμακοδιέγερση ενός ατόμου προερχόμενη από ένα τρίτο άτομο είναι αυτό της τιμής. Παρά το γεγονός ότι η προσβολή της προηγούμενης ομάδας εννόμων αγαθών επιφέρει τη μεγαλύτερη βλάβη όταν χορηγούνται σε έναν αθλητή απαγορευμένες ουσίες και σκευάσματα, το έννομο αγαθό της τιμής λαμβάνει ψευδώς υπέρτερες διαστάσεις από τα έννομα αγαθά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας, λόγω του εξωτερικού του προσανατολισμού, λόγω δηλαδή της διάδοσης της φαρμακοδιέγερσης στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου σε μόλις λίγα δευτερόλεπτα, χάριν στην δυνατότητα ταχύτατης μετάδοσης οποιασδήποτε μορφής πληροφοριών την οποία και προσφέρει η χρήση του διαδικτύου. Όσον αφορά το έννομο αγαθό της τιμής, έχουν αναπτυχθεί δύο θεωρίες: οι γεγονотικές θεωρίες, βάσει των οποίων και η τιμή ενός ανθρώπου συνιστά ένα πραγματικό γεγονός και οι αξιολογικές θεωρίες, στα πλαίσια των οποίων και διατυπώνεται η άποψη ότι η τιμή είναι ένα στοιχείο το οποίο υπόκειται σε κριτική επεξεργασία, εκτίμηση και αξιολόγηση⁵⁴. Σύμφωνα με την άποψη της Συμεωνίδου-Καστανίδου (2014), η οποία και βρίσκει σύμφωνο τον γράφοντα, εφόσον η έννοια του εννόμου αγαθού συνιστά μία αντικειμενική έννοια, η οποία και τοποθετείται στα πλαίσια του εξωτερικού κόσμου, περισσότερο ορθές παρουσιάζονται οι απόψεις εκείνες, σύμφωνα με τις οποίες η τιμή γίνεται αντιληπτή ως ένα φαινόμενο του εξωτερικού κόσμου, με αποτέλεσμα να προσδιορίζεται συναρτήσει αντικειμενικών στοιχείων. Σε αντιστοιχία με όσα ισχύουν για την ανθρώπινη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία, η τιμή αποτελεί ένα χαρακτηριστικό του ανθρώπινου σώματος, γεγονός βάσει του οποίου και διαπιστώνεται ότι ενέχει το υλικό στοιχείο ως συστατικό στοιχείο για την κρίση περί της ύπαρξης ενός εννόμου αγαθού⁵⁵. Παρόλα αυτά, υπάρχει μία ουσιώδης διαφορά μεταξύ αυτών των δύο κατηγοριών των εννόμων αγαθών· η διαφορά αυτή έγκειται στο είδος της ανθρώπινης ιδιότητας στην οποία και αναφέρεται εκάστη κατηγορία των ανωτέρω προστατευόμενων εννόμων αγαθών. Συγκεκριμένα, η υγεία, η σωματική ακεραιότητα και η υγεία συνιστούν φυσικές ιδιότητες, ενώ η ανθρώπινη τιμή εκλαμβάνεται ως μίας κοινωνική ιδιότητα, ήτοι μία ιδιότητα, το περιεχόμενο της

---

⁵⁴ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά Προσωπικών Αγαθών* (2^η εκδ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁵⁵ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά Προσωπικών Αγαθών* (2^η εκδ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

οποίας δεν παραμένει ίδιο στο πέρασμα του χρόνου, αλλά είναι συνισταμένη των εκάστοτε επικρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων⁵⁶.

Όπως η ζωή, η υγεία και η σωματική ακεραιότητα, έτσι και η τιμή λαμβάνεται υπόψη σε συσχετισμό με την χρήζουσα προστασίας ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Συγκροτείται από μία εξωτερική διάσταση και μία εσωτερική. Όσον αφορά την εξωτερική διάσταση αυτής, αυτή αναφέρεται στην αντίληψη που σχηματίζει η κοινωνία σχετικά με ένα πρόσωπο βάσει της εξωτερικής του συμπεριφοράς και των πράξεών του, η οποία δεν αποκλείεται και να οφείλεται σε ενέργειες τρίτων με θύμα το υλικό αντικείμενο των πράξεων προσβολής της τιμής, το οποίο όμως και μετατρέπεται –άνευ ευθύνης του- ουκ ολίγες φορές σε αποδέκτη κακεντρεχών σχολίων και κοινωνικού στιγματισμού· μία τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί και το ντόπινγκ. Σχετικά με την εσωτερική διάσταση της τιμής, η ανθρώπινη τιμή έχει επίσης να κάνει και με την αντίληψη που σχηματίζει ένα άτομο σχετικά με τον εαυτό του ως αξιοσέβαστου και αξιοπρεπούς μέλους της κοινωνίας, μία αντίληψη η οποία και γνωρίζει πρωτοφανή και απροσδόκητη καταρράκωση όταν προέρχεται από έναν τρίτο και στην οποία και συμβάλλει χωρίς να το θέλει το ίδιο το θύμα, με αποτέλεσμα οι συνέπειες σε ψυχολογικό επίπεδο να είναι αρκετά οδυνηρές.

Εκτός όμως από τα έννομα αγαθά τα οποία μόλις παρουσιάστηκαν, έντονο προβληματισμό αποτελεί το προσβαλλόμενο με το έγκλημα της απάτης του 386 ΠΚ έννομο αγαθό, βάσει του οποίου και τίθεται το ερωτηματικό εάν υφίσταται ένα έννομο αγαθό η προσβολή του οποίου και είναι ικανή να κατατάξει την απάτη στην ομάδα των εγκλημάτων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα τα οποία και στοιχειοθετούνται από πρακτικές ντόπινγκ. Ο ανωτέρω προβληματισμός θα αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης στα πλαίσια επόμενου κεφαλαίου της παρούσας μελέτης και, ειδικότερα, του κεφαλαίου 5 του παρόντος πονήματος.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται πως όταν το ντόπινγκ λαμβάνει χώρα στα πλαίσια της άνευ γνώσεως ενός προσώπου χορήγησης απαγορευμένων ουσιών και σκευασμάτων, όταν δηλαδή υπερβαίνει τα όρια της αυτοπροσβολής και μεταβαίνει σε επίπεδο προσβολής έτερου προσώπου, τότε, κατόπιν πλήρωσης των προϋποθέσεων του άρθρου 14 του Ποινικού Κώδικα, συνιστά μία εγκληματική πράξη. Πρόκειται για

---

⁵⁶ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά Προσωπικών Αγαθών* (2^η εκδ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

μία πράξη άδίκη, καταλογιστή στο δράστη της, η οποία και τιμωρείται από τον νόμο και η οποία, όπως κάθε έγκλημα, έχει νομικά αντικείμενα (στην συγκεκριμένη περίπτωση και υλικά αντικείμενα – τους αθλητές οι οποίοι και δέχονται την χορήγηση αυτών των φαρμακευτικών σκευασμάτων εν αγνοία του γεγονότος ότι διευκολύνουν με αυτόν τον τρόπο την ολοκλήρωση της εγκληματικής πράξης εκ μέρους των υποκειμένων του εγκλήματος – συνήθως προπονητών τους).

2.2.2. Το Ντόπινγκ υπό τη Σκοπιά του Ειδικού Ποινικού Δικαίου

Εφόσον το ντόπινγκ μπορεί υπό τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα να στοιχειοθετήσει ένα ποινικό αδίκημα, όταν στρέφεται δηλαδή εναντίον εννόμων αγαθών τρίτων, μπορεί να αποτελέσει μέρος της αντικειμενικής υπόστασης μέρους των εγκλημάτων που περιγράφονται στο Ειδικό Μέρος του Ποινικού Κώδικα, και, συγκεκριμένα, των εγκλημάτων κατά της ανθρώπινης ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας και της τιμής. Για τους σκοπούς αυτής της ενότητας, θα πραγματοποιηθεί μία σύντομη αναφορά στα πιο συχνά άρθρα του Ποινικού Κώδικα στα πλαίσια των οποίων η ετερόλογη φαρμακοδιέγερση συνιστά έναν εκ των τρόπων τέλεσης των εγκλημάτων αυτών.

Το πρώτο έγκλημα το οποίο και τελείται σε περιπτώσεις άνευ ορίων και συνεχούς φαρμακοδιέγερσης, αρκετές φορές μάλιστα αντιλαμβανόμενο σε συνδυασμό με την ύπαρξη υφιστάμενων ασθενειών ή ευαισθησιών του οργανισμού του αθλητή ή με την προϋφιστάμενη εκ μέρους του αθλητή-θύματος υιοθέτηση ανθυγιεινών συμπεριφορών, π.χ. κάπνισμα, κατανάλωση αλκοόλ, χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών κλπ., είναι το έγκλημα της ανθρωποκτονίας είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας. Σύμφωνα με το άρθρο 299 § 1 ΠΚ, «Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται με την ποινή του θανάτου ή με ισόβια κάθειρξη.», ενώ το αδίκημα της εξ αμελείας ανθρωποκτονίας περιγράφεται στο άρθρο 302 § 1 ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο «Όποιος επιφέρει από αμέλεια το θάνατο άλλου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.». Εκτός όμως από την ανθρωποκτονία, μία σπάνια μεν διόλου απίθανη δε περίπτωση κατά την οποία και συντρέχει προσβολή της ανθρώπινης ζωής ενός αθλητή συνεπεία φαρμακοδιέγερσης είναι η περίπτωση της συμμετοχής σε αυτοκτονία του άρθρου 301 ΠΚ («Όποιος με πρόθεση κατέπεισε άλλον να

αυτοκτονήσει, αν τελέστηκε η αυτοκτονία ή έγινε απόπειρά της, καθώς και όποιος έδωσε βοήθεια κατ' αυτήν, τιμωρείται με φυλάκιση.»).

Προχωρώντας από την προσβολή της ανθρώπινης ζωής στην προσβολή της υγείας και της σωματικής ακεραιότητας, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα σχετικά με τις σωματικές βλάβες άρθρα, σύμφωνα με τις οποίες στοιχειοθετείται ποινική ευθύνη τόσο σε περιπτώσεις ύπαρξης δόλου όσο και σε περιπτώσεις ύπαρξης αμέλειας. Αξίζει βέβαια στο σημείο αυτό να σημειωθεί το γεγονός ότι κατά κανόνα αποκλείονται οι περιπτώσεις της εντελώς ελαφράς ή ασήμαντης σωματικής βλάβης, για τους εξής λόγους: πρώτον διότι μία συνήθης και εντελώς ελαφριά παρενέργεια ενός παράνομου και μη εγκεκριμένου φαρμάκου ή σκευάσματος, π.χ. κεφαλαλγία, δε δημιουργεί υποψίες στο θύμα-υλικό αντικείμενο του εγκλήματος για ύπαρξη ντόπινγκ, με αποτέλεσμα το θύμα, μη έχοντας αντιληφθεί την πραγματική αιτία ενός συνήθους και κοινού συμπτώματος, να μη ζητήσει την εκκίνηση ποινικής δίωξης κατά του δράστη και δεύτερον, διότι οι συνηθέστερες παρενέργειες λόγω της φαρμακοδιέγερσης προκαλούν δόλου αμελητέες βλάβες στην υγεία κυρίως του αθλητή, με αποτέλεσμα να υπερβαίνουν κατά πολύ την έννοια της εντελώς ελαφριάς ή ασήμαντης σωματικής βλάβης. Στα πλαίσια λοιπόν των σωματικών βλαβών, ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας ξεκινάει με το άρθρο 308 § 1 (απλή σωματική βλάβη), όπου και αναφέρεται ότι *«Όποιος με πρόθεση προξενεί σε άλλον σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών. Αν η κάκωση ή η βλάβη της υγείας που του προξένησε είναι όλως ελαφρά τιμωρείται με κράτηση έως έξι (6) μήνες ή με πρόστιμο έως τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ.»*. Εκτός από το άρθρο 308 § 1 ΠΚ, το οποίο και αναφέρεται στην απλή σωματική βλάβη, υπάρχουν και άλλα άρθρα όπου γίνεται λόγος για υποπεριπτώσεις του βασικού εγκλήματος της απλής σωματικής βλάβης, είτε ελαφρότερες είτε βαρύτερες. Μία βαρύτερη περίπτωση συνιστά η επικίνδυνη σωματική βλάβη του άρθρου 309 ΠΚ (*«Αν η πράξη του άρθρου 308 τελέστηκε με τρόπο που μπορούσε να προκαλέσει στον παθόντα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική του βλάβη (άρθρ. 310 παρ. 2), επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.»*).

Οι πλέον βαρύτερες υποπεριπτώσεις της κατηγορίας των σωματικών βλαβών είναι αφενός η βαριά σωματική βλάβη του άρθρου 310 § 1 ΠΚ (*«Αν η πράξη του άρθρου 308 είχε επακόλουθο τη βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του παθόντος, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών.»*) αφετέρου η θανατηφόρα σωματική

βλάβη του άρθρου 311 ΠΚ («*Αν η σωματική βλάβη είχε επακόλουθο το θάνατο του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επιδίωκε τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος επιβάλλεται κάθειρξη.*»). Η μοναδική ελαφρότερη υποπερίπτωση της απλής σωματικής βλάβης είναι η εκ του άρθρου 314 § 1 ΠΚ σωματική βλάβη από αμέλεια («*Όποιος από αμέλεια προκαλεί σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας άλλου τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών.*»). Παρά το γεγονός ότι η εξ αμελείας σωματική βλάβη υπάγεται στην κατηγορία των σωματικών βλαβών, λαμβανομένων υπόψη των διδαγμάτων της κοινής πείρας, των κανόνων της λογικής αλλά και τη μέχρι τώρα νομολογία, συνάγεται το συμπέρασμα ότι σε ελάχιστες έως καθόλου περιπτώσεις ένα τρίτο πρόσωπο (ιδίως ο προπονητής του αθλητή στην περίπτωση του ντόπινγκ) εμφανίζεται ως υποκείμενο μίας εξ αμελείας σωματικής βλάβης, διότι, λόγω της τεχνητής βελτίωσης της επίδοσης ενός αθλητή που προσφέρει η χρήση παράνομων σκευασμάτων και ουσιών, σχετικά με την απαγόρευση και τις παρενέργειες των οποίων έχει πλήρη γνώση ο προπονητής, τελεί το έγκλημα είτε με άμεσο δόλο δεύτερου βαθμού είτε με ενδεχόμενο δόλο στην πλειονότητα των περιπτώσεων⁵⁷. Άλλωστε, δε θα πρέπει να λησμονηθεί ότι ο αποκλεισμός της αμέλειας ως στοιχείου της υποκειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος που στρέφεται κατά των εννόμων αγαθών της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας στην περίπτωση του ντόπινγκ συνάγεται από τους κανόνες της λογικής του μέσου ανθρώπου. Ο προπονητής, λόγω της ιδιότητάς του, της εμπειρίας του και της σχετικής εκπαίδευσης που έχει λάβει, διαθέτει κατάρτιση σχετική με την ύπαρξη ουσιών και σκευασμάτων που προκαλούν μεν τεχνητή βελτίωση των επιδόσεων ενός αθλητή, βοηθώντας τον με αυτόν τον τρόπο να θέσει μία σημαντική υποψηφιότητα για τη νίκη, ιδιαίτερα σε μία μεγάλη και σπουδαία αθλητική διοργάνωση, όπως π.χ. οι Ολυμπιακοί Αγώνες, επιφέρουν δε διόλου αμελητέες αρνητικές συνέπειες στην υγεία των αθλητών, επομένως ουδεμία

---

⁵⁷ Εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες και συντρέχει επιδίωξη του προπονητή να προκαλέσει ζημία στον αθλητή στα πλαίσια της μεταξύ αυτών σχέση εμπιστοσύνης, την οποία και χρησιμοποιεί για να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα (π.χ. ο Α, προπονητής και εραστής της συζύγου του αθλητή, Β, χορηγεί στον Β εν αγνοία του υπερβολικά μεγάλη δόση απαγορευμένων σκευασμάτων, με σκοπό να τον φονεύσει), όταν ο σκοπός που επιδιώκεται είναι η τεχνητή «ώθηση» ενός αθλητή για να κατακτήσει τη νίκη, μία ώθηση για την οποία και ο αθλητής δεν είναι ενήμερος, μέσω της φαρμακοδιέγερσης, στα πλαίσια της οποίας ο προπονητής προβλέπει την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της σωματικής βλάβης ως **βέβαιη** συνέπεια των ενεργειών του και, παρ' όλα αυτά, την αποδέχεται (**άμεσος δόλος β' βαθμού**) είτε προβλέπει την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων της ανθρωποκτονίας ή της σωματικής βλάβης ως **ενδεχόμενη** συνέπεια της συμπεριφοράς του προς τον αθλητή και, παρόλα αυτά, την αποδέχεται (**ενδεχόμενος δόλος**) [βλ. Μυλωνόπουλο Χ.Χ. (2007), *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας. & άρθρα 26-27 ΠΚ].

συμπεριφορά εκ της οποίας και να προκύπτει αμέλεια ως στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά των ανωτέρω αγαθών μπορεί να γίνει αντιληπτή από τη νομική επιστήμη, κατά την άποψη του γράφοντος.

Σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 28 ΠΚ, «Από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει είτε δεν πρόβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του⁵⁸, είτε το πρόβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δε θα επερχόταν⁵⁹». Βάσει της κρατούσας άποψης στη θεωρία του Ποινικού Δικαίου κατά τις αρχές του δεύτερου μισού του εικοστού αιώνα (1950-1960), η οποία και έρχεται σε αντίθεση με την παλαιότερη διδασκαλία, η έννοια της αμέλειας εκλαμβάνόταν και γινόταν αντικείμενο επεξεργασίας υπό το πρίσμα της καθαρής υπαιτιότητας, ήτοι υπό το πρίσμα της υποκειμενικής έκφανσης αυτής, χωρίς την ύπαρξη κάποιας μορφής «απροσεξίας» σύμφωνα με τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις⁶⁰. Ένας εκ των σημαντικότερων και πλέον γνωστών εκπροσώπων-υποστηρικτών της θεωρίας αυτής ήταν ο Χωραφάς⁶¹. Αντιθέτως, κατά την κρατούσα στα πλαίσια του σύγχρονου Ποινικού Δικαίου της Ελλάδας, ενός κλάδου δικαίου ο οποίος, σημεωτέον, έχει γνωρίσει πολλές μεταβολές, κυρίως λόγω της συνεχούς ανάγκης προσαρμογής του στις διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις και συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας, γεγονός το οποίο γίνεται εύλογα κατανοητό εάν τυχόν αναλογιστούμε το γεγονός ότι ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας αποτελεί προϊόν του έτους 1950, η έννοια της αμέλειας διακρίνεται σε μία έκφανση του **εξωτερικού κόσμου** του δράστη καθώς επίσης και σε μία έκφανση του **εσωτερικού κόσμου** του υποκειμένου ενός εγκλήματος⁶². Πρόκειται δηλαδή για μία έννοια δισυπόστατη⁶³. Όσον αφορά την εξωτερική έκφανση της αμέλειας, αυτή σχετίζεται με ένα αντικειμενικό στοιχείο, το οποίο είναι η μη καταβολή της δέουσας κατά τις σύγχρονες κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις προσοχής⁶⁴. Δέον όπως τονισθεί ότι η πλήρωση αυτού του αντικειμενικού

---

⁵⁸ Άνευ συνειδήσεως αμέλεια.

⁵⁹ Ενσυνείδητη αμέλεια.

⁶⁰ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

⁶¹ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

⁶² Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

⁶³ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

⁶⁴ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

στοιχείο αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση προκειμένου να προχωρήσουμε στην εξέταση του υποκειμενικού στοιχείου, ήτοι στην απροσεξία που επέδειξε ο δράστης ενός εγκλήματος λόγω της μη καταβολής όχι τώρα της αναμενόμενης από την κοινωνία προσοχής, αλλά της αναμενόμενης προσοχής αυτού στα πλαίσια των υποχρεώσεων και των δυνατοτήτων του ως κοινωνού του δικαίου⁶⁵. Εκείνο λοιπόν που εξετάζεται είναι η ύπαρξη του εάν το υποκείμενο ενός εγκλήματος όφειλε και μπορούσε, εάν επεδείκνυε την απαραίτητη προσοχή, να αποφύγει την τέλεση του εγκλήματος το οποίο και τέλεσε λόγω της έλλειψης προσοχής του.

Σε ακολουθία όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω, καθίσταται εύκολα αντιληπτό ότι, ως προς την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας ενός αθλητή, με συνηθέστερο υποκείμενο τον προπονητή αυτού, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η έννοια της αμέλειας, διότι η χορήγηση απαγορευμένων ουσιών/σκευασμάτων δεν είναι δυνατόν να χορηγείται εκ σφάλματος από έναν προπονητή σε έναν αθλητή, λόγω της φύσης των σκευασμάτων αυτών ως ικανά να βελτιώσουν τεχνητά την απόδοση του αθλητή. Ιδιαίτερα, το ενδιαφέρον εστιάζεται στο μέσο εκπρόσωπο ενός επαγγέλματος (προπονητής), ο οποίος και έχει λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση, άρα τελεί σε πλήρη γνώση του ποιες είναι οι «απαγορευμένες» ουσίες και ποιες αρνητικές –και συχνά μοιραίες– συνέπειες μπορούν να επιφέρουν σε έναν αθλητή, επομένως το γεγονός ότι ένα άτομο εισέρχεται στη διαδικασία προμήθειας αυτών κρίνεται ως αρκετό για τον αποκλεισμό και του παραμικρού ενδεχομένου του αντικειμενικού στοιχείου της αμέλειας, δηλαδή της «εξωτερικής απροσεξίας» του υποκειμένου του εγκλήματος, με αποτέλεσμα να περιττεύει η εξέταση της υποκειμενικής έκφανσης της αμέλειας, αφού, όπως αναφέρθηκε ήδη, η εξέταση της υποκειμενικής απροσεξίας του υποκειμένου ενός εγκλήματος προϋποθέτει την εξέταση και την κατάφαση περί ύπαρξης αντικειμενικής απροσεξίας. Επομένως, στις περιπτώσεις της προσβολής των εννόμων αγαθών της ζωής, της υγείας και της σωματικής ακεραιότητας των αθλητών συνεπεία του ντόπινγκ, δε θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ούτε η ανθρωποκτονία εξ αμελείας ούτε και η σωματική βλάβη εξ αμελείας, δεδομένου ότι η δημιουργία πλάνης στο υλικό αντικείμενο του εγκλήματος-αθλητή με σκοπό να λάβει αυτά τα σκευάσματα δεν μπορεί παρά να αποτελεί μέρος ενός οργανωμένου τρόπου τινά «σχεδίου» του

---

⁶⁵ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία-Π.Ν. Σάκκουλας.

υποκειμένου του εγκλήματος-προπονητή, προς αποκόμιση υλικού και ηθικού οφέλους «σε δεύτερο βαθμό».

Έχοντας υπόψη τις ανωτέρω παρατηρήσεις όσον αφορά τον δόλο και την αμέλεια στα πλαίσια της μελέτης των στοιχείων της υποκειμενικής υπόστασης των τελούμενων εγκλημάτων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, ανάλογα συμπεράσματα συνάγονται και σχετικά με το κυριότερο έγκλημα το οποίο και προσβάλλει την τιμή του υλικού αντικειμένου αυτού-αθλητή, την εξύβριση, η οποία και προβλέπεται από το άρθρο 361 ΠΚ. Στο άρθρο 361 ΠΚ, ορίζεται ότι: *«Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της Δυσφήμισης (άρθρα 367 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης.»* Όμως, το κρίσιμο ερώτημα το οποίο και τίθεται στο σημείο αυτό είναι το εξής: Όντως διαπράττεται το έγκλημα της εξύβρισης; Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η αντικείμενο επεξεργασίας και συζήτησης εδώ είναι το γεγονός εάν η εξαπάτηση του αθλητή μπορεί να στοιχειοθετήσει εξύβριση αυτού που να τιμωρείται βάσει του 361 ΠΚ. Αναφορικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της εξύβρισης, το βασικότερο εξ αυτών είναι η εκ μέρους του υποκειμένου του εγκλήματος εκδήλωση υποτίμησης ή περιφρόνησης στρεφόμενη κατά εκείνου που αποτελεί τον αποδέκτη των ύβρεων, η οποία και εμφανίζεται είτε ως α) αμφισβήτηση της αξίας που απολαμβάνει το θύμα στο πεδίο των κοινωνικών συναλλαγών και της ηθικής είτε ως β) επίδειξη περιφρόνησης – καταφρόνησης με οποιονδήποτε τρόπο, είτε λεκτικά (π.χ. ύβρεις, βλασφημίες κλπ.), με έργο (π.χ. φτύσιμο, χαστούκι κλπ.) ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, όπως π.χ. η σχεδίαση μίας γελιογραφίας του υβριζόμενου⁶⁶. Εκτός όμως από αυτά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι σκοπός του υποκειμένου του εγκλήματος είναι η μείωση της τιμής του υβριζόμενου, ενώ, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της εξύβρισης, θα πρέπει και ο υβριζόμενος να αντιλαμβάνεται ότι κάποιος του απευθύνει ύβρη.

Στην περίπτωση του ντόπινγκ, παρά το γεγονός ότι, μέσω της εξαπάτησης του αθλητή από τον προπονητή, ο αθλητής λαμβάνει κάποιες απαγορευμένες ουσίες και, σε περίπτωση αποκάλυψης αυτής της δραστηριότητας, μπορεί να δεχθεί ισχυρότατο πλήγμα και κυρώσεις στην επαγγελματική του δραστηριότητα,

⁶⁶ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

2.2.2.1. Η Προβληματική της Επισκόπησης του Φαινομένου του Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Ειδικού Ποινικού Δικαίου

2.2.2.1.1. Ντόπινγκ και Σωματικές Βλάβες

2.2.2.1.1.1. Η Σωματική Ακεραιότητα και η Ανθρώπινη Υγεία ως τα Κυριότερα Προσβαλλόμενα Έννομα Αγαθά

Στα πλαίσια της εξέτασης του φαινομένου της φαρμακοδιέγερσης (ντόπινγκ) υπό το πρίσμα του Ειδικού Ποινικού Δικαίου, παρατηρείται ότι το ντόπινγκ συνιστά ένα φαινόμενο που κεντρίζει το ενδιαφέρον του ισχύοντος Ποινικού Κώδικα, δεδομένου ότι οι πράξεις ή/και παραλείψεις που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της ανωτέρω κατάστασης πληρούν τόσο την αντικειμενική όσο και την υποκειμενική υπόσταση περισσότερων του ενός εγκλημάτων του Ποινικού Κώδικα, με κυριότερα εξ αυτών τα εγκλήματα τα οποία και στρέφονται κατά της σωματικής ακεραιότητας και της ανθρώπινης υγείας, καθώς η ύπαρξη σοβαρών αρνητικών επιδράσεων στην ανθρώπινη υγεία και σωματική ακεραιότητα συνιστά την κυριότερη και πλέον εμφανή συνέπεια της χρήσης απαγορευμένων ουσιών με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της επίδοσης των αθλητών. Προτού πραγματοποιηθεί μία εκτενέστερη αναφορά στα προσβαλλόμενα εκ του ντόπινγκ έννομα αγαθά, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το ντόπινγκ ως φαινόμενο συνιστά μία κατάσταση με δύο όψεις, ήτοι μία πραγματικότητα, κινητήριες δυνάμεις της οποίας και είναι άλλοτε οι ίδιοι οι αθλητές (αυτόλογη φαρμακοδιέγερση – περίπτωση αυτοβλάβης) είτε οι προπονητές ή επιχειρηματίες (ετερόλογη φαρμακοδιέγερση), οι οποίοι ουκ ολίγες φορές έχουν εντοπιστεί να δρουν άνευ της συναίνεσης των αθλητών, με αποτέλεσμα να έχουν κατά καιρούς παρατηρηθεί περιστατικά κατά τα οποία οι αθλητές που βρέθηκαν «θετικοί» σε σχετικές εξετάσεις να τελούσαν σε πλήρη άγνοια της κατάστασής τους.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τα συνηθέστερα έννομα αγαθά που απειλούνται εκ της χρήσης απαγορευμένων ουσιών είναι αφενός η σωματική ακεραιότητα αφετέρου η ανθρώπινη υγεία, αγαθά τα οποία, εάν λαμβάνει χώρα η συστηματική και έντονη προσβολή τους, μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο ακόμη και την ίδια την ανθρώπινη ζωή! Παρά το γεγονός όμως ότι όντως η έντονη και συστηματική χρήση απαγορευμένων ουσιών μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε θάνατο, ευτυχώς, η ύπαρξη

και εφαρμογή συχνών ελέγχων στους αθλητές, σε συνδυασμό με την επιβολή σοβαρότατων κυρώσεων σε κάθε εμπλεκόμενο κατορθώνουν να μετριάσουν –έστω και σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό το φαινόμενο αυτό-, γεγονός που σημαίνει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, η διενέργεια κάποιου ελέγχου, η αυστηρή τήρηση των κανονισμών και η επιβολή σοβαρών κυρώσεων κατορθώνουν να αποθαρρύνουν τη συνέχιση μίας εξαιρετικά επικίνδυνης συμπεριφοράς, κυριότεροι σκοποί της οποίας και είναι η δόξα και το χρήμα, έχουν όμως ένα πολύ μεγαλύτερο από αυτά αντίτιμο· το υπέρτατο αγαθό πάντων, την υγεία.

Προχωρώντας σε μερικές εισαγωγικές παρατηρήσεις όσον αφορά την εξέταση του ντόπινγκ ως ένα αδίκημα εμπίπτον στην κατηγορία των σωματικών βλαβών, η σωματική ακεραιότητα και η ανθρώπινη υγεία αποτελούν δύο υπέρτατα έννομα αγαθά, γεγονός που καθίσταται άλλωστε φανερό και από τη συνταγματική κατοχύρωση αυτών αλλά και από την αναγνώριση προστασίας αυτών στο πεδίο και άλλων νόμων. Ειδικότερα, κατά τη μελέτη του ανώτερου νόμου του ελληνικού κράτους, του Συντάγματος, προκύπτει ότι σχετικές κατοχυρώσεις υπάρχουν στο άρθρο 5§5 εδ. α΄ Σ, άρθρο 7§2 Σ και το άρθρο 21§3 Σ, τα οποία και αναφέρουν τα εξής:

Άρθρο 5§5 εδ. α΄ Σ: *«Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.»*

Άρθρο 7§2 Σ: *«Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.»*

Άρθρο 21§3 Σ: *«Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων.»*

Εκ των άρθρων αυτών, διαπιστώνεται ότι η προστασία της ανθρώπινης υγείας ανάγεται σε θεμελιώδη προτεραιότητα του ελληνικού κράτους σε ατομικό επίπεδο (υγεία του πολίτη, βλ. άρθρα 5§5 εδ. α΄ Σ και 7§2 Σ) και συλλογικό επίπεδο (άρθρο 21§3 Σ), με κοινό παρανομαστή την παραδοχή ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να είναι υγιής και να έχει ένα σώμα άθικτο. Εκτός από το Σύνταγμα, όπως έχει ήδη επισημανθεί, διατάξεις σχετικές με την προστασία της δημόσιας υγείας εντοπίζονται αποσπασματικά και σε άλλα νομοθετήματα, όπως συμβαίνει με τον Ποινικό Κώδικα, τους ειδικούς ποινικούς νόμους, ακόμη και τον Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου. Για τους σκοπούς της παρούσας ενότητας, η μελέτη θα περιοριστεί στην εξέταση της σωματικής ακεραιότητας και της ανθρώπινης υγείας σε σχέση με τις διατάξεις του Ειδικού Ποινικού Δικαίου αναφορικά με τις σωματικές βλάβες (άρθρα 308-315 Π.Κ.).

Στην ενότητα των σωματικών βλαβών, ο Έλληνας νομοθέτης κολάζει ορισμένες συμπεριφορές εξαιτίας των οποίων και επέρχεται βλάβη της υγείας σε ένα άτομο. Η ύπαρξη και κατ' επέκταση το μέγεθος και η ένταση της αποδοκίμασίας μίας ορισμένης συμπεριφοράς (πράξης ή παράλειψης) τελούν σε άμεση συνάρτηση με το είδος και τον βαθμό προσβολής της ανθρώπινης υγείας· τούτο σημαίνει ότι υφίσταται μία ανάλογη σχέση μεταξύ του βαθμού της προσβολής και του βαθμού της αποδοκίμασίας, με αποτέλεσμα να συνάγεται ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της προσβολής, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η αποδοκίμασία, ενώ δε θα πρέπει να λησμονηθεί πως υπάρχουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες και ουδεμία αποδοκίμασία προβλέπεται για περιπτώσεις ελαφρών κυρίως σωματικών βλαβών, υπό ορισμένες προϋποθέσεις που περιγράφονται στο σώμα του νόμου⁶⁷. Ως πυρήνας των αδικημάτων που εμπίπτουν στην κατηγορία των σωματικών βλαβών τίθεται το αδίκημα της απλής σωματικής βλάβης (άρθρο 308 Π.Κ.), το οποίο και αποτελεί τη βάση επί της οποίας και θεμελιώνονται τόσο παραλλαγές όσο και εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα. Όσον αφορά τις παραλλαγές, υπάρχουν οι λεγόμενες «προνομιούχες» παραλλαγές, όταν λαμβάνει χώρα μία συμπεριφορά αρκετά λιγότερο σοβαρή από την απλή σωματική βλάβη, η οποία κολάζεται με μεγαλύτερη επιείκεια, εν αντιθέσει με τη διακεκριμένη σωματική βλάβη κατά την οποία και θα μπορούσαμε να πούμε πως τίθεται σε κίνδυνο μέχρι και η ανθρώπινη ζωή. Βεβαίως, υπάρχουν και οι εκ του αποτελέσματος διακρινόμενες σωματικές

⁶⁷ Ρηγοπούλου, Μ. (2014). Δέκατο Έκτο Κεφάλαιο: Σωματικές Βλάβες. Σε: Α. Χαραλαμπίκης (2014), *Ποινικός Κώδικας* (Τόμος Β΄: Άρθρα 207-478) (2^η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

βλάβες, με αρκετά περιστατικά ντόπινγκ να εμπίπτουν σε αυτήν την υποκατηγορία, οι οποίες και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, λόγω του εξαιρετικά μεγάλου ζητήματος που έχει κατά καιρούς απασχολήσει τη θεωρία όσον αφορά τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, σε συνάρτηση με την επιβολή ποινών και την υποκειμενική υπόσταση αυτών (βλ. άρθρο 29 Π.Κ.)⁶⁸.

2.2.2.1.1.2. Το Ντόπινγκ ως Περίπτωση Σωματικής Βλάβης του Ποινικού Κώδικα : Ζητήματα Αντικειμενικής και Υποκειμενικής Υπόστασης

Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Μαυρομάτης (2007)⁶⁹, οι σωματικές βλάβες που εκδηλώνονται κατά τη διάρκεια διεξαγωγής μίας αθλητικής δραστηριότητας και εκδήλωσης είτε επίσημα είτε ανεπίσημα αποτελούν μία ιδιαίτερα μεγάλη υποκατηγορία των σωματικών βλαβών του Ποινικού Κώδικα. Παρόλο που η ενασχόληση είτε σε ερασιτεχνικό είτε σε επαγγελματικό επίπεδο συνιστά μία δραστηριότητα στα πλαίσια της οποίας το άτομο που ασχολείται τελεί σε γνώση του ενδεχομένου να υποστεί βλάβη της σωματικής του ακεραιότητας ή της υγείας του διά πολλούς και διαφόρους λόγους (π.χ. προπόνηση, χρήση εξοπλισμού κλπ.), με αποτέλεσμα να «αποδέχεται» τρόπον τινά την ύπαρξη σχετικού κινδύνου, αυτό δε σημαίνει όμως ότι η σχετική συγκατάθεση του ατόμου δικαιολογεί και σωματικές βλάβες οι οποίες και λαμβάνουν μεγάλες διαστάσεις, με αποτέλεσμα να θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα, ιδιαίτερα στα πλαίσια του κινδύνου μόνιμης βλάβης του σώματος ή της υγείας (π.χ. αχρήστευση μέρους του σώματος ή μόνιμη βλάβη οργάνου κλπ.).

Κατευθυντήριο οδηγό για την επισκόπηση του ντόπινγκ ως μίας μορφής σωματικής βλάβης θα αποτελέσει το άρθρο 308 του Ποινικού Κώδικα (απλή σωματική βλάβη), το οποίο και ορίζει τα εξής: *«1. Οποιος προξενεί σε άλλον σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του τιμωρείται με φυλάκιση έως δύο έτη ή χρηματική ποινή. Αν η κάκωση ή βλάβη της υγείας που του προξένησε είναι εντελώς ελαφρά, τιμωρείται με παροχή κοινωφελούς εργασίας. (...). 3. Η σωματική βλάβη της*

⁶⁸ Μυλωνόπουλος, Χ. Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁶⁹ Μαυρομάτης, Α.Σ. (2007). *Σωματικές βλάβες στον αθλητισμό: Συστηματική προσέγγιση υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου*. Εκδόσεις Σάκκουλα: Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

παραγράφου 1 δεν είναι άδικη, όταν επιχειρείται με τη συναίνεση του παθόντος και δεν προσκρούει στα χρηστά ήθη. (...).». Το άρθρο αυτό, στο οποίο περιγράφεται το αδίκημα της απλής σωματικής βλάβης τελούμενης με δόλο, λαμβάνεται υπόψη με το άρθρο 314 Π.Κ., το οποίο και τυγχάνει συχνότερης εφαρμογής στην περίπτωση των αδικημάτων που τελούνται στον αθλητισμό, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι έχουμε περίπτωση αμέλειας σε φαινόμενα ντόπινγκ. Βάσει του άρθρου 314 Π.Κ., «1. Όποιος από αμέλεια προκαλεί σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας άλλου τιμωρείται με παροχή κοινοφελούς εργασίας ή χρηματική ποινή ή φυλάκιση έως δύο έτη. Αν η σωματική βλάβη που προκλήθηκε είναι εντελώς ελαφρά, επιβάλλεται παροχή κοινοφελούς εργασίας ή χρηματική ποινή. (...).».

Στα πλαίσια της επεξεργασίας των ανωτέρω άρθρων του Ποινικού Κώδικα σε συνάρτηση με την φαρμακοδιέγερση (ντόπινγκ), παρατηρείται μία σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ του φαινομένου του ντόπινγκ και των λοιπών σωματικών βλαβών όσον αφορά την υποκειμενική υπόσταση των τελούμενων σωματικών βλαβών, ήτοι την ύπαρξη δόλου ή αμέλειας. Προτού προχωρήσουμε στην εξέταση του εάν η χρήση και η χορήγηση απαγορευμένων ουσιών συνιστά απλή ή διακεκριμένη σωματική βλάβη, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων –εάν όχι σε όλες τις περιπτώσεις- το ντόπινγκ ως εγκληματική συμπεριφορά συνιστά πράξη τελούμενη με δόλο. Τα δύο ζητήματα λοιπόν που θα απασχολήσουν στην παρούσα παράγραφο είναι α) η πράξη και β) ο δόλος. Κατ' αρχάς, όσον αφορά την πράξη, θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι ο ποινικός νομοθέτης παραμένει αδιάφορος έναντι των σκέψεων και των απόψεων, με αποτέλεσμα η ανθρώπινη συμπεριφορά, ήτοι η μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο που προέρχεται από την εξωτερική μίας ανθρώπινης σκέψης και άποψης να είναι και εκείνη βάσει της οποίας και στοιχειοθετείται παραβίαση των τιθέμενων εκ του νόμου απαγορεύσεων⁷⁰. Εξ αυτού συνάγεται ότι η παραβίαση μίας απαγόρευσης λαμβάνει κατά κανόνα τη μορφή μίας πράξης, χωρίς όμως να αποκλείεται ακόμη και η αδράνεια να συνιστά και αυτή μίας μορφής «παραβίαση», όταν συντρέχει υποχρέωση αποτροπής ενός αποτελέσματος εξαιτίας ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης, σύμβασης ή προγενέστερης επικίνδυνης ενέργειας, σε ακολουθία των οποίων και επιβάλλεται η

---

⁷⁰ Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

λήψη δράσης με σκοπό την μη προσβολή ενός εννόμου αγαθού⁷¹, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας διά παραλείψεως που στοιχειοθετείται όταν μία μητέρα δεν ταΐζει το νεογέννητο βρέφος της, αφήνοντάς το να πεθάνει.

Στην περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης, εκ των πραγμάτων προκύπτει ότι δεν είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση σωματικής βλάβης λόγω χρήσης ή/και χορήγησης απαγορευμένων ουσιών διά παραλείψεως αλλά μόνο με πράξη. Ο Κοτσαλής (2005)⁷² ορίζει δύο βασικά στοιχεία της έννοιας της πράξης, τα οποία και είναι i) η ανθρώπινη συμπεριφορά και ii) η ανθρώπινη βούληση με την οποία και περιβάλλεται η ανωτέρω ανθρώπινη συμπεριφορά. Η πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς ως απαραίτητου στοιχείου περί την κατάφαση ύπαρξης μίας πράξης οδηγεί εξ αντιδιαστολής στον αποκλεισμό περιστατικών που δεν έχουν προκληθεί από άνθρωπο⁷³. Επιπροσθέτως, όπως έχει ήδη αναφερθεί, θα πρέπει να πρόκειται για μία συμπεριφορά που έχει εξωτερικευθεί, με αποτέλεσμα η απόφαση ή ο σκοπός επί παραδείγματι χορήγησης απαγορευμένων ουσιών να μην εμπίπτει στην έννοια της πράξης (*cogitationis poenam nemo patitur*)⁷⁴. Προκειμένου όμως μία ανθρώπινη συμπεριφορά να τυγχάνει ποινικού κολασμού, θα πρέπει να ενυπάρχει και το βουλευτικό στοιχείο, ήτοι η εξωτερικευόμενη ανθρώπινη συμπεριφορά να εμπίπτει στο πεδίο ελέγχου του πράττοντος, με αποτέλεσμα να μην διώκοντα ποινικά αντανακλαστικές κινήσεις ή πράξεις τελούμενες από το άτομο όταν αυτό στερείται της συνείδησης των πράξεών του, χωρίς όμως να αποκλείεται το ενδεχόμενο στοιχειοθέτησης ευθύνης στην περίπτωση κατά την οποία εκείνος που στερείται τη συνείδησή του συνέβαλε στην διαμόρφωση της κατάστασης αυτής⁷⁵. Επομένως, επανερχόμενοι στο ζήτημα του ντόπινγκ, εμφανίζεται στο πεδίο των σωματικών βλαβών κυρίως υπό τη μορφή πράξης, δηλαδή εξωτερικευμένης ανθρώπινης συμπεριφοράς η οποία και μπορεί να ελεγχθεί από το υποκείμενο αυτής.

Όσον αφορά το ζήτημα αναφορικά με την ύπαρξη δόλου ή αμέλειας στο πεδίο του ντόπινγκ, πρόκειται για ένα ζήτημα που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην

---

⁷¹ Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

⁷² Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

⁷³ Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

⁷⁴ Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

⁷⁵ Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ποινική αντιμετώπιση της φαρμακοδιέγερσης, καθώς διαφορετικές ποινές προβλέπονται για τις τελούμενες εκ δόλου σωματικές βλάβες και διαφορετικές για εκείνες, γενεσιουργός λόγος των οποίων είναι η αμέλεια. Η διαφορετικότητα ως προς το είδος και τον βαθμό της απαξίωσης του νομοθέτη συναρτήσκει του δόλου ή της αμέλειας, η οποία και αποτελεί το θεμέλιο θέσπισης διαφορετικών ειδών και διάρκειας ποινών, καθίσταται ακόμη περισσότερο εμφανής εκ του γεγονότος ότι ο Ποινικός Κώδικας διαχωρίζει τις εκ δόλου από τις εξ αμελείας σωματικές βλάβες με την τοποθέτησή τους σε διαφορετικά άρθρα, αρνούμενος να εντάξει τον δόλο και την αμέλεια στα πλαίσια του ίδιου άρθρου. Ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον χαρακτηριστικό των οφειλόμενων στην αυτόλογη ή ετερόλογη φαρμακοδιέγερση σωματικών βλαβών είναι ότι, ενώ κατά κανόνα οι σωματικές βλάβες στον αθλητισμό οφείλονται σε αμέλεια, τούτο δεν μπορεί να συμβαίνει όταν έχουμε να κάνουμε με ντόπινγκ, καθώς σχεδόν πάντοτε υφίσταται πρόθεση, κυρίως σε μορφή ενδεχόμενου δόλου ή άμεσου δόλου δεύτερου βαθμού και κατά πολύ σπανιότερα σε άμεσο δόλο πρώτου βαθμού.

Σχετικά με την αμέλεια ως ένα εκ των στοιχείων της υποκειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος, θα πρέπει να γίνει μία σύντομη αναφορά στα είδη αυτής, προκειμένου να έρθουν στην επιφάνεια και οι λόγοι για τους οποίους δεν μπορεί το ντόπινγκ ως ποινικό αδίκημα να τελεστεί εξ αμελείας. Εάν και το ζήτημα της αμέλειας αφορά πρωτίστως την υποκειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος, δε θα πρέπει να λησμονείται ότι η αμέλεια καταλαμβάνει και μέρος της αντικειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος. Συγκεκριμένα, ο Μυλωνόπουλος (2007)⁷⁶ αναφέρει τα εξής κοινά χαρακτηριστικά ενός εγκλήματος τελούμενου εξ αμελείας: i) επέλευση ενός ζημιογόνου αποτελέσματος, διά του οποίου και προσβάλλονται τα έννομα αγαθά ενός προσώπου, ii) ύπαρξη εξωτερικής αμέλειας, ήτοι η μη συμμόρφωση σε ένα υφιστάμενο καθήκον επιμέλειας, iii) η δυνατότητα πρόβλεψης της επέλευσης του ζημιογόνου αποτελέσματος στην περίπτωση μη καταβολής της δέουσας προσοχής, iv) ύπαρξη αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου και τέλος v) ύπαρξη συνάφειας κινδύνου ανάμεσα στην παραβίαση του καθήκοντος επίδειξης προσοχής και του ζημιογόνου αποτελέσματος⁷⁷. Σχετικά τώρα με την ενσυνείδητη και την άνευ συνειδήσεως αμέλεια, στην περίπτωση της ενσυνείδητης αμέλειας, της οποίας τα όρια

⁷⁶ Μυλωνόπουλος, Χ. Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁷⁷ Μυλωνόπουλος, Χ. Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

με τον ενδεχόμενο δόλο έχουν κατά καιρούς απασχολήσει την θεωρία και την νομολογία, ο δράστης ενός εγκλήματος προβλέπει ως πιθανή την επέλευση ενός ζημιογόνου αποτελέσματος, όμως συνεχίζει την δραστηριότητά του, πιστεύοντας ότι θα το αποφύγει, ενώ στην άνευ συνειδήσεως αμέλεια απουσιάζει το στοιχείο της πρόβλεψης του ζημιογόνου αποτελέσματος εξαιτίας της μη απόδοσης της δέουσας προσοχής⁷⁸.

Στην περίπτωση του ντόπινγκ, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η παραδοχή της ύπαρξης αμέλειας στην περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης καθίσταται μη ρεαλιστική, δεδομένου ότι τόσο ο αθλητής που λαμβάνει όσο και ο προπονητής ή άλλος παράγοντας που χορηγεί τις απαγορευμένες ουσίες σε ουδεμία περίπτωση διαπράττει έγκλημα τελούμενο με άνευ συνειδήσεως αμέλεια. Ούτε όμως είναι δυνατό να γίνει παραδεκτό ότι η χρήση απαγορευμένων ουσιών λαμβάνει χώρα με ενσυνείδητη αμέλεια, διότι, εφόσον είναι ιδιαίτερα γνωστές οι σοβαρότατες παρενέργειες που προκαλούν οι απαγορευμένες ουσίες, υπερβαίνει την ανθρώπινη λογική η πεποίθηση ότι η ανωτέρω χρήση και χορήγηση δε θα προκαλέσουν σωματικές βλάβες ή βλάβες στην υγεία. Συνεπώς, ο ζυγός κλίνει υπέρ του εγκλήματος του ντόπινγκ ως μίας μορφής «εξαίρεσης» στον «κανόνα» των τελούμενων εξ αμελείας εγκλημάτων στα πλαίσια της εγκληματικής δραστηριότητας, καθώς το πλέον σύνηθες στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης είναι είτε ο ενδεχόμενος δόλος είτε ο άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού, με τον άμεσο δόλο δεύτερου βαθμού να υπερισχύει ουσιαστικά, παρά το γεγονός ότι σε περιπτώσεις υπεράσπισης των παραβατών, προς αποφυγή βαρύτερων ποινών, λαμβάνουν χώρα απέλπιδες προσπάθειες τέλεσης των σχετικών εγκληματικών πράξεων με ενδεχόμενο δόλο, λόγω της μικρότερης σοβαρότητας αυτού συγκριτικά με τον άμεσο δόλο δεύτερου βαθμού.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Καραγιαννόπουλου (2010, σελ. 78)⁷⁹, «*Δόλος είναι η ψυχική κατάσταση του δράστη που γνωρίζει τα περιστατικά που απαρτίζουν κατά νόμο την έννοια κάποιας αξιόποινης πράξης και που θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωσή τους.*». Σχετικά με τα είδη του δόλου, υπάρχει ο άμεσος δόλος πρώτος βαθμού (άλλως επιδίωξη), ο άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού (άλλως αναγκαίος δόλος) και ο ενδεχόμενος δόλος. Στην περίπτωση του άμεσου δόλου πρώτου βαθμού,

⁷⁸ Μυλωνόπουλος, Χ. Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁷⁹ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση, σελ. 78.

ο δράστης ενεργεί με έναν συγκεκριμένο τρόπο, έχοντας ως στόχο την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος⁸⁰, π.χ. ο Α τοποθετεί το όπλο στο κεφάλι του Β και τραβάει την σκανδάλη με σκοπό να τον σκοτώσει. Ο άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού παρουσιάζει ελαφρά διαφοροποίηση από τον άμεσο δόλο πρώτου βαθμού ως προς την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος και, συγκεκριμένα, ως προς το ότι ο δράστης ενεργεί συγκεκριμένα χωρίς να επιθυμεί την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος, την προβλέπει όμως ως βέβαιη συνέπεια της πράξης του και την αποδέχεται⁸¹, π.χ. ο Α τοποθετεί εκρηκτικό μηχανισμό με σκοπό να σκοτώσει τον Β. Γνωρίζει όμως ότι ο Β μετακινείται πάντοτε με τον οδηγό του, Γ, ο οποίος σκοτώνεται, χωρίς όμως ο Α να επιθυμεί το θάνατό του, τον οποίον και αποδέχεται ως «αναγκαίο κακό». Τέλος, ο ενδεχόμενος δόλος υπάρχει όταν ο δράστης προβλέπει ότι είναι πιθανή (όχι αναγκαία) η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος και, παρόλα αυτά, συνεχίζει να δρα, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο την αποδοχή αυτής της κατάστασης⁸², π.χ. στο προηγούμενο παράδειγμα, ο Α προβλέπει ότι εκ της εκρήξεως μπορεί να επέλθει ο θάνατος ενός περαστικού, κάτι που είναι πιθανό να συμβεί, όμως αποδέχεται αυτό το ενδεχόμενο και τοποθετεί τον εκρηκτικό μηχανισμό στο αμάξι του Β.

Προχωρώντας στην επεξεργασία του ζητήματος της υποκειμενικής υπόστασης στην περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης, διαπιστώνεται ότι εκ της φύσεώς της, δεν χωρεί αμέλεια ούτε και άμεσος δόλος πρώτου βαθμού. Ο κυριότερος λόγος για τον οποίο, σύμφωνα με όσα ορίζονται στον νόμο και την κοινή λογική, δεν υφίσταται λογική βάση ως προς την τέλεση του ντόπινγκ ως αδικήματος με άμεσο δόλο πρώτου βαθμού είναι ότι ο δράστης δεν έχει ως σκοπό την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης της βλάβης της υγείας ή/και σωματικής ακεραιότητας· με άλλα λόγια, εκείνος που χορηγεί και εκείνος που λαμβάνει τις απαγορευμένες ουσίες δεν έχουν ως σκοπό τους την πρόκληση βλάβης, καθώς, αντιθέτως, επιθυμούν την βελτίωση της επίδοσης ενός αθλητή άρα θα ήταν οξύμωρο από τη μία να υπάρχει επιθυμία βελτίωσης της επίδοσης και ταυτοχρόνως βλάβη της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας, γεγονός που είναι απολύτως αναμενόμενο να οδηγήσει σε σημαντική μείωση της επίδοσης. Λαμβανομένων υπόψη των ατόμων που εμπλέκονται στο ποινικό αδίκημα της φαρμακοδιέγερσης, και ειδικότερα, των γνώσεων και των εμπειριών

⁸⁰ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

⁸¹ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

⁸² Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση

αυτών, ως περισσότερο πιθανή εμφανίζεται η περίπτωση της τέλεσης του εγκλήματος του ντόπινγκ με άμεσο δόλο δεύτερου βαθμού παρά με ενδεχόμενο δόλο. Όταν ένας αθλητής αποφασίζει να λάβει, (συνήθως) με παρότρυνση τρίτων, π.χ. προπονητών, επιχειρηματιών κλπ. με δέλεαρ τη δόξα ή τα πολλά χρήματα ή ένας προπονητής ή παράγοντας αποφασίζει να πείσει ή να συνδράμει έναν αθλητή σε αυτήν την παράνομη και ανήθικη συμπεριφορά, τελεί σε πλήρη γνώση μίας ενέργειας που κείται εκτός του πεδίου των νόμων σχετικά με τις ουσίες που απαγορεύεται να λαμβάνουν οι αθλητές, όχι τόσο λόγω της αλλοίωσης του αγωνιστικού αποτελέσματος αλλά κυρίως λόγω των πολύ μεγάλων κινδύνων που ελλοχεύουν για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των αθλητών. Επομένως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης παρουσιάζεται ως βέβαιη και όχι ως πιθανή, ένα γεγονός όμως το οποίο και τυγχάνει αποδοχής εκ μέρους των αθλητών και των παραγόντων, με αποτέλεσμα να στοιχειοθετείται άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού. Πρόκειται για ένα είδος δόλου ο οποίος και, στα πλαίσια της υπεράσπισης των αθλητών και των σχετιζόμενων κατά τη διενέργεια σχετικών ελέγχων, δεν αποτελεί αντικείμενο παραδοχής, με πολλούς αθλητές και παράγοντες να παρουσιάζουν το μη πιστευτό επιχείρημα περί ύπαρξης πιθανότητας επέλευσης σοβαρής βλάβης στην υγεία και τη σωματική ακεραιότητα.

Εφόσον λοιπόν το ντόπινγκ ως ποινικό αδίκημα εμπίπτει στην κατηγορία των σωματικών βλαβών παρουσιάζεται τις περισσότερες φορές ως ένα αδίκημα που τελείται με δόλο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σχετικά με τις σωματικές βλάβες άρθρα του Ποινικού Κώδικα στα οποία δεσπόζει ο δόλος ως στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης. Συγκεκριμένα, το βασικότερο άρθρο είναι το άρθρο 308 του Ποινικού Κώδικα. Γεννάται όμως και το εξής εύλογο ερώτημα: η περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης μπορεί να αποτελέσει μία διακεκριμένη παραλλαγή του βασικού εγκλήματος της εκ δόλου τελούμενης σωματικής βλάβης ή όχι; Στα πλαίσια προσπάθειας διατύπωσης μίας απάντησης επί του ερωτήματος αυτού, θα πρέπει να εξεταστούν τα εγκλήματα της επικίνδυνης σωματικής βλάβης και της βαριάς σωματικής βλάβης. Στο άρθρο 309 Π.Κ., υπάρχει η επικίνδυνη σωματική βλάβη (*«Αν η πράξη του προηγούμενου άρθρου τελέστηκε με τρόπο που μπορούσε να προκαλέσει στον παθόντα κίνδυνο ζωής ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή.»*) και στο άρθρο 310 Π.Κ., ο ποινικός νομοθέτης αναφέρει την βαριά σωματική βλάβη (*«1. Όποιος προκαλεί σε άλλον βαριά σωματική βλάβη*

τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Αν επεδίωκε την πρόκληση της βαριάς σωματικής βλάβης, τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη. 2. Βαριά σωματική βλάβη υπάρχει ιδίως αν η πράξη προξένησε στον παθόντα κίνδυνο ζωής ή βαριά και μακροχρόνια αρρώστια ή σοβαρό ακρωτηριασμό ή αν τον εμπόδισε σημαντικά και για πολύ χρόνο να χρησιμοποιεί το σώμα ή τη διάνοιά του.»). Στην προκειμένη περίπτωση, κατά τη γνώμη του γράφοντος, το ενδεχόμενο πλήρωσης των αντικειμενικών υποστάσεων διακεκριμένων σωματικών βλαβών φαντάζει περισσότερο πιθανό από το ενδεχόμενο απλών σωματικών βλαβών, διά τον λόγο ότι η χρήση των ουσιών εκείνων που εμπίπτουν στη λίστα των απαγορευμένων ουσιών απαγορεύεται επειδή, σε ακολουθία της εξαγωγής πολυάριθμων και εξονυχιστικών μελετών, περιλαμβάνουν ουσίες οι οποίες και είναι ικανές να προκαλέσουν διόλου αμελητέα προβλήματα υγείας, ορισμένα εκ των οποίων και θα έχουν μόνιμο χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη πιθανότητα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο να στερήσουν από έναν άνθρωπο την ίδια τη ζωή, ένα ιδιαίτερα δυσάρεστο γεγονός το οποίο και μας οδηγεί να μιλάμε στο εξής για την περίπτωση της πλήρωσης της αντικειμενικής υπόστασης της ανθρωποκτονίας, με την οποία και θα ασχοληθούμε αμέσως κατωτέρω.

2.2.2.1.2. Ντόπινγκ και Ανθρωποκτονία

Ένα στοιχείο το οποίο και έτυχε ιδιαίτερης επισήμανσης στα πλαίσια της προηγούμενης υποενότητας είναι η θέση σε κίνδυνο της ίδιας της ανθρώπινης ζωής στην περίπτωση κατά την οποία η λήψη ή χορήγηση απαγορευμένων ουσιών λάβει έναν συστηματικό χαρακτήρα και, συνεπώς, σοβαρότερες διαστάσεις. Παρόλο που οι αθλητές και οι περισσότεροι (άμεσα ή έμμεσα) εμπλεκόμενοι με τον αθλητισμό λαμβάνουν, στα πλαίσια της δραστηριοποίησής τους στον τομέα του αθλητισμού, την κατάλληλη εκπαίδευση και ενημέρωση σχετικά με τις παρενέργειες της χρήσης απαγορευμένων ουσιών, αποφασίζουν να ξεκινήσουν την χρήση και χορήγηση αυτών, δελεαζόμενοι από τη δόξα και το χρήμα που θα ακολουθήσει μία επιτυχία τους σε μία σημαντική αθλητική διοργάνωση (κυρίως Ολυμπιακούς Αγώνες), υπό το πρίσμα του προσωρινού χαρακτήρα της συμπεριφοράς αυτής, μία προσωρινότητα η οποία ευλόγως εξελίσσεται σε μονιμότητα, όταν έρχονται στην επιφάνεια τα υλικά

αποτελέσματα αυτής της συμπεριφοράς, π.χ. δόξα, χορηγίες, συνεντεύξεις, bonus κλπ. και αποσιωπώνται τα σωματικά αποτελέσματα αυτής της συμπεριφοράς, που είναι οι σοβαρές βλάβες της υγείας που οφείλονται στις παρενέργειες των φαρμάκων αυτών, η χαρακτηριστικότερη των οποίων και είναι η φύση αυτών ως εξαρτησιογόνων ουσιών. Εκ των ανωτέρω, λοιπόν, συνάγεται ότι έστω και η για πρώτη φορά χρήση των ουσιών αυτών καθίσταται αρκετή προκειμένου οι απαγορευμένες αυτές ουσίες να εδραιώσουν την εξαιρετικά έντονη επιρροή τους στην ζωή των αθλητών, των προπονητών και των παραγόντων, με τα εμφανή υλικά οφέλη να συνιστούν έναν παράγοντα ενθάρρυνσης της συνέχισης αυτής της παράνομης και φυσικά ανήθικης συμπεριφοράς. Δημιουργείται, επομένως, ένα είδος «φαύλου κύκλου», με το φαινόμενο της φαρμακοδιέγερσης να γίνεται όλο και συχνότερο και εντονότερο, με αποτέλεσμα να είναι ήδη πολύ αργά όταν οι σοβαρές παρενέργειες της χρήσης των απαγορευμένων ουσιών ξεκινούν να κάνουν την εμφάνισή τους, διότι οι πολύ σοβαρές αυτές παρενέργειες συνιστούν ένδειξη μίας κατάστασης εξαιρετικά δύσκολης να αποτραπεί και η οποία μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε αιφνίδιο θάνατο!

Στο πεδίο του Ποινικού Κώδικα, διαπιστώνεται ότι το αδίκημα που επιφέρει τη μεγαλύτερη δυνατή απαξίωση εκ μέρους του ποινικού νομοθέτη είναι αυτό της ανθρωποκτονίας από πρόθεση (299 Π.Κ.), το οποίο και αποτελεί τον πυρήνα διαμετρικά του οποίου και περιστρέφονται και άλλες μορφές ανθρωποκτονίας ποινικώς κολάσιμες, όπως συμβαίνει με την ανθρωποκτονία εξ αμελείας, την ανθρωποκτονία κατ' απαίτηση. Η ανθρωποκτονία είναι ίσως το σοβαρότερο αδίκημα του Ποινικού Κώδικα, καθώς η ανθρώπινη ζωή στην ελληνική έννομη τάξη τυγχάνει πλήρους και απόλυτης προστασίας έναντι κάθε προσβολής της, κάτι που άλλωστε προκύπτει και από την αυστηρή απαγόρευση της ευθανασίας, σημείο σύγκρουσης μεταξύ της προστασίας της ανθρώπινης ζωής και της ελεύθερης βούλησης του ατόμου⁸³. Δε θα πρέπει βεβαίως να λησμονηθεί και η περίπτωση της ανθρωποκτονίας με έμμεση αυτουργία, εφόσον στις περισσότερες περιπτώσεις το ντόπινγκ εμφανίζεται ως αυτοβλάβη, ήτοι ως λήψη απαγορευμένων ουσιών εκ μέρους ενός αθλητή. Στο άρθρο 299 Π.Κ., ορίζεται ότι «1. Όποιος σκότωσε άλλον τιμωρείται με κάθειρξη ισόβια ή πρόσκαιρη τουλάχιστον δέκα ετών. 2. Αν η πράξη αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε βρασμό ψυχικής ορμής, επιβάλλεται κάθειρξη.», ενώ η ανθρωποκτονία

⁸³ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών* (2^η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

κατ' απαίτηση ως προνομιούχα περίπτωση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας με δόλο περιγράφεται στο άρθρο 300 Π.Κ. («Όποιος αποφάσισε και εκτέλεσε ανθρωποκτονία ύστερα από σπουδαία και επίμονη απαίτηση του θύματος και από οίκτο γι' αυτόν που έπασχε από ανίατη ασθένεια τιμωρείται με φυλάκιση.»). Ξεκινώντας από το βασικό έγκλημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως (άρθρο 299 Π.Κ.), όσον αφορά το ντόπινγκ, έχει διατυπωθεί κατά καιρούς έντονος προβληματισμός τόσο από τη θεωρία όσο και από την νομολογία σχετικά με την ιδιαίτερα μεγάλη δυσκολία παραδοχής της διάπραξης αυτού του εγκλήματος από προπονητές ή/και φορείς εμπλεκόμενους με τον αθλητισμό, οι οποίοι και χορηγούν στους αθλητές τις απαγορευμένες ουσίες, αφού πρόκειται για ένα ζήτημα ιδιαίτερα περίπλοκο, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις, ο αθλητής, ακόμη και αν ασκηθεί εις βάρος του απειλή, τελεί σε γνώση ότι λαμβάνει αυτές τις ουσίες, ενώ θα πρέπει να επισημανθεί εάν μπορεί να συντρέξει πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης και ύπαρξη δόλου.

2.2.2.1.2.1. Ντόπινγκ και Ανθρωποκτονία με Πρόθεση (Άρθρο 299 Π.Κ.)

Κατ' αρχάς, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας με πρόθεση συνιστάται σε μία συμπεριφορά κατευθυνόμενη προς έτερο άτομο, ικανή να επιφέρει τον θάνατο αυτού⁸⁴. Στην περίπτωση της χορήγησης απαγορευμένων ουσιών, προκειμένου να πληρωθεί η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού, δέον όπως χορηγηθεί στον αθλητή ένας συνδυασμός απαγορευμένων ουσιών με τέτοιο τρόπο, σε τέτοιο χρόνο και σε τέτοιο βαθμό ώστε να επέλθει ο θάνατος του αθλητή. Όπως όμως αναφέρθηκε ανωτέρω, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η λήψη απαγορευμένων φαρμακευτικών ουσιών περιλαμβάνει την διαμεσολάβηση του θύματος-αθλητή, ο οποίος, αποσκοπώντας να αποκομίσει δόξα και χρήμα, συναινεί σε αυτήν την διαδικασία, γεγονός που γεννά ένα μεγάλο ερωτηματικό ως προς την ύπαρξη ή όχι γνήσιας συναίνεσης, διότι, σε περίπτωση μη ύπαρξης συναίνεσης αλλά απειλής, θα πρέπει να εξετάζεται η περίπτωση της ανθρωποκτονίας με έμμεση αυτουργία. Ακόμη όμως και εάν γίνει δεκτό ότι όντως συντρέχει πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας, θα πρέπει η υποκειμενική υπόσταση, ήτοι είτε ο δόλος είτε η αμέλεια να επικαλύπτουν την

⁸⁴ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών* (2^η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

αντικειμενική υπόσταση⁸⁵. Ειδικότερα, όταν κάποιος χορηγεί σε κάποιον άλλον απαγορευμένες ουσίες με τέτοιο τρόπο και σε τέτοιο χρόνο ώστε να προκαλέσει τον θάνατό του, θα πρέπει, εάν υπάρχει δόλος, είτε να επιθυμεί να προκαλέσει τον θάνατο του αθλητή (κάτι που δεν μπορεί να συμβαίνει βάσει της κοινής λογικής, αφού σκοπός των προπονητών και των παραγόντων είναι και το δικό τους κέρδος, το οποίο και θα επέλθει με τη βελτίωση της επίδοσης όχι τον θάνατο του αθλητή) είτε να θεωρεί τον θάνατο ως βέβαιο και να τον αποδέχεται (επίσης εκτός των ορίων της λογικής) είτε να τον θεωρεί ως πιθανό και να τον αποδέχεται (ενδεχόμενος δόλος). Αντίθετα με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω σχετικά με τις σωματικές βλάβες, όπου και δόθηκε πλήρης αιτιολόγηση σχετικά με την μη ύπαρξη αμέλειας στις σωματικές βλάβες και βλάβες τις υγείας, στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας δεν μπορεί να γίνει δεκτή η πλήρωση του άρθρου 299 Π.Κ., διότι δεν είναι δυνατό να υπάρχει δόλος, αφού ο κύριος στόχος των προπονητών και των παραγόντων είναι η αποκόμιση κέρδους, το οποίο και θα επέλθει σε ακολουθία της τεχνητής βελτίωσης της επίδοσης του αθλητή που υποστηρίζουν και προωθούν, πράγμα που σημαίνει ότι απαραίτητη προϋπόθεση της βελτίωσης της επίδοσης ενός αθλητή είναι ο αθλητής να βρίσκεται εν ζωή. Επομένως, εάν επέλθει θάνατος ενός αθλητή κατά την χορήγηση των απαγορευμένων ουσιών, περισσότερο πιθανό είναι να θεωρηθεί ότι τελέστηκε θανατηφόρα σωματική βλάβη ή ανθρωποκτονία εξ αμελείας παρά ανθρωποκτονία με πρόθεση.

2.2.2.1.2.2. Ντόπινγκ και Έμμεση Αυτουργία σε Ανθρωποκτονία με Πρόθεση

Η αυτουργία στον Ποινικό Κώδικα διακρίνεται σε άμεση και έμμεση αυτουργία. Η κυριότερη διαφορά μεταξύ της άμεσης και της έμμεσης αυτουργίας έγκειται στο υποκείμενο το οποίο και πραγματώνει την αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος: ειδικότερα, στην άμεση αυτουργία, η οποία και είναι η συνηθέστερη μορφή αυτουργίας, ο δράστης επιδεικνύει μία συμπεριφορά μεταξύ της οποίας και του ζημιογόνου αποτελέσματος θεμελιώνεται αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος⁸⁶.

⁸⁵ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών* (2^η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁸⁶ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο : Γενικό Μέρος* (Τόμος II). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

Αντιθέτως, στην έμμεση αυτουργία, έχουμε το ίδιο το θύμα να προκαλεί το ζημιογόνο αποτέλεσμα με τον δράστη να «κινεί τα νήματα» της σειράς ενεργειών που οδηγούν στο αποτέλεσμα αυτό. Με άλλα λόγια, ο έμμεσος αυτουργός απέχει από την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης, όμως κατορθώνει να επιτύχει τον σκοπό του πείθοντας το θύμα να βλάψει τον εαυτό του, όπως συμβαίνει με έναν παράφρονα, ο οποίος πείθεται να τραυματίσει ή να σκοτώσει τον ίδιο του τον εαυτό⁸⁷. Βάση της απαξίωσης της συμπεριφοράς του δράστη από το Δίκαιο αποτελεί η χρήση του θύματος, το οποίο είναι συνήθως άτομο που δεν μπορεί να προστατεύσει τον εαυτό του, ως «εργαλείου» επίτευξης του σκοπού του δράστη, ο οποίος και δεν κάνει κάτι άλλο πέραν του να δίνει οδηγίες⁸⁸.

Αναφορικά με το ζήτημα του ντόπινγκ, παρατηρούμε ότι η έννοια της έμμεσης αυτουργίας στο ζήτημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως είναι εκείνη η μορφή αυτουργίας που μπορεί να οδηγήσει στην κατάφαση διάπραξης του αδικήματος της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως, κάτι που μπορεί να υποστηριχθεί και για την περίπτωση των σωματικών βλαβών, που ανεφέρθησαν στην προηγούμενη ενότητα. Η έμμεση αυτουργία στην περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης είναι ιδιαίτερα έντονη σε ορισμένες κατηγορίες αθλητών, οι οποίες και αποτελούν την εξαίρεση του «κανόνα» του υγιούς και πνευματικά ώριμου αθλητή· πρόκειται είτε για πολύ νεαρούς ή ανήλικους αθλητές ή και για άτομα με διανοητικά προβλήματα ή γενικότερα προβλήματα εκ των οποίων και στερούνται της χρήσης της λογικής του μέσου ανθρώπου. Εξ αυτού, λοιπόν, προκύπτει η ύπαρξη έμμεσης αυτουργίας σε αθλητικές διοργανώσεις νεαρών αθλητών ή σε Παραολυμπιάδες. Άρα, παρά το γεγονός ότι στα εγκλήματα που στρέφονται κατά της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας ή της ανθρώπινης ζωής είναι πολύ δύσκολο να στοιχειοθετηθεί ευθύνη των προπονητών και των σχετιζόμενων με τον αθλητισμό παραγόντων, δεδομένου ότι το μόνιμο επιχείρημα υπεράσπισης της θέσης τους είναι ότι ο αθλητής ήταν εκείνος που έλαβε τις απαγορευμένες ουσίες, έχοντας πλήρη επίγνωση της πράξης του και χρήση του λογικού, τούτο δε συμβαίνει όταν γίνεται αναφορά στις ειδικές κατηγορίες αθλητών, ήτοι στους νεαρούς αθλητές και σε αυτούς που αντιμετωπίζουν διανοητικά προβλήματα, καθώς δεν μπορούν να υπερασπισθούν και να προστατεύσουν τους

---

⁸⁷ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο : Γενικό Μέρος* (Τόμος II). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

⁸⁸ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο : Γενικό Μέρος* (Τόμος II). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

εαυτούς τους, με αποτέλεσμα να αποτελούν τρόπον τινά «εύκολη λεία» για εκείνους που επιθυμούν να προκαλέσουν σωματική βλάβη ή να τους φονεύσουν. Ακόμη όμως και εδώ, παρατηρείται ότι ενώ η ύπαρξη δόλου μπορεί να γίνει δεκτή στο ζήτημα των σωματικών βλαβών, οπότε μπορεί να στοιχειοθετηθεί απλή, σοβαρή ή επικίνδυνη σωματική βλάβη με έμμεση αυτουργία, εξακολουθεί να ανακύπτει το ζήτημα περί μη κατάφασης της πρόθεσης ανθρωποκτονίας, καθώς, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, σκοπός είναι η δόξα και το κέρδος και για να υπάρξει δόξα και κέρδος, πρέπει να υπάρχουν και οι αθλητές.

2.2.1.3. Ντόπινγκ και Απάτη

Εκτός όμως από τα αδικήματα που στρέφονται κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και της βλάβης της υγείας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ένα άλλο κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα, εκείνο που αφορά την απάτη, η οποία και μπορεί να στοιχειοθετηθεί στην περίπτωση του ντόπινγκ. Το αδίκημα της απάτης περιγράφεται στο άρθρο 386 Π.Κ., στην παράγραφο 1 του οποίου και αναφέρονται τα εξής: *«1. Όποιος με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων βλάπτει περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με σκοπό από τη βλάβη αυτής της περιουσίας να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος τιμωρείται με φυλάκιση και χρηματική ποινή. Αν η ζημία που προκλήθηκε υπερβαίνει συνολικά το ποσό των 120.000 ευρώ επιβάλλεται κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή.»* Προκειμένου η ανωτέρω διάταξη να τύχει ορθής ερμηνείας, δεδομένου ότι το αδίκημα της απάτης εντάσσεται στην κατηγορία των αδικημάτων τα οποία και στρέφονται κατά των περιουσιακών αγαθών, δέον όπως ληφθεί υπόψη η έννοια της «περιουσίας» στα πλαίσια του Ποινικού Κώδικα, υπό το πρίσμα της οποίας και θα αναλυθεί το άρθρο 386 Π.Κ.. Το γεγονός ότι η έννοια της περιουσίας έχει απασχολήσει έντονα την θεωρία του Ποινικού Δικαίου είναι φανερό και από τις ποικίλες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί, επικρατέστερη των οποίων και θεωρείται η λεγόμενη «οικονομική θεωρία», που έχει γίνει δεκτή τόσο από την θεωρία όσο και από τον Άρειο Πάγο⁸⁹. Σύμφωνα λοιπόν με την οικονομική θεωρία,

⁸⁹ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

στην έννοια της «περιουσίας» υπάγονται όλα τα οικονομικά αγαθά ενός προσώπου, ασχέτως εάν αυτά προέρχονται από νόμιμη ή παράνομη ενέργεια⁹⁰. Στην έννοια της περιουσίας, επομένως, υπάγονται όλα τα οικονομικά αγαθά των οποίων η λογιστική διαπίστωση είναι εφικτή, χωρίς να μας ενδιαφέρει ο νόμιμος ή ηθικός χαρακτήρας της προέλευσης αυτών, όπως συμβαίνει επί παραδείγματι με τις άκυρες αξιώσεις, όπως είναι η αξίωση ενός πληρωμένου δολοφόνου, οι οποίες και υπάγονται κανονικότερα στην έννοια της περιουσίας που αφορά την κατηγορία των εγκλημάτων του Ποινικού Κώδικα που στρέφονται κατά αυτής⁹¹.

Προχωρώντας στην επεξεργασία του άρθρου 386 Π.Κ., θα πρέπει να επισημανθεί ότι έχουμε δύο τρόπους τέλεσης του εγκλήματος, μία πράξη και μία παράλειψη. Όσον αφορά την πράξη, το αδίκημα της απάτης τελείται μέσω της παρουσίασης γεγονότων που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ως αληθινών. Στην έννοια των «γεγονότων» υπάγονται και ζητήματα αφορώντα ακόμη και την προσωπική κατάσταση ενός προσώπου, ιδίως του θύματος, όπως για παράδειγμα ότι το πρόσωπο-θύμα είναι ένας επιχειρηματίας επιτυχημένος, είναι αντικείμενο θαυμασμού ή έχει πολλές δυνατότητες και σπάνιες δεξιότητες που θα το βοηθήσουν να φθάσει στην κορυφή⁹². Σχετικά με το ντόπινγκ, η συνηθέστερη μορφή ψευδούς γεγονότος το οποίο και παρουσιάζεται ως αληθινό είναι η εκ μέρους κυρίως των προπονητών ψευδής παράσταση περί υψηλών δυνατοτήτων και επίδοσης του αθλητή, η οποία και είναι πασιφανές ότι είναι ψευδής εφόσον αυτές οι ανώτερες δυνατότητες και επιδόσεις δεν είναι αποτέλεσμα σκληρής δουλειάς και ταλέντου αλλά αποτέλεσμα χρήσης απαγορευμένων ουσιών. Λόγω της σχετικής ενημέρωσης των αθλητών αναφορικά με τις απαγορευμένες ουσίες, στις περιπτώσεις των αθλητών που δεν διαθέτουν διανοητικά προβλήματα, δεν είναι σύνηθες το ενδεχόμενο η εξαπάτηση να τελείται μέσω της αθέμιτης παρασιώπησης γεγονότων, καθώς, στην πλειονότητα των περιστατικών, οι αθλητές γνωρίζουν ότι οι ουσίες που αυτοί λαμβάνουν προκαλούν τεχνητώς βελτιωμένες επιδόσεις.

Εκτός από την ψευδή παράσταση ψευδών γεγονότων ή την αθέμιτη παρασιώπηση αυτών, δέον όπως γίνει σχετική αναφορά και στην δημιουργία πλάνης στο θύμα ή τη διατήρηση μίας ήδη διαμορφωθείσας πλάνης του θύματος της απάτης του άρθρου 386 Π.Κ.. Προκειμένου να καταλογιστεί σε κάποιον το αδίκημα της

⁹⁰ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹¹ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹² Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

απάτης, θα πρέπει η ψευδής αυτή παράσταση ψευδών γεγονότων ή η αθέμιτη παρασιώπηση αυτών να συνδέεται με την δημιουργία μίας ψευδούς αντίληψης των γεγονότων στο μυαλό του θύματος ή την διατήρηση μίας ήδη διαμορφωθείσας εσφαλμένης αντίληψης της πραγματικότητας⁹³. Στην περίπτωση της φαρμακοδιέγερσης, επειδή έχουμε να κάνουμε με επαγγελματίες αθλητές, είναι πολύ δυσκολότερο να υπάρξει δημιουργία πλάνης στον προσβαλλόμενο αθλητή παρά διατήρηση της ήδη διαμορφωθείσας πλάνης του αθλητή, είτε ότι η συμπεριφορά του αυτή είναι απαραίτητη προς διατήρηση της δόξας και του κύρους του ή ότι δεν υπάρχει κάποιο ζήτημα εκ της χρήσης των ουσιών που να έρχεται σε αντίθεση με το δίκαιο και την ηθική. Αυτή η ενθάρρυνση της συνέχισης μίας τέτοιας συμπεριφοράς προέρχεται κυρίως εκ μέρους προπονητών και εκ μέρους των παραγόντων του αθλητισμού, τους οποίους και συμφέρει αυτή η πλάνη να διατηρηθεί για όσο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα γίνεται, θέτοντας έτσι με αυτόν τον τρόπο σε υπέρτερη θέση το κέρδος από την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των «προστατευομένων» τους.

Τελικός στόχος της δημιουργίας πλάνης ή της διατήρησης μίας ήδη διαμορφωθείσας πλάνης στο θύμα του αδικήματος της απάτης είναι η προερχόμενη από το θύμα περιουσιακή διάθεση. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι απαραίτητο στοιχείο για την κατάφαση μίας κατάστασης περιουσιακής διάθεσης είναι η περιουσιακή διάθεση να προέρχεται από το ίδιο το θύμα χωρίς να υπάρχει η παραμικρή παρέμβαση του δράστη του αδικήματος της απάτης με σκοπό τον εξαναγκασμό του θύματος όπως προβεί σε περιουσιακή διάθεση, δηλαδή χωρίς ο δράστης να προβαίνει σε μείωση της περιουσίας του θύματος με ή χωρίς την χρήση βίας, διότι τότε συντρέχει πλήρωση των υποστάσεων άλλων εγκλημάτων και, ειδικότερα, της ληστείας ή της κλοπής αντιστοίχως⁹⁴. Με άλλα λόγια, τα δύο κυριότερα ουσιώδη στοιχεία τα οποία και διαφοροποιούν το έγκλημα της απάτης από την κλοπή ή τη ληστεία είναι αφενός η παραπλάνηση ή η διατήρηση μίας ήδη διαμορφωθείσας παραπλάνησης και η αυτοβλάβη, δηλαδή η με πρωτοβουλία του θύματος περιουσιακή διάθεση⁹⁵. Δέον όπως επισημανθεί ότι δεν υφίσταται

---

⁹³ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹⁴ Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2016). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος: Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, άρθρα 372-384 Π.Κ. – Εγκλήματα κατά της περιουσίας, άρθρα 385-406Α Π.Κ. – Εγκλήματα περί τα υπομνήματα, άρθρα 216-223 Π.Κ.* (3^η εκδ.). Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.

⁹⁵ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

αυτοβλάβη στην περίπτωση κατά την οποία ο δράστης εξαπατά το θύμα του με σκοπό να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες ώστε να μειώσει την περιουσία του θύματος, αλλά τότε εφαρμόζονται οι σχετικές με την κλοπή διατάξεις, όπως συμβαίνει όταν ο Α εξαπατά τον Β ότι το τέκνο του έπεσε θύμα τροχαίου, με σκοπό το σπίτι του Β να μείνει ελεύθερο και αυτός να εισέλθει να κλέψει χρήματα ή κοσμήματα⁹⁶. Κοινός παρανομαστής βέβαια όλων των σχετικών στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης, ο οποίος και εντοπίζεται στο σύνολο των εγκλημάτων που τιμωρούνται από τον Ποινικό Κώδικα, είναι ο αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της εγκληματικής πράξης ή παράλειψης και του επερχόμενου αποτελέσματος, ήτοι η σύνδεση της συμπεριφοράς του δράστη και του αποτελέσματος με σχέση αιτίου-αιτιατού⁹⁷. Όσον αφορά την απάτη, θα πρέπει η ψευδής παράσταση γεγονότων ως αληθινών ή η αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη γεγονότων με σκοπό την δημιουργία ή τη διατήρηση πλάνης του θύματος να οδηγεί στην περιουσιακή διάθεση-αυτοβλάβη του θύματος, άλλως δεν πληρούται το αδίκημα αυτό, διότι εντοπίζεται ζήτημα διακοπής του αιτιώδους συνδέσμου⁹⁸.

Όσον αφορά το ζήτημα της περιουσιακής διάθεσης διά της μορφής της αυτοβλάβης στο αδίκημα της απάτης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έννοια της περιουσιακής διάθεσης κατά την εξέτασή της στα πλαίσια του ντόπινγκ ως φαινομένου παρουσιάζει αρκετές ιδιομορφίες, καθώς το ντόπινγκ ως φαινόμενο απεικονίζει μία καθεαυτόν ιδιόμορφη κατάσταση, στην οποία και λαμβάνει χώρα κυρίως αυτόλογη, χωρίς όμως να αποκλείεται και η ετερόλογη, χρήση απαγορευμένων φαρμακευτικών ουσιών. Στην περίπτωση της υπαγωγής της φαρμακοδιέγερσης στο ποινικό αδίκημα της απάτης του άρθρου 386 Π.Κ., σε περιουσιακή διάθεση, κατόπιν εξαπάτησής τους, προβαίνουν τόσο οι ανταγωνιστές του αθλητή όσο και οι θεατές των αθλητικών διοργανώσεων⁹⁹. Συγκεκριμένα, ο ανταγωνιστής ενός αθλητή που έχει επιλέξει να λαμβάνει απαγορευμένες ουσίες με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της επίδοσής του, εξαιτίας της έμμεσης ψευδούς παράστασης του γεγονότος (μέσω της συμμετοχής του αθλητή που παίρνει αυτές τις ουσίες στις αθλητικές διοργανώσεις) ότι ο ανταγωνιστής του δεν χρησιμοποιεί παράνομες και αθέμιτες πρακτικές προς βελτίωση της απόδοσής του πέραν από την

⁹⁶ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹⁷ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹⁸ Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

⁹⁹ Μαντρατζή, Ε.Γ. (2011). *Ντόπινγκ: Δικαιοπολιτική προσέγγιση, κανονιστική θεμελίωση και αντεγκληματική θεώρηση*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

σκληρή δουλειά-προπόνηση, αποδέχεται ο αθλητής που κάνει χρήση απαγορευμένων ουσιών να λάβει το έπαθλο, χωρίς να προβαίνει σε οποιαδήποτε ενέργεια ή – τουλάχιστον- προσπάθεια διεκδίκησης του επάθλου¹⁰⁰. Τα ανωτέρω συνιστούν μίας μορφής περιουσιακή διάθεση από τον ανταγωνιστή. Βεβαίως, δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι σε περιουσιακή διάθεση προβαίνουν ο προπονητής ή οι παράγοντες που προωθούν τον αθλητή που λαμβάνει απαγορευμένες ουσίες, καθώς τις περισσότερες φορές, ειδικά στις περιπτώσεις αθλητών νεαρής ηλικίας ή αθλητών με σοβαρά διανοητικά προβλήματα, αυτοί είναι και εκείνοι που λαμβάνουν σχετική πρωτοβουλία αποσκοπούσα στην «ομαλή» μετάβαση του αθλητή από τον κόσμο της σκληρής δουλειάς στον κόσμο της τεχνητής βελτίωσης της αθλητικής επίδοσης. Δε θα πρέπει να λησμονηθεί δε ότι σε περιουσιακή διάθεση προβαίνουν και οι ίδιοι οι θεατές μίας αθλητικής διοργάνωσης, ως προς το πρίσμα της διάθεσης ενός χρηματικού ποσού, το οποίο και διαθέτουν για να παρακολουθήσουν μία αθλητική διοργάνωση με ένα μη «αλλοιωμένο» λόγω τεχνητής βελτίωσης επίδοσης αποτέλεσμα. Επιπροσθέτως, δεν είμαι μάλιστα και λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ορισμένοι θεατές επιλέγουν να διαθέσουν ακόμη και ένα εξαιρετικά μεγάλο χρηματικό ποσό, προκειμένου να τους παρασχεθούν οι πρώτες θέσεις και, συνεπώς, η ευκαιρία να παρακολουθήσουν από κοντά τον αγαπημένο τους αθλητή ή έναν αθλητή που έχει καταγράψει παγκόσμια ρεκόρ, έναν αθλητή όμως του οποίου η επίδοση αλλοιώνεται με τεχνητό τρόπο. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου θεατή, μπορεί να αναφερθεί ο υποφαινόμενος, ο οποίος και, κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας (2004), είχε διαθέσει ένα πολύ μεγάλο χρηματικό ποσό για να παρακολουθήσει τον Κώστα Κεντέρη, προέβη δηλαδή σε μία περιουσιακή διάθεση η οποία και αποτέλεσε προϊόν εξαπάτησης· η εξαπάτηση δε αυτή ήρθε στην επιφάνεια όταν, λίγο καιρό πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων, διεπιστώθη ότι η «υπερδύναμη» του Έλληνα αθλητή, το όνομα του οποίου είχε δοθεί μέχρι και σε ταχύπλοο, οφειλόταν περισσότερο στην χρήση απαγορευμένων ουσιών παρά σε χάρισμα, ταλέντο και σκληρή προπόνηση.

Σε ακολουθία λοιπόν της εξέτασης του φαινομένου του ντόπινγκ υπό το πρίσμα του Γενικού και Ειδικού Ποινικού Δικαίου, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο άρθρο στον Ποινικό Κώδικα που να το προβλέπει,

---

¹⁰⁰ Μαντρατζή, Ε.Γ. (2011). *Ντόπινγκ: Δικαιοπολιτική προσέγγιση, κανονιστική θεμελίωση και αντεγκληματική θεώρηση*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

διαπιστώνεται ότι το ντόπινγκ συνιστά μία συμπεριφορά ιδιαίτερα αποδοκιμαστέα τόσο από το δίκαιο όσο και από την ηθική, εξαιτίας του γεγονότος ότι προσβάλλει ουκ ολίγα έννομα αγαθά, όπως άλλωστε προκύπτει από την ενδεικτική παρουσίαση των αδικημάτων που τελούνται με αφορμή τη φαρμακοδιέγερση, π.χ. ανθρώπινη ζωή, σωματική ακεραιότητα, ανθρώπινη υγεία και περιουσία κλπ., η οποία και έλαβε χώρα στα πλαίσια του παρόντος κεφαλαίου. Η προσβολή τόσο σοβαρών εννόμων αγαθών είναι και εκείνη που μας οδηγεί να κλίνουμε στην υποστήριξη της άποψης ότι, τελικά, εκτός από πειθαρχικό αδίκημα, η φαρμακοδιέγερση δεν πρέπει να κολάζεται μόνο σε επίπεδο προστίμων και αφαίρεσης μεταλλείων αλλά και σε επίπεδο Ποινικού Δικαίου, στο πεδίο του οποίου και οι ποινές πρέπει να δρουν κυρίως ως πρόληψη και λιγότερο ως καταστολή, καθώς στόχος ενός νομοθέτη είναι περισσότερο η πρόληψη παρά η τιμώρηση των εγκλημάτων.

Κεφάλαιο 3 : Το Ντόπινγκ υπό το Πρίσμα του Νόμου 2725/1999

Εκτός από τις διατάξεις του Γενικού και Ειδικού μέρους του Ποινικού Κώδικα, οι οποίες και τυγχάνουν εφαρμογής σε περιστατικά φαρμακοδιέγερσης, με σκοπό την καταπολέμηση του ντόπινγκ ως φαινομένου τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο καταστολής, ένα άλλο νομοθέτημα που διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο είναι ο νόμος 2725/1999 (Φ.Ε.Κ. Α΄ 121/17-06-1999) «*Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις*», ο οποίος και ρυθμίζει διαφόρων ειδών ζητήματα, μεταξύ των οποίων και το ζήτημα του ντόπινγκ. Το έτος εισαγωγής του ανωτέρω νόμου παρέχει χρήσιμες πληροφορίες στον μελετητή και εφαρμοστή του δικαίου, δεδομένου ότι ο νόμος αυτός θεωρείται ότι συνιστά μία σημαντική προσπάθεια του σύγχρονου ελληνικού κράτους ενάντια στην χρήση αθέμιτων πρακτικών βελτίωσης της επίδοσης ενός αθλητή, με σκοπό τη δόξα αλλά κυρίως το κέρδος, γεγονός που συνεπάγεται φυσικά και αλλοίωση του αποτελέσματος μίας αθλητικής διοργάνωσης. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι η Ελλάδα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, συμπεριλαμβάνεται στη λίστα των πρώτων χωρών που έχουν προβεί σε ρητές νομοθετικές προβλέψεις όσον αφορά την ρύθμιση του φαινομένου του ντόπινγκ, έχοντάς το μάλιστα αναγάγει και σε ποινικό αδίκημα¹⁰¹.

Ως σημείο έναρξης των διατάξεων που αφορούν το ντόπινγκ εντοπίζεται το άρθρο 128Α Ν. 2725/1999, μετά την προσθήκη του άρθρου 52 Ν. 3057/2002, στο οποίο και πραγματοποιείται μία πρώτη προσέγγιση της παράνομης και ανήθικης αυτής συμπεριφοράς, μέσω της στοιχειοθέτησης των λόγων για τους οποίους και η φαρμακοδιέγερση συναντά την έντονη απαξίωση της έννομης τάξης¹⁰². Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι «*Το ντόπινγκ αλλοιώνει τη γνησιότητα του αποτελέσματος και της προσπάθειας των αθλητών, θέτει σε κίνδυνο την υγεία των αθλητών και ιδίως των ανηλίκων, είναι αντίθετο στις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού, του ευ αγωνίζεσθαι και της ιατρικής ηθικής και απαγορεύεται*». Το γεγονός της προσπάθειας διαμόρφωσης οργανωμένης αντίδρασης της Ελλάδας ως κοιτίδας του αθλητισμού και του Ολυμπιακού πνεύματος, εκ του οποίου και μάλιστα προκύπτει η ιδιαίτερα μεγάλη σημασία που ανέκαθεν έδινε ο ελληνικός λαός στην

¹⁰¹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁰² Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

αξία και τα ιδανικά που πρεσβεύει ο αθλητισμός, είναι εμφανές και στο άρθρο 128ΣΤ, δυνάμει του οποίου και για πρώτη φορά στα ελληνικά χρονικά προβλέπεται η σύσταση ενός εθνικού φορέα υπεύθυνου για την καταπολέμηση του ντόπινγκ εντός της ελληνικής επικράτειας, σε συνεργασία με ποικίλους φορείς και οργανισμούς τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο¹⁰³ [*1. Συνιστάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία Εθνικός Οργανισμός Καταπολέμησης του Ντόπινγκ (Ε.Ο.ΚΑ.Ν.) με έδρα την Αθήνα, το οποίο εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και επιχορηγείται από αυτήν με τακτικές ετήσιες επιχορηγήσεις.*»].

Σε ακολουθία των διατάξεων που εισάγουν ρυθμίσεις σχετικά με την καταπολέμηση του ντόπινγκ, στα επόμενα άρθρα του Ν. 2725/1999, υπάρχουν διατάξεις οι οποίες και προβλέπουν ορισμένα επιμέρους εγκλήματα τα οποία και εμπίπτουν στην κατηγορία του ντόπινγκ· με άλλα λόγια, ο Έλληνας νομοθέτης, ακολουθώντας παραγωγικό τρόπο σκέψης (από το γενικό στο ειδικό, όπως συμβαίνει συνήθως με τα νομοθετήματα), ξεκινάει με την παράθεση γενικών διατάξεων σχετικά με τη φαρμακοδιέγερση, προκειμένου να καταλήξει σε ορισμένες πράξεις οι οποίες και αποδοκιμάζονται από το δίκαιο και για τις οποίες προβλέπονται και σοβαρότατες ποινές. Ξεκινώντας με το άρθρο 128Θ Ν. 2725/1999, σε αυτό περιγράφονται τα βασικότερα εγκλήματα τα οποία και τελούνται με αφορμή τη φαρμακοδιέγερση ως συμπεριφορά, η οποία και στις περισσότερες περιπτώσεις λαμβάνει έναν συστηματικό χαρακτήρα καθώς επίσης και χαρακτήρα αποκόμισης κέρδους (κατ' εξακολούθηση ή κατ' επάγγελμα τελούμενα εγκλήματα)¹⁰⁴. Στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, προβλέπεται η περίπτωση της ετερόλογης φαρμακοδιέγερσης (*«Όποιος χορηγεί σε αθλητή φυσική ή χημική ουσία ή βιολογικό ή βιοτεχνολογικό υλικό ή εφαρμόζει σε αυτόν μέθοδο που απαγορεύεται από την κοινή απόφαση του άρθρου 128Γ' του παρόντος με σκοπό τη βελτίωση της αγωνιστικής του διάθεσης, ικανότητας και απόδοσής του, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής του σε αυτούς .....»*), ενώ στην δεύτερη παράγραφο έχουμε την αυτόλογη φαρμακοδιέγερση (*«Αθλητής που χρησιμοποιεί φυσική ή χημική ουσία ή βιολογικό ή βιοτεχνολογικό υλικό ή επιτρέπει την εφαρμογή σε αυτόν μεθόδου που απαγορεύεται από την κοινή απόφαση του άρθρου 128Γ' του παρόντος, με σκοπό τη βελτίωση της*

¹⁰³ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁰⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

αγωνιστικής του διάθεσης, ικανότητας και απόδοσής του, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής του σε αυτούς, ...»). Πραγματοποιώντας μία προσεκτικότερη επισκόπηση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 128Θ (ετερόλογη φαρμακοδιέγερση), παρατηρείται ότι μπορεί μεν αντικείμενο του εγκλήματος να είναι ένας αθλητής, ήτοι ένα πρόσωπο που ασχολείται είτε ερασιτεχνικά είτε επαγγελματικά με την ερασιτεχνική δραστηριότητα, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και ως προς το υποκείμενο του εγκλήματος, διότι, εκ της διατύπωσης του νομοθέτη, συνάγεται ότι ο προσδιορισμός του υποκειμένου του εγκλήματος είναι αρκετά ευρύς («όποιος»). Υπό το πρίσμα μίας τελολογικής ερμηνείας του συγκεκριμένου άρθρου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι σκοπός του Έλληνα νομοθέτη είναι να τιμωρήσει οποιοδήποτε πρόσωπο χορηγεί σε αθλητή απαγορευμένες ουσίες με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της επίδοσης, είτε αυτό είναι προπονητής είτε παράγοντας, είτε ιατρικό ή παραϊατρικό προσωπικό¹⁰⁵. Δεν αποκλείεται βέβαια το πρόσωπο αυτό να είναι και ένας απλός πολίτης, συγγενής, φίλος ή γνωστός, ακόμη και ένας λαθρέμπορος, ο οποίος και προβαίνει σε αυτήν την συμπεριφορά¹⁰⁶. Προκύπτει λοιπόν ότι το αδίκημα του ντόπινγκ ακολουθεί τον κανόνα της θεωρίας του Ποινικού Δικαίου ότι αυτουργός ενός αδικήματος μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο (μην ξεχνούμε ότι τα νομικά πρόσωπα δεν μπορούν να αποτελέσουν υποκείμενα εγκλήματος), χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ορισμένες ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις εμπιστοσύνης κυρίως δεν συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις, με αποτέλεσμα την πρόβλεψη σοβαρότερων και αυστηρότερων ποινών.

Όσον αφορά το αδίκημα της χρήσης απαγορευμένων ουσιών, έχει κατά καιρούς διατυπωθεί η λανθασμένη άποψη, η οποία και κατά τη γνώμη του γράφοντος, προέρχεται από μία σχετικά επιφανειακή προσπάθεια τελολογικής προσέγγισης της σχετικής διάταξης, ότι ο ποινικός κολασμός της χρήσης απαγορευμένων ουσιών είναι εσφαλμένος, λόγω της ύπαρξης αυτοβλάβης, λόγω δηλαδή του γεγονότος ότι ο αθλητής αυτοπροσβάλλεται, έχοντας δικαίωμα και σχετική συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία αυτοδιάθεσης και δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Όπως σημειώθηκε, ο ανωτέρω συλλογισμός είναι επιφανειακός, κάτι που καθίσταται ιδιαίτερα φανερό εάν ληφθούν υπόψη η φύση των αθλητών ως

¹⁰⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁰⁶ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

δημοσίων προσώπων αλλά και η αλλοίωση ενός γνήσιου αποτελέσματος μίας αθλητικής διοργάνωσης. Κατ' αρχάς, η πραγματοποίηση αιφνιδιαστικών ελέγχων προς διαπίστωση παράνομης χρήσης ουσιών από τους αθλητές έχει οδηγήσει σε έντονες αντιδράσεις των αθλητών, οι οποίες και θεμελιώνονται στο απαραβίαστο της ιδιωτικής τους ζωής και αυτονομίας¹⁰⁷. Όσοι εκφράζουν όμως την παραπάνω άποψη, λησμονούν ότι όταν ένα φυσικό πρόσωπο αποφασίζει να αποκτήσει την ιδιότητα του αθλητή, κυρίως σε επαγγελματικό επίπεδο, εισέρχεται σε μία καινούργια πραγματικότητα, στην οποία και ισχύουν διάφορες διατάξεις και κανονισμοί, με σκοπό την προστασία τόσο της δημόσιας υγείας αλλά και της ευγενούς άμιλλας και αποτέλεσμα την επίτευξη ενός γνήσιου αθλητικού αποτελέσματος¹⁰⁸. Τελώντας, επομένως, σε πλήρη γνώση αυτού του νέου ιδιάζοντος καθεστώτος, με την εισέλευσή του στο πεδίο του ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού, ο αθλητής εκφράζει είτε ρητά είτε σιωπηρά την συναίνεσή του τρίτα άτομα να αποκτούν πρόσβαση στην ιδιωτική του ζωή, όπως συμβαίνει με τη διενέργεια αιφνιδιαστικών εξετάσεων αίματος και λοιπών ιατρικών εξετάσεων, επί παραδείγματι¹⁰⁹.

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο και θα πρέπει να τονιστεί και το οποίο αποτελεί τη βάση αιτιολόγησης του ποινικού κολασμού που συνεπάγεται η χρήση απαγορευμένων ουσιών είναι αυτό της αλλοίωσης της γνησιότητας του αθλητικού αποτελέσματος, κάτι που αναφέρθηκε και στην ενότητα στην οποία και εξετάστηκε το ντόπινγκ ως μία συμπεριφορά που μπορεί να υπαχθεί στο ποινικό αδίκημα της απάτης (386 Π.Κ.). Στην προκειμένη περίπτωση, παρατηρείται όμως μια διόλου αμελητέα διαφοροποίηση ως προς το είδος του εννόμου αγαθού που προσβάλλεται, καθώς ανωτέρω ο αθλητής ήταν ο προσβαλλόμενος, τα δε έννομα αγαθά που θίγονταν ήταν δικά του, ενώ στην αλλοίωση της γνησιότητας του αθλητικού αποτελέσματος, το έννομο αγαθό που προσβάλλεται δεν είναι ατομικό αλλά υπερατομικό· με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα έννομο αγαθό το οποίο και προσβάλλει το κοινωνικό σύνολο και αφορά την επίτευξη ενός ψευδούς αποτελέσματος¹¹⁰, ενός δηλαδή αποτελέσματος το οποίο δεν ανταποκρίνεται στην

---

¹⁰⁷ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁰⁸ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁰⁹ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹¹⁰ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

πραγματικότητα αλλά αποτελεί προϊόν δόλιων συμπεριφορών αποσκοπούντων στην τεχνητή βελτίωση μίας αθλητικής επίδοσης, με σκοπό την αποκόμιση χρημάτων και δόξας τόσο από την πλευρά του αθλητή όσο και από την πλευρά σχετιζόμενων με τον αθλητισμό διαφόρων παραγόντων (προπονητών, επιχειρηματιών κλπ.).

Η απαξίωση του φαινομένου του ντόπινγκ από τον νομοθέτη δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην χορήγηση και τη χρήση απαγορευμένων ουσιών αλλά εκτείνεται και σε προγενέστερα της χρήσης και χορήγησης απαγορευμένων ουσιών στάδια, όπως προκύπτει από την τέταρτη παράγραφο του άρθρου 128Θ, στην οποία και περιγράφεται το αδίκημα της κατασκευής αυτών των ουσιών, μία ρύθμιση βάσει της οποίας και καλύφθηκε ένα ιδιαίτερα σημαντικό κενό στα πλαίσια του προϊσχύοντος δικαίου¹¹¹. Σύμφωνα με αυτή τη διάταξη, *«Όποιος κατασκευάζει, εκχυλίζει, παρασκευάζει, αποθηκεύει, διακινεί, εμπορεύεται, προμηθεύεται ή παρέχει οικονομικά μέσα με οποιονδήποτε τρόπο για την προμήθεια των ουσιών και μεθόδων της παραγράφου 1 με σκοπό τη βελτίωση της αγωνιστικής διάθεσης, ικανότητας και απόδοσης αθλητών, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής του σε αυτούς, τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Αν ο δράστης τελεί τις πράξεις αυτές μέσα σε αθλητικές καταστάσεις ή με σκοπό να χορηγηθούν οι ουσίες ή να εφαρμοστούν μέθοδοι σε ανήλικους αθλητές, επιβάλλονται οι ποινές της παραγράφου 3 του παρόντος.»* Η πρόβλεψη ποινών για κάθε στάδιο του ντόπινγκ, από την αρχή (παρασκευή απαγορευμένων ουσιών) μέχρι το τέλος (κατανάλωση αυτών) οδηγεί τον μελετητή του δικαίου στο συμπέρασμα ότι όχι μόνο η πράξη της χρήσης απαγορευμένων ουσιών καθεαυτόν αλλά και ολόκληρη η διαδικασία που σχετίζεται με τις απαγορευμένες ουσίες απαξιώνεται και τιμωρείται.

Συνεχίζοντας με την έκτη παράγραφο του άρθρου 128Θ Ν. 2725/1999 και εξετάζοντας αυτήν σε αντιπαραβολή με την δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού, επιβεβαιώνεται για ακόμη μία φορά η νομιμότητα της θέσπισης περιορισμών στο πεδίο της αυτονομίας και της ελευθερίας βούλησης στους αθλητές, οι οποίοι, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, διά της συμμετοχής τους σε αθλητικές διοργανώσεις, εκφράζουν ρητά ή σιωπηρά συναίνεση σχετικά με την παραβίαση της ιδιωτικής τους σφαίρας, μία συναίνεση η οποία και έχει θετική αλλά και αρνητική όψη.

---

¹¹¹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Συγκεκριμένα, η θετική όψη της συναίνεσης έγκειται στο ότι ο αθλητής φέρει σχετική υποχρέωση να ανέχεται την διεξαγωγή αιφνιδιαστικών ελέγχων περί διαπίστωσης περιστατικών φαρμακοδιέγερσης αλλά και την τέλεση απλών σωματικών βλαβών (ελαφρύς τραυματισμός λόγω αιμοληψίας), στις οποίες και συντρέχει περίπτωση άρσης του αξιοποίνου χαρακτήρα αυτών. Ταυτοχρόνως όμως, δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι αυτής της μορφής η συναίνεση έχει και αρνητική πλευρά, η οποία και είναι η απαγόρευση υιοθέτησης συμπεριφορών με σκοπό την παρεμπόδιση των απαραίτητων ελέγχων ντόπινγκ, με πρωτοβουλία οποιουδήποτε, είτε αυτός είναι αθλητής ή παράγοντας ή ακόμη και απλός πολίτης¹¹² [*«Όποιος παρακωλύει τους αρμόδιους για έλεγχο ντόπινγκ φορείς στην άσκηση του καθήκοντός τους τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος πριν, κατά ή μετά από διενέργεια νόμιμου ελέγχου ντόπινγκ καταστρέφει, αλλοιώνει ή καθιστά ανέφικτη τη χρήση των δειγμάτων ή πλαστογραφεί, νοθεύει ή αλλοιώνει την καταγραφή του αποτελέσματος του ελέγχου με οποιονδήποτε τρόπο.»*]. Πρόκειται για ένα έγκλημα το οποίο, όπως η χρήση απαγορευμένων ουσιών, στρέφεται εις βάρος του κοινωνικού συνόλου, ήτοι πλήττει υπερατομικά έννομα αγαθά¹¹³.

Ως προς τα ειδικά ποινικά αδικήματα που προβλέπονται στα πλαίσια του νόμου 2725/1999, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει τέλος και το ντόπινγκ με αντικείμενο όχι πρόσωπα αλλά πράγματα-ζώα και, συγκεκριμένα, ίππους. Στο άρθρο 128ΙΔ Ν. 2725/1999, αναφέρεται ότι *«1. Όποιος χορηγεί οποιαδήποτε ουσία ή χρησιμοποιεί οποιαδήποτε μέθοδο (ή ηλεκτροδιέγερση), η οποία απαγορεύεται από τον κατάλογο του Κώδικα Ιπποδρομιών της Φιλίππου Ενώσεως Ελλάδος (ΦΕΕ), που εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ή από τους οικείους κανονισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας, σε ίππους που συμμετέχουν σε ιπποδρομίες ή σε ιππικούς αγώνες αντίστοιχα, με σκοπό να διεγείρει ή να κάμψει τις σωματικές τους δυνάμεις ή να επιφέρει τεχνητή μεταβολή της φυσικής αγωνιστικής τους ικανότητας (ντόπινγκ) για την επίτευξη μεγαλύτερης ή μικρότερης απόδοσης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) έως πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ.»*. Αποτελεί εύλογη διαπίστωση το

¹¹² Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹¹³ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

γεγονός ότι και αυτό το αδίκημα αφορά την προστασία του υπερατομικού αγαθού της γνησιότητας των αποτελεσμάτων αθλητικών διοργανώσεων¹¹⁴, αφού η ελληνική ποινική έννομη τάξη δεν δέχεται την εφαρμογή της έννοιας του «εννόμου αγαθού» στην περίπτωση των ζώων, διότι το Ποινικό Δίκαιο (Γενικό και Ειδικό Μέρος) θεσπίστηκε για την προστασία των προσώπων (φυσικών και νομικών προσώπων) και όχι των πραγμάτων (δέον όπως σημειωθεί ότι τα ζώα αποτελούν «πράγματα» στα πλαίσια όχι μόνο της ποινικής αλλά του συνόλου της ελληνικής νομοθεσίας, όπως συμβαίνει και με τους αστικούς νόμους). Παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, έστω και σε γενικές γραμμές, η ελληνική νομοθεσία αναγνωρίζει την προστασία της ζωής και της ακεραιότητας των ζώων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τούτο συμβαίνει σε συνάρτηση με τα πρόσωπα των οποίων τα ζώα είναι ιδιοκτησία, με αποτέλεσμα να πρέπει να διασαφηνισθεί ότι η οποιαδήποτε παροχή προστασίας στα ζώα, υπό την επιφύλαξη εξαιρέσεων φυσικά, τελεί σε σχέση με την προστασία εννόμων αγαθών σχετιζόμενων με ανθρώπους, όπως συμβαίνει με το υπερατομικό έννομο αγαθό της γνησιότητας του αποτελέσματος των αθλητικών διοργανώσεων (άρθρο 128ΙΔ Ν. 2725/1999) καθώς επίσης και του ατομικού εννόμου αγαθού της ιδιοκτησίας¹¹⁵. Επιπροσθέτως, όσον αφορά την προστασία της ζωής και της ακεραιότητας των ζώων, θα πρέπει επίσης να τονισθεί ότι, σε ακολουθία της εφαρμογής του νέου Ποινικού Κώδικα, ο οποίος και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου του έτους 2019, παρατηρείται ότι ορισμένα άρθρα σχετικά με τα ζώα (π.χ. δηλητηρίαση ζώων τρίτου προσώπου) έχουν καταργηθεί, όμως το άρθρο 128ΙΔ Ν. 2725/1999 εξακολουθεί να υφίσταται· τούτο αποτελεί και άλλη μία ένδειξη του είδους του εννόμου αγαθού που προστατεύεται από τη διάταξη αυτή, η οποία και σε κάθε περίπτωση είναι προσανατολισμένη στο όφελος του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή στο «καλό» των ανθρώπων. Στον ίδιο προσανατολισμό κινείται και το άρθρο 16 του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ, το οποίο και φέρει τον τίτλο *«Doping control for animals competing in sport»* (*«In any sport that includes animals in Competition, the International Federation for that sport shall establish and implement anti-doping rules for the animals included in that sport. The anti-doping rules shall include a list of Prohibited Substances, appropriate Testing procedures and a list of*

---

¹¹⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹¹⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

approved laboratories for Sample analysis.»). Αντιστοίχως με την έκτη παράγραφο του άρθρου 128Θ Ν. 2725/1999, στην τέταρτη παράγραφο του υπό εξέταση άρθρου (128ΙΑ Ν. 2725/1999) προβλέπεται και τιμώρηση της παρακώλυσης της διεξαγωγής σχετικού ελέγχου αντιντόπινγκ σε ίππους.

Ένα άλλο τέλος ποινικό αδίκημα το οποίο και προβλέπεται στα πλαίσια του νόμου 2725/1999 είναι αυτό της κατοχής των απαγορευμένων ουσιών (άρθρο 128ΙΑ παράγραφος 2 Ν. 2725/1999) (*«Με τις ίδιες ποινές, εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος κατέχει τις απαγορευμένες ουσίες της παραγράφου 1, με σκοπό να τις χορηγήσει σε αγωνιζόμενους ίππους.»*). Το άρθρο αυτό αναφέρεται στην κατοχή απαγορευμένων ουσιών με σκοπό την χορήγηση αυτών σε ίππους, γεγονός που το καθιστά ιδιώνυμο έγκλημα εάν πραγματοποιηθεί σύγκριση με το άρθρο 128Θ §4 Ν. 2725/1999, κατόπιν της οποίας και παρατηρείται ότι τα ανωτέρω άρθρα εμφανίζουν αρκετές ομοιότητες αλλά και ταυτοχρόνως ορισμένες σημαντικές διαφορές, οι οποίες και περιορίζονται τόσο στον σκοπό χρήσης των απαγορευμένων ουσιών όσο και στο είδος των ουσιών που απαγορεύονται¹¹⁶. Ειδικότερα, ως προς τον σκοπό χρήσης των απαγορευμένων ουσιών, στα πλαίσια του άρθρου 128ΙΑ Ν. 2725/1999, οι χρησιμοποιούμενες απαγορευμένες ουσίες προορίζονται για τους ίππους, εν αντιθέσει με το άρθρο 128Θ Ν. 2725/1999, όπου και τελικοί αποδέκτες-χρήστες των απαγορευμένων ουσιών είναι οι αθλητές. Αναφορικά τώρα με την λίστα των απαγορευμένων ουσιών, είναι εύλογο ο κατάλογος των απαγορευμένων ουσιών στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 128Θ Ν. 2725/1999 να είναι αρκετά εκτενέστερος από τον κατάλογο που αφορά το άρθρο 128ΙΑ Ν. 2725/1999¹¹⁷.

---

¹¹⁶ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹¹⁷ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κεφάλαιο 4 : Λοιπές διατάξεις

Το γεγονός ότι το φαινόμενο του ντόπινγκ έχει απασχολήσει κυρίως τον Έλληνα ποινικό νομοθέτη δεν σημαίνει ότι το ποινικό σύστημα της χώρας μας είναι και το μοναδικό σύνολο κανόνων στα πλαίσια των οποίων και προβλέπεται προστασία του αθλητισμού και, ειδικότερα, των ιδεωδών και του πνεύματος αυτού είτε με θετική όψη, όπως είναι ο σεβασμός και η ενίσχυση της αθλητικής δραστηριότητας είτε με αποφατική όψη, όπως συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία θεσπίζονται απαγορεύσεις σε παράνομες και ανήθικες συμπεριφορές οι οποίες και προσβάλλουν τη δημόσια υγεία και, φυσικά, την εγκυρότητα του αποτελέσματος ενός αθλητικού αγώνα. Ως χαρακτηριστικότερη έκφανση του σεβασμού και της ενθάρρυνσης του αθλητισμού από τον νομοθέτη, θα πρέπει να γίνει αναφορά στο άρθρο 16§9 του Συντάγματος, του υπέρτατου δηλαδή νόμου του κράτους, στο οποίο και ορίζονται τα εξής: *«Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους. Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης τη διάθεση των ενισχύσεων που παρέχονται κάθε φορά στις επιχορηγούμενες ενώσεις σύμφωνα με τον προορισμό τους.»*. Από την άρθρο αυτό, βάσει του οποίου και η προστασία του αθλητισμού περιβάλλεται από εγγυήσεις τις κρατικής εξουσίας, προκύπτουν αφενός η ιδιαίτερα μεγάλη σημασία του αθλητισμού για την υγεία και την ευημερία και κυρίως για τα ιδανικά, τις αρχές και τις αξίες που πρεσβεύει (αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που τελεί υπό την εποπτεία του κράτους) αφετέρου η αναγνώριση αυτού ως ενός δικαιώματος με διφυή χαρακτήρα, τόσο ατομικό όσο και υπερατομικό.

Σχετικά με τον αθλητισμό, τον οποίο ο Δημητρόπουλος (2008)¹¹⁸ κατατάσσει στο κεφάλαιο των δικαιωμάτων που αφορούν την φυσική υπόσταση του ανθρώπου, φορείς του δικαιώματος αυτού είναι όλα τα πρόσωπα, δηλαδή αφενός τα φυσικά πρόσωπα ασχέτως ιθαγένειας και τα νομικά πρόσωπα. Όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα, το δικαίωμα στον αθλητισμό ενσαρκώνεται στο πρόσωπο τόσο των αθλητών (ερασιτεχνών και επαγγελματιών) όσο και των φιλάθλων, ενώ ως προς τα νομικά πρόσωπα, το πεδίο του δικαιώματος αυτού είναι πολύ περιορισμένο συγκριτικά με τα φυσικά πρόσωπα, κάτι που συμβαίνει λόγω της ιδιαίτερης φύσης και χαρακτηριστικών αυτών, αφού ένα νομικό πρόσωπο δεν είναι δυνατόν να αποκτή

---

¹¹⁸ Δημητρόπουλος, Α.Γ. (2008). *Συνταγματικά Δικαιώματα* (2^η εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

την ιδιότητα του «αθλητή»¹¹⁹. Το απόλυτο της προστασίας του δικαιώματος του αθλητισμού και ο καθοριστικός ρόλος που ο αθλητισμός διαδραματίζει σε ατομικό και συλλογικό, εγχώριο αλλά και διεθνές επίπεδο καθίστανται εμφανή και εκ του γεγονότος ότι δεν χωρεί παραίτηση από το δικαίωμα αυτό και, σε περίπτωση που λάβει χώρα σχετική παραίτηση, αυτή δεν είναι ενεργή¹²⁰.

Η συνταγματική κατοχύρωση του αθλητισμού ως ενός εκ των σημαντικότερων δικαιωμάτων (Σύνταγμα του 1975) αποτέλεσε την βάση για την ψήφιση πλήθους νόμων και την έκδοση σχετικών Υπουργικών Αποφάσεων, σκοπός των οποίων, στα πλαίσια προστασίας του αθλητισμού, είναι η οργανωμένη δράση κατά της φαρμακοδιέγερσης τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και επίπεδο καταστολής. Πραγματοποιώντας μία σύντομη επισκόπηση της ψηφισθείσας ελληνικής νομοθεσίας, από την επάνοδο της δημοκρατίας το 1974 έως σήμερα, παρατηρούμε, όπως και άλλωστε αναφέρθηκε ήδη ανωτέρω, ότι η χώρα μας είναι μία από τις πρώτες ανεπτυγμένες χώρες που προχώρησε στην ρητή θέσπιση διατάξεων σχετικά με την φαρμακοδιέγερση (ντόπινγκ). Ξεκινώντας με τον Ν. 75/1975, παρατηρείται ότι στο άρθρο 58 και επόμενα προβλέπονται ορισμένες κυρώσεις για τις περιπτώσεις της ετερόλογης και αυτόλογης φαρμακοδιέγερσης σε ποινικό καθώς επίσης και πειθαρχικό επίπεδο¹²¹. Στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 50 Ν. 75/1975 πραγματοποιείται ενδεικτική απαρίθμηση των απαγορευμένων ουσιών, ενώ σχετικά με τις διαδικασίες ελέγχου και επιβολής κυρώσεων, πραγματοποιείται παραπομπή στους ισχύοντες κανονισμούς και διατάξεις που διέπουν τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς¹²².

Το ντόπινγκ ως αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης δεν συνιστά ένα φαινόμενο το οποίο απλώς ρυθμίστηκε από τον Ν. 75/1975, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε άλλη παρέμβαση του Έλληνα νομοθέτη να καθίσταται περιττή· αντιθέτως, σχεδόν δέκα χρόνια αργότερα, έρχεται στο προσκήνιο ένας νέος νόμος ως προς το ντόπινγκ, ο νόμος 1646/1986, στο δεύτερο κεφάλαιο και ειδικότερα, στα άρθρα 7, 8 και 9 του οποίου και επικεντρώνεται το ενδιαφέρον¹²³. Ως μία αξιοσημείωτη παρατήρηση

---

¹¹⁹ Δημητρόπουλος, Α.Γ. (2008). *Συνταγματικά Δικαιώματα* (2^η εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

¹²⁰ Δημητρόπουλος, Α.Γ. (2008). *Συνταγματικά Δικαιώματα* (2^η εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

¹²¹ Δέδες, Π.Ι. (2008). *Εισηγήσεις Αθλητικού Δικαίου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

¹²² Δέδες, Π.Ι. (2008). *Εισηγήσεις Αθλητικού Δικαίου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

¹²³ Δέδες, Π.Ι. (2008). *Εισηγήσεις Αθλητικού Δικαίου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

σχετικά με τον νόμο αυτό, δέον όπως επισημανθεί η έμφαση που δίνεται στην προστασία της υγείας των αθλητών, ενός εννόμου αγαθού στο οποίο και δίνεται απόλυτη προτεραιότητα, αφού η προσβολή και η βλάβη της υγείας του ανθρώπου οδηγεί τις περισσότερες φορές και σε προσβολή της ανθρώπινης ζωής [*«Η προστασία της υγείας των αθλητών και η γνησιότητα των αποτελεσμάτων των ερασιτεχνικών αγώνων ή επαγγελματικών αγώνων ποδοσφαίρου και των αθλητικών αγώνων διασφαλίζεται με εργαστηριακό έλεγχο φαρμακοδιέγερσης (ντόπινγκ) των αθλουμένων που γίνεται, μέχρι να δημιουργηθεί το Κέντρο Ελέγχου, στο εργαστήριο ιατροδικαστικής και τοξικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών ή σε αναγνωρισμένο κέντρο του εξωτερικού.»*].

Κεφάλαιο 5 : Το Ντόπινγκ ως Πειθαρχικό Αδίκημα

Όπως έχει ήδη γίνει σχετική αναφορά ανωτέρω, η φαρμακοδιέγερση (άλλως το ντόπινγκ) συνιστά μία συμπεριφορά ιδιαίτερα αποδοκιμαστέα στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας, δεδομένου ότι αντιβαίνει στον νόμο, τα χρηστά και τα συναλλακτικά ήθη και, φυσικά, τα ιδεώδη, τα ιδανικά και τις αξίες του αθλητισμού. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος για τον οποίο ο Έλληνας ποινικός νομοθέτης έχει αναγάγει την φαρμακοδιέγερση σε ένα σοβαρότατο ποινικό αδίκημα, για το οποίο και προβλέπονται αυστηρές ποινές. Εκτός όμως από το πεδίο του Ποινικού Δικαίου, τόσο σε επίπεδο Ποινικού Κώδικα, όσο και σε επίπεδο άλλων νόμων, όπως είναι ο Ν. 2725/1999, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η χορήγηση ή χρήση απαγορευμένων ουσιών με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της επίδοσης ενός αθλητή αποτελεί και μία πειθαρχική παράβαση, σε ακολουθία της οποίας και επιβάλλονται κυρώσεις. Κατ' αρχάς, δέον όπως επισημανθεί ότι ο χαρακτηρισμός μίας συμπεριφοράς ως «πειθαρχικού αδικήματος» και η πρόβλεψη σχετικών πειθαρχικών ποινών είναι ένα ζήτημα το οποίο και εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα εκάστης διεθνούς ομοσπονδίας αθλήματος, η οποία και ορίζει ποιές είναι εκείνες οι μορφές συμπεριφοράς (είτε αυτές εκδηλώνονται μέσω πράξης ή μέσω αδράνειας) οι οποίες και αποτελούν παραβιάσεις των σχετικών με το ντόπινγκ κανόνων, με αποτέλεσμα να χρήζουν κολασμού¹²⁴. Ως κοινό παρανομαστή των ποικίλων διεθνών αθλητικών ομοσπονδιών, εντοπίζουμε έναν κώδικα παγκόσμιου βεληγεκούς, ο οποίος και έχει τύχει αποδοχής από την πλειοψηφία αυτών καθώς επίσης και από την πλειοψηφία των ανεπτυγμένων κρατών, ο λεγόμενος «Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ», για τον οποίο θα γίνει σχετική εκτενέστερη αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.

Για τους σκοπούς του παρόντος κεφαλαίου, το ενδιαφέρον θα εστιαστεί αφενός στις διατάξεις του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ αφετέρου στο άρθρο 128H Ν. 2725/1999. Ξεκινώντας με το άρθρο 2.1. του Κώδικα, ως πρώτη περίπτωση παραβίασης των κανονισμών αντιντόπινγκ ορίζεται ο εντοπισμός ενός βιολογικού δείκτη, ενός μεταβολίτη ή φυσικά μίας απαγορευμένης ουσίας στον οργανισμό ενός αθλητή. Ο κατάλογος των ουσιών που θεωρούνται απαγορευμένες δημοσιεύεται κάθε χρόνο με φροντίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Αντιντόπινγκ¹²⁵. Ως είναι

¹²⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹²⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

αναμενόμενο, πρόκειται για έναν κατάλογο ο οποίος και ανανεώνεται διαρκώς, κάτι που είναι εύλογο, εάν ληφθούν υπόψη οι συνεχείς μελέτες και έρευνες που διεξάγονται με σκοπό την διαπίστωση της καταλληλότητας ή μη καταλληλότητας της χρήσης ορισμένων ουσιών συναρτήσει των επιδράσεων που αυτές ασκούν στο σώμα και το πνεύμα των χρηστών τους¹²⁶. Η απαγόρευση της χορήγησης και λήψης αυτών των ουσιών δεν βασίζεται σε επίπεδο ποιοτικό αλλά σε επίπεδο ποσοτικό. Με άλλα λόγια, αυτό που ενδιαφέρει τα αρμόδια όργανα ελέγχου αντιντόπινγκ δεν είναι να μην υπάρχει στον οργανισμό ενός αθλητή μία απαγορευμένη ουσία σε μία συγκεκριμένη ποσότητα αλλά το κρίσιμο σημείο είναι ο μη εντοπισμός μίας απαγορευμένης ουσίας, καθώς, σε περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο, ακόμη και σε πολύ μικρή ποσότητα, δεν παύει να πρόκειται για παραβίαση των κανονισμών σχετικά με τη φαρμακοδιέγερση¹²⁷. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 2.1. του Κώδικα, στοιχειοθετείται αποκλειστική ευθύνη των αθλητών για οποιεσδήποτε απαγορευμένες ουσίες βρεθούν στον οργανισμό τους, ασχέτως εάν τελούν εις γνώση της λήψης αυτών των ουσιών, χωρίς επίσης να επηρεάζει και οποιεσδήποτε βαθμός υπαιτιότητας, είτε υπό τη μορφή του δόλου είτε της αμέλειας¹²⁸. Εκ της ιδιαίτερης λοιπόν αυστηρότητας με την οποία ο συντάκτης του Κώδικα αντιμετωπίζει τον εντοπισμό απαγορευμένων ουσιών στο σώμα των αθλητών συνάγεται η ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή την οποία και πρέπει να επιδεικνύει ένας αθλητής ως προς τα σκευάσματα που λαμβάνει, καθώς φέρει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να μεριμνά ώστε ούτε κατά διάνοια να βρεθεί θετικός σε κάποια από τις ουσίες που περιλαμβάνονται στην απαγορευμένη λίστα, άλλως απειλείται με σοβαρότατες κυρώσεις.

Στο άρθρο 2.2. του Κώδικα δεν ορίζεται ως αδίκημα μόνο η χρήση αλλά και η απόπειρα χρήσης απαγορευμένων ουσιών ή απαγορευμένων μεθόδων, η διάταξη δε αυτή θα πρέπει να ληφθεί υπόψη σε συνδυασμό με το άρθρο 128Z περ α και παρ. 4 Ν. 2725/1999¹²⁹. Η απαγόρευση αυτή, όπως και κάθε κανόνας αντιντόπινγκ, έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία στις περιπτώσεις κατά τις οποίες επίκειται η συμμετοχή

---

¹²⁶ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹²⁷ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹²⁸ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹²⁹ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ενός προσώπου σε μία αθλητική διοργάνωση (όσο μεγαλύτερη η διοργάνωση τόσο μεγαλύτερη και η σημασία)¹³⁰, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι σε περιόδους μη διεξαγωγής αθλητικών αγώνων δεν λαμβάνουν χώρα αιφνιδιαστικοί έλεγχοι προς διαπίστωση ύπαρξης απαγορευμένων ουσιών. Ουσιώδες κριτήριο για τον χαρακτηρισμό της χρήσης μίας απαγορευμένης ουσίας ως μίας συμπεριφοράς που έρχεται σε αντίθεση με τον νόμο και την ηθική αποτελεί η χρήση αυτή να αποσκοπεί στην τεχνητή βελτίωση της αθλητικής επίδοσης, με αποτέλεσμα την επικράτηση επί των αντιπάλων και, συνεπώς, την αλλοίωση της γνησιότητας του αθλητικού αποτελέσματος με τη χρήση αθέμιτων μέσων. Εξ αυτού, προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι ο αθλητής δεν τελεί μία παραβίαση για την οποία και απειλούνται πειθαρχικές – και όχι μόνο- κυρώσεις όταν λαμβάνει ουσίες για τις οποίες και υπάρχει σχετική ιατρική ένδειξη, π.χ. καταπολέμηση μίας ασθένειας¹³¹. Η χρήση λοιπόν κατ' αρχήν απαγορευμένων ουσιών για λόγους υγείας αποτελεί την εξαίρεση στον κανόνα, μία εξαίρεση η οποία και τυγχάνει αναγνώρισης τόσο από διεθνείς όσο και από εγχώριες διατάξεις (άρθρο 4.4. Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ σε συνδυασμό με το άρθρο 128Z § 5α)¹³².

Προχωρώντας σε ένα άλλο πειθαρχικό αδίκημα για το οποίο και προβλέπονται ποινές από τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ, αυτό είναι η παρακώλυση ελέγχου ντόπινγκ εκ μέρους των αρμόδιων φορέων εξαιτίας είτε άρνησης είτε αποφυγής είτε γενικότερα παρεμπόδισης της σχετικής διαδικασίας με ευθύνη του αθλητή, καθώς ο αθλητής γνωρίζει ότι είναι υποχρεωμένος να ανέχεται αυτού του είδους τους ελέγχους από την στιγμή της λήψης της αθλητικής του ιδιότητας (άρθρο 2.3. του Κώδικα)¹³³. Στην περίπτωση της άρνησης ή της αποτυχίας, σχετικά με το είδος της υπαιτιότητας, και ο δόλος και η αμέλεια γίνονται δεκτά, εν αντιθέσει με την αποφυγή, για την διαπίστωση της οποίας απαιτείται και δόλος, αφού πρέπει να αποδειχθεί ότι ο αθλητής σκοπίμως κρύβεται, ώστε να μην «συλληφθεί» και υποχρεωθεί να υποβληθεί σε εξετάσεις οι οποίες και θα αποκαλύψουν την

---

¹³⁰ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³¹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³² Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³³ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

τακτική χρήσης απαγορευμένων ουσιών¹³⁴. Συναφές αδίκημα με την παρεμπόδιση της διεξαγωγής σχετικών ελέγχων αναφορικά με το ντόπινγκ συνιστά και η αλλοίωση ή απόπειρα αλλοίωσης των ελέγχων που λαμβάνουν χώρα προς διαπίστωση συμπεριφορών δυνάμει των οποίων και παραβιάζονται οι σχετικές με το ντόπινγκ διατάξεις, όπως ορίζεται και στο άρθρο 2.5. του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ. Η συμπεριφορά αυτή δεν τιμωρείται μόνο πειθαρχικά στο πεδίο της εγχώριας έννομης τάξης (άρθρο 128Z N. 2725/1999) αλλά και ποινικά (βλ. άρθρο 128Θ§6 N. 2725/1999). Η ιδιαιτερότητα της σχετικής διάταξης, εκ της οποίας και προκύπτει η ιδιαίτερη απαξίωση της διεθνούς έννομης τάξης ως προς το ντόπινγκ συνίσταται στο ότι προβλέπονται κυρώσεις σε πειθαρχικό επίπεδο αλλά και σε ποινικό για μία συμπεριφορά η οποία δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε την χρήση απαγορευμένων ουσιών από έναν αθλητή, κάτι που σημαίνει ότι η παρεμπόδιση της οριζόμενης διαδικασίας ελέγχου, ασχέτως εάν βρεθεί θετικό αποτέλεσμα ή όχι συνιστά από μόνη της πειθαρχικό αδίκημα, με τη συνδρομή φυσικά ιδιαίτερα επιβαρυντικής περιστασης εάν, μετά την επιτυχή αποδυνάμωση της παρεμπόδισης αυτής, διαπιστωθεί η ύπαρξη απαγορευμένων ουσιών στον οργανισμό ενός αθλητή¹³⁵.

Πέρα από τα ανωτέρω, πειθαρχικές κυρώσεις δυνάμει του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ προβλέπονται και για τις περιπτώσεις της κατοχής απαγορευμένων ουσιών και μεθόδων (άρθρο 2.6.) και για την θέση σε κυκλοφορία μίας απαγορευμένης ουσίας ή μεθόδου (άρθρο 2.7.). Σχετικά με το ζήτημα της κατοχής απαγορευμένων ουσιών και μεθόδων, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι, ενώ στα πλαίσια της εγχώριας έννομης τάξης η συγκεκριμένη συμπεριφορά δεν συνιστά πειθαρχικό αδίκημα αλλά μόνο ποινικό αδίκημα (βλ. άρθρο 128Θ § 4 N. 2725/1999), το κύριο νομοθέτημα εντός των πλαισίων του οποίου και καθίσταται δυνατή η επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων είναι ο Κώδικας αυτός. Αναφορικά με την κυκλοφορία οποιασδήποτε απαγορευμένης ουσίας ή μεθόδου, στην οποία ισχύει παρόμοιο καθεστώς με την κατοχή απαγορευμένων ουσιών (πειθαρχικό αδίκημα μόνο υπό το πρίσμα του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ), στην έννοια της «κυκλοφορίας» περιλαμβάνονται οποιοσδήποτε ενέργειες διευκολύνουν την πρόσβαση των αθλητών στις απαγορευμένες αυτές ουσίες, όπως είναι επί

---

¹³⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

παραδείγματι η πώληση, η μεταφορά καθώς επίσης και η αποστολή και η παράδοση αυτών των ουσιών, με εξαίρεση την ύπαρξη ιδιαίτερων ιδιοτήτων που συγκεντρώνει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, αποστολή του οποίου είναι η προστασία της υγείας του αθλητή¹³⁶. Επομένως, τα μοναδικά πρόσωπα που δεν αντιμετωπίζουν πειθαρχικές κυρώσεις λόγω της κυκλοφορίας των απαγορευμένων ουσιών βάσει του Κώδικα αυτού είναι το ιατρικό και παραϊατρικό προσωπικό, το οποίο και κρίνει ότι αφενός η κυκλοφορία αφετέρου η χορήγηση των απαγορευμένων ουσιών είναι απολύτως απαραίτητη είτε για τη θεραπεία μίας ασθένειας ή σε κάθε περίπτωση για την ανακούφιση των συμπτωμάτων αυτής¹³⁷.

Τέλος, στην όγδοη παράγραφο του δεύτερου άρθρου του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ, γίνεται αναφορά στην χορήγηση των απαγορευμένων ουσιών αλλά και σε οποιασδήποτε μορφής συμμετοχή, κυρίως διά της διευκόλυνσης ή παρότρυνσης, ενός τρίτου στην χρήση απαγορευμένων ουσιών από έναν αθλητή. Σε ακολουθία της διαπίστωσης παραβιάσεων των σχετικών κανόνων αντιντόπινγκ, εκκινείται μία πειθαρχική διαδικασία από τον αρμόδιο φορέα ο οποίος και φέρει την ευθύνη διοργάνωσης μίας συγκεκριμένης αθλητικής εκδήλωσης, όπως συμβαίνει επί παραδείγματι με την Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή για την περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων¹³⁸. Επειδή όμως οι σχετικοί έλεγχοι αντιντόπινγκ δεν λαμβάνουν χώρα αποκλειστικά και μόνο κατά τη διεξαγωγή ή και λίγο πριν τη διεξαγωγή των αθλητικών διοργανώσεων αλλά και σε ακανόνιστα χρονικά διαστήματα (έκτακτοι έλεγχοι), ακόμη και όταν δεν επίκειται η τέλεση κάποιου σημαντικού αθλητικού γεγονότος, η σχετική αρμοδιότητα επιφυλάσσεται υπέρ της διεθνούς και εθνικής ομοσπονδίας, στην δικαιοδοσία της οποίας και εμπίπτει ο συγκεκριμένος αθλητής, εκάστη των οποίων και διαθέτει εντεταλμένα όργανα προς διεκπεραίωση των σχετικών διαδικασιών, εντοπισμό τυχόν παραβάσεων και, φυσικά, επιβολή των σχετικών πειθαρχικών κυρώσεων¹³⁹.

Κατά τη συνεδρίαση των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων, κρίνεται η ύπαρξη αθωότητας ή ενοχής του αθλητή-«κατηγορούμενου» για τη διάπραξη ενός εκ των

---

¹³⁶ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³⁷ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³⁸ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹³⁹ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ανωτέρω αναφερόμενων πειθαρχικών παραπτωμάτων και, σε περίπτωση διαπίστωσης ενοχής του «κατηγορουμένου», η διαδικασία προχωρεί στην επιβολή ποινών, οι οποίες και αποτελούν συνάρτηση της βαρύτητας της πράξης και του βαθμού εμπλοκής του αθλητή αλλά και τρίτων σε όλη αυτήν την παράνομη και σε κάθε περίπτωση ανήθικη συμπεριφορά. Κατ' αρχάς, η πλέον συνήθης ποινή είναι η ακύρωση των αποτελεσμάτων του αγώνα σε τέτοιο σημείο ώστε να μπορεί να οδηγήσει και σε ακύρωση ολόκληρης της διοργάνωσης στην οποία και έχει λάβει μέρος ο συγκεκριμένος αθλητής (άρθρα 9 και 10 Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ)¹⁴⁰. Τα ανωτέρω δεν επιβάλλονται εάν ο αθλητής καταφέρει να αποδείξει ότι ουδέποτε υπήρξε δόλος από την πλευρά του ή ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά του, με εξαίρεση έναν αγώνα στον οποίο μετείχε και του οποίου το αποτέλεσμα αλλοιώθηκε συνεπεία μίας μεμονωμένης παράβασης, δεν άσκησε αρνητική επιρροή η οποία υπερέβη τα όρια και οδήγησε στην αλλοίωση των αποτελεσμάτων και άλλων αναμετρήσεων¹⁴¹. Εκτός όμως από την ακύρωση των αποτελεσμάτων, μία ιδιαίτερα ζημιογόνα για την καριέρα των αθλητών συνέπεια αποτελεί και η απαγόρευση συμμετοχής τους σε διάφορες αθλητικές διοργανώσεις, εάν τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αποφανθούν σχετικά, για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα¹⁴². Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι, ακόμη και εάν η ελληνική έννομη τάξη προβλέπει την επιβολή ορισμένων πειθαρχικών κυρώσεων στους αθλητές που παραβιάζουν τους σχετικούς κανονισμούς περί ντόπινγκ, αυτό δεν σημαίνει ότι οι εθνικές διατάξεις τυγχάνουν μεγαλύτερου σεβασμού και αποδοχής από τις διεθνείς διατάξεις, αφού, τουλάχιστον όσον αφορά τις επιβαλλόμενες κυρώσεις σε επίπεδο αθλητικό, επιφυλάσσεται υπέρτερη ισχύ για τις διατάξεις του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ¹⁴³. Ανάλογη απαγόρευση συμμετοχής στις μελλοντικές αθλητικές διοργανώσεις που θα διεξάγονται επιβάλλεται και στους συντελεστές, τους προπονητές και όσους συμμετείχαν με κάποιο τρόπο στο ντόπινγκ ενός αθλητή, μία απαγόρευση προσαρμοσμένη βέβαια στις ιδιαιτερότητες της δραστηριότητάς τους, π.χ. απαγόρευση να αναλαμβάνουν την προπόνηση αθλητών στους προπονητές,

---

¹⁴⁰ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁴¹ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁴² Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁴³ Μαλάτος, Α.Α. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

απαγόρευση να γίνονται χορηγοί ή χρηματοδότες στους επιχειρηματίες κλπ.¹⁴⁴. Μία άλλη, επίσης, σημαντική κατηγορία πειθαρχικών ποινών είναι οι λεγόμενες χρηματικές ποινές, οι οποίες και εντοπίζονται κυρίως στα πλαίσια του άρθρου 128Η Ν. 2725/1999¹⁴⁵.

---

¹⁴⁴ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

¹⁴⁵ Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κεφάλαιο 6 : Η Υπερεθνική Νομοθετική Αντιμετώπιση του Ντόπινγκ

6.1. Η Ενωσιακή Έννομη Τάξη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, το ντόπινγκ συνιστά ένα φαινόμενο το οποίο και, δυστυχώς, τείνει να λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες και περισσότερο ανησυχητικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα η έγκαιρη και ταυτοχρόνως αποτελεσματική αντιμετώπισή του να καθίσταται όσο ποτέ απαραίτητη, δεδομένου ότι αυτού του είδους η συμπεριφορά θέτει σε εξαιρετικά σοβαρό κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία και, κατ' επέκταση, την ανθρώπινη ζωή. Για τους ανωτέρω σκοπούς, παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και η χώρα μας η Ελλάδα, σχετικά με τη θέσπιση διατάξεων κατά του ντόπινγκ. Η περιπλοκότητα όμως του φαινομένου σε συνδυασμό με τις εξαιρετικά σοβαρές και επικίνδυνες επιπτώσεις αυτού για τον άνθρωπο δεν θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορους τους υπερεθνικούς οργανισμούς, ένας εκ των οποίων και είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ανέκαθεν, ιδιαιτέρως δε τα τελευταία χρόνια, στέκεται πολύτιμος αρωγός της προστασίας της ανθρώπινης ζωής και ελευθερίας, τόσο στο πεδίο του πρωτογενούς [θεμελιώδεις συνθήκες – Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Σ.Ε.Ε.) και Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σ.Λ.Ε.Ε.)] όσο και του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου (Κανονισμοί, Οδηγίες κλπ.). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά το γεγονός ότι είχαν περί τα μέσα του εικοστού αιώνα (περί τα 1960) εκφραστεί ιδέες περί συστηματικής καταπολέμησης του ντόπινγκ σε επίπεδο Γηραίας Ηπείρου, μόλις τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μία τάση μεγαλύτερης οργάνωσης και συστηματοποίησης των ενωσιακών πολιτικών και διατάξεων σχετικά με τον αθλητισμό και ειδικά το ντόπινγκ, εν αντιθέσει με το πρόσφατο παρελθόν (τελευταία εικοσαετία), όπου και εντοπίζονται αποσπασματικές και σε κάθε περίπτωση στερούμενες οργάνωσης και συστηματοποίησης διατάξεις και νομοθετήματα σχετικά με τον αθλητισμό και τη φαρμακοδιέγερση (ντόπινγκ)¹⁴⁶. Δε θα πρέπει επίσης να λησμονηθεί ότι βασική μορφή εκδήλωσης μίας ευσυνείδητης προσπάθειας ανάπτυξης και εφαρμογής αποτελεσματικών πολιτικών κατά του

¹⁴⁶ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

ντόπινγκ συνιστά και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων υπερεθνικών οργανισμών, όπως είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Αντιντόπινγκ (World Anti-Doping Agency – WADA), μίας ουσιώδους –θα μπορούσαμε να πούμε– συνεργασίας, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του σχετικού εκδοθέντος κώδικα (Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ) τυγχάνει σεβασμού από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία και καταβάλλει διαρκείς προσπάθειες εναρμόνισης του εσωτερικού της δικαίου με τις επιταγές και τις αρχές του ανωτέρω Κώδικα¹⁴⁷.

Στα πλαίσια πραγματοποίησης μίας σύγκρισης μεταξύ της σε νομοθετικό επίπεδο οργανωμένης αντιμετώπισης του φαινομένου του ντόπινγκ εντός του πεδίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την επικρατούσα στις Ηνωμένες Πολιτείες κατάσταση, εάν ληφθεί υπόψη η κοινωνική προέλευση της νομοθεσίας, ήτοι το ότι ο νόμος καλείται να ρυθμίσει κοινωνικές σχέσεις και καταστάσεις προβληματικής φύσεως και, συνεπώς, χρήζουσες ρύθμισης, θα διαπιστωθεί ότι ο λόγος για τον οποίο και οι πολιτικές αντιντόπινγκ στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθυστέρησαν σχετικά να λάβουν σάρκα και οστά συγκριτικά με τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι η καθυστέρηση καθιέρωσης του αθλητισμού ως μίας καθαρά οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, με σκοπό το κέρδος φυσικά, με άλλα λόγια, η καθυστέρηση της εμπορευματοποίησης του αθλητισμού, μία κατάσταση η οποία έχει εδώ και πολλά χρόνια εδραιωθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε τόσο μεγάλο μάλιστα βαθμό σε ορισμένες περιπτώσεις, ώστε να παρατηρείται το φαινόμενο ακόμη και οι ίδιοι οι αθλητές να αντιμετωπίζονται λιγότερο ως «αθλητές» και περισσότερο ως «επαγγελματίες και επιχειρηματίες»¹⁴⁸. Παρόλα αυτά, ακόμη και σήμερα, κατά την επισκόπηση της ενωσιακής νομοθεσίας και νομολογίας σχετικά με το ντόπινγκ κατά τα αρχικά της στάδια (τέλη της δεκαετίας του 1990 – έτος 1998), παρατηρείται ότι εφαλτήριο της έναρξης ενωσιακών ρυθμίσεων κατά της φαρμακοδιέγερσης δεν συνιστά τόσο η εμπορική και οικονομική φύση του αθλητισμού ως δραστηριότητας αλλά το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας) –στα πλαίσια των κατά καιρούς Προεδριών– για την λήψη αποτελεσματικών μέτρων αποσκοπούντων στην προστασία της ευρύτερης δημόσιας υγείας, η οποία και, κατά την κρίση του Συμβουλίου, τίθεται σε διόλου αμελητέο κίνδυνο, ιδιαίτερα λόγω του

---

¹⁴⁷ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁴⁸ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

ότι οι αθλητές, πέραν της σοβαρής αυτοβλάβης στο βωμό του κέρδους, μη διαπιστώνοντας το γεγονός ότι λειτουργούν ως «πρότυπα», κυρίως για τους νέους ανθρώπους, θέτουν εμμέσως με τη συμπεριφορά τους αυτή σε κίνδυνο και σημαντικό ποσοστό νεαρών κυρίως ατόμων, που τείνουν να ακολουθούν τις επιλογές των «προτύπων» τους¹⁴⁹. Τούτο προκύπτει και από τις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών ενωσιακών διατάξεων, στις οποίες και η προστασία της δημόσιας υγείας τίθεται σε κυρίαρχη θέση όσον αφορά τη θέσπιση ρυθμίσεων στα πλαίσια υιοθέτησης πολιτικών κατά της φαρμακοδιέγερσης. Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι τόσο κατά τα αρχικά όσο και κατά τα μεταγενέστερα στάδιά τους, ακόμη και σήμερα, οι ενωσιακές νομοθετικές ρυθμίσεις δεν αποδίδουν έμφαση στον αθλητισμό ως μία επαγγελματική δραστηριότητα με προοπτική κέρδους αλλά ως μία δραστηριότητα προάγουσα την υγεία και την ευημερία του συνόλου των πολιτών της Ένωσης. Παρά το γεγονός ότι το συγκεκριμένο νομοθετικό υπόβαθρο μπορεί από κάποιους να θεωρηθεί ως ενδιαφέρον υπό το πρίσμα της θεωρίας του δικαίου και της κοινωνιολογικής προσέγγισης αυτού, στην πραγματικότητα, όσον αφορά την παρούσα εργασία, σκοπός της οποίας είναι και το διαχρονικό ζήτημα της καταπολέμησης του ντόπινγκ σε επίπεδο νομοθεσίας και –συμπληρωματικά- νομολογίας, δεν αποτελεί ένα ζήτημα ικανό να ασκήσει περαιτέρω επιρροή στην παρουσίαση της νομοθεσίας και της νομολογίας πέραν από την παροχή χρήσιμων πληροφοριών αποσκοπούντων στην πληρέστερη δυνατή κατανόηση των νόμων και των δικαστικών αποφάσεων, ιδιαίτερα στα πλαίσια της περιορισμένης παρουσίας ζητημάτων που άπτονται του Δικαίου Ανταγωνισμού συγκριτικά με αυτό που συμβαίνει στο κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών, εντός του οποίου και η αξία της προστασίας της δημόσιας υγείας τάσσεται σε χαμηλότερη θέση από την προστασία του ανταγωνισμού και την ελευθερία άσκησης οικονομικής και επαγγελματικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα, όπως έχει ήδη σημειωθεί, ο αθλητής να αντιμετωπίζεται περισσότερο ως «επαγγελματίας» και σε ορισμένες περιπτώσεις «επιχειρηματίας» παρά ως «αθλητής».

Προχωρώντας στην επισκόπηση της ενωσιακής νομοθεσίας, μία ουσιώδη παρατήρηση αποτελεί το γεγονός ότι θεμέλιο των ενωσιακών νομοθετικών ρυθμίσεων ως προς τον αθλητισμό και, συνεπώς, το ντόπινγκ, συνιστά η μη αναγωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως υπερεθνικού οργανισμού σε κυρίαρχο νομοθέτη αλλά η

---

¹⁴⁹ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

αξιοποίηση προοπτικών συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων μερών. Συγκεκριμένα, τον Μάιο του έτους 1999, στα πλαίσια των εργασιών του Πρώτου Ευρωπαϊκού Συνεδρίου για τον Αθλητισμό, η τελευταία ομάδα εργασίας τόνισε την ιδιαίτερα μεγάλη σημασία της συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών κυβερνήσεων και αθλητικών οργανώσεων ως σημαντικό παράγοντα αποτελεσματικότητας των προσπαθειών καταπολέμησης του φαινομένου της φαρμακοφιέγερσης¹⁵⁰. Συγκεκριμένα, υπογραμμίστηκαν η ανάγκη διεξαγωγής προσεγμένων ελέγχων και κατά τις χρονικές περιόδους μη διεξαγωγής πρωταθλημάτων και διαγωνισμών αλλά και η ανάγκη της μεγίστης δυνατής εναρμόνισης σχετικά με τις λίστες των ουσιών που χαρακτηρίζονται ως «απαγορευμένες», τις διαδικασίες ελέγχου και τις κατά περίπτωση επιβαλλόμενες κυρώσεις¹⁵¹. Εκτός όμως από την ανάγκη ύπαρξης συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων, τέθηκε ως βασικό συστατικό αποτελεσματικότητας και η ουσιαστική συνεργασία εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι μεταξύ των οργάνων αυτής¹⁵².

Ένας εκ των βασικότερων στόχων της ανάγκης δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνεργασία με εθνικές κυβερνήσεις και αθλητικές οργανώσεις είναι η αποκατάσταση της θέσης που έχει ο αθλητισμός στο μυαλό των Ευρωπαίων πολιτών όχι ως οικονομική δραστηριότητα αλλά ως μία δραστηριότητα με έντονο εκπαιδευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα, κινούμενο κυρίως προς όφελος του ατόμου που την ασκεί και δευτερευόντως προς όφελος του κοινωνικού συνόλου, στο πεδίο του ρόλου που διαδραματίζουν οι αθλητές ως «πρότυπα», κυρίως για τα άτομα νεαρής ηλικίας¹⁵³. Ο ανωτέρω στόχος βρήκε ξεκάθαρη αποτύπωση σε σχετικό report (Helsinki report-Δεκέμβριος 1999), ενώ η ανάγκη ύπαρξης διακρατικής συνεργασίας για την καταπολέμηση του ντόπινγκ ήταν και εκείνη που οδήγησε στην ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού κατά της Φαρμακοδιέγερσης (Ντόπινγκ) (WADA), ενός οργανισμού με εξαιρετικά σημαντικό έργο και αξιοσημείωτες προσπάθειες

---

¹⁵⁰ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁵¹ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁵² Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁵³ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

καταπολέμησης του φαινομένου της φαρμακοδιέγερσης¹⁵⁴. Ο οργανισμός αυτός, τα σχετικά με τον οποίο και θα τύχουν αντικείμενο επεξεργασίας σε επόμενο ενότητα, τελεί σε αλληλεπίδραση με την Ευρωπαϊκή Ένωση ως υπερεθνικό οργανισμό, οι διαστάσεις της οποίας και γίνονται εύκολα αντιληπτές ιδιαίτερος εάν αναλογισθούμε το ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει ισχυρή παρουσία στο Διοικητικό Συμβούλιο του WADA, έχει δε ψηφίσει τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ.

Η έντονη διάθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για καταπολέμηση του φαινομένου του ντόπινγκ κυρίως στα πλαίσια συνεργασίας με άλλους οργανισμούς, κυβερνήσεις και αθλητικές διοργανώσεις συνιστά και μία εύλογη εξήγηση για την περιορισμένη νομοθετική δράση κατά του ντόπινγκ με αποκλειστική πρωτοβουλία της Ένωσης, κάτι για το οποίο και αρκετές φορές η Ένωση έχει σχολιαστεί αρνητικά, ιδίως με την αιτιολογία της σκηνικής άλλως της έλλειψης διάθεσης για λήψη σχετικών πρωτοβουλιών προς αντιμετώπιση μίας ιδιαίτερα προβληματικής κατάστασης στρεφόμενης κυρίως κατά της υγείας των πολιτών, η οποία και αποτελεί ρητώς αντικείμενο προστασίας, όπως ορίζεται σχετικά στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο (συνθήκες)¹⁵⁵. Πραγματοποιώντας μία ιστορική επισκόπηση του ενωσιακού δικαίου και πρώην κοινοτικού δικαίου, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί ότι κατά καιρούς σημειώθηκαν όντως αξιοσημείωτες προσπάθειες καθιέρωσης ευρωπαϊκών πολιτικών στρεφόμενων κατά του ντόπινγκ. Ως «προπομποί» αυτών θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν οι κοινοβουλευτικές ερωτήσεις που διατυπώνονταν κυρίως περί τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και οι οποίες θέτονταν υπόψη της Επιτροπής, άλλες εκ των οποίων είχαν πληροφοριακό χαρακτήρα¹⁵⁶ και άλλες ομοιάζαν περισσότερο με προτάσεις οργανωμένης δράσης παρά με αιτήματα παροχής πληροφοριών¹⁵⁷. Οι ανωτέρω ερωτήσεις, ιδίως αυτές μέσω των οποίων και διατυπώνονταν διόλου αμελητέες προτάσεις ανάπτυξης πολιτικών κατά του ντόπινγκ και ζητούνταν εξηγήσεις για την αδράνεια που μέχρι τότε επεδείκνυε η Ένωση μπορεί μεν να αυξάνονταν και να γίνονταν όλο και περισσότερο εύστοχες με την πάροδο των ετών, όμως δεν αντιμετώπισαν τη δέουσα ανταπόκριση εκ της Επιτροπής, η οποία και

---

¹⁵⁴ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁵⁵ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

¹⁵⁶ Written question 1508/1988 Anne André.

¹⁵⁷ Question 20 Mr. Delorozoy (H – 701/1987); Written question 1856/1987 Jack Stewart-Clark; Written question 2511/1987 Luc Beyer de Ryke; Written question 2778/1987 Peter Duetoft; Written question 346/1990 James Scott-Hopkins).

υποστήριξε ότι το ζήτημα της φαρμακοδιέγερσης είναι ήσσονος σημασίας όταν αυτό αντιπαραβάλλεται με το ζήτημα των ναρκωτικών ουσιών, στο οποίο και θα έπρεπε κατά την κρίση της να δοθεί προτεραιότητα¹⁵⁸. Κατόπιν επεξεργασίας της απάντησης αυτής, συνάγεται ότι πρόκειται για μία οξύμωρη απάντηση, διότι οι απαγορευμένες ουσίες που περιλαμβάνονται στη σχετική λίστα στο πεδίο των πολιτικών αντιντόπινγκ βρίσκονται εκεί λόγω των πολλών και σημαντικών χαρακτηριστικών που αυτές μοιράζονται με τις ναρκωτικές ουσίες, δύο εκ των οποίων είναι αφενός ο εξαρτησιογόνος χαρακτήρας αυτών αφετέρου οι ιδιαίτερα σοβαρές βλάβες που η χρήση αυτών προκαλεί στον ανθρώπινο οργανισμό. Επομένως, καθίσταται εμφανές ότι με αυτήν της την απάντηση, η Επιτροπή οδήγησε εαυτόν σε αυτοαπαίρεση, υποστηρίζοντας δύο ζητήματα τα οποία δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη ταυτοχρόνως, δεδομένου ότι δεν γίνεται να εκφράζεται η άποψη περί ανάγκης να δοθεί προτεραιότητα στη μάχη κατά των ναρκωτικών ουσιών και μετά στις ουσίες που λαμβάνονται κατά τη φαρμακοδιέγερση, την ίδια στιγμή που και οι ουσίες αυτές αποτελούν ναρκωτικά!

Ένας άλλος πιθανός λόγος δυνάμει του οποίου και θα μπορούσε να δοθεί μία πιθανή εξήγηση στην σύμφωνα με αρκετούς «αδράνεια» της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως υπερεθνικού οργανισμού στο πεδίο της θέσπισης μέτρων κατά του ντόπινγκ είναι η συστηματική ενασχόληση της παγκόσμιας κοινότητας και διεθνών οργανισμών προς καθιέρωση πολιτικών και ρυθμίσεων κατά της φαρμακοδιέγερσης, οι οποίες και έτυχαν αποδοχής από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά τη γνώμη του γράφοντος λοιπόν, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ύπαρξη σημαντικής προσπάθειας καταπολέμησης του ντόπινγκ σε παγκόσμιο επίπεδο, σε συνδυασμό με την ύπαρξη σχετικών διατάξεων πρωτογενούς δικαίου (συνθήκες) στις οποίες μπορούν να υπαχθούν περιπτώσεις ντόπινγκ αποτελούν βάσιμες εξηγήσεις σχετικά με την εξαιρετικά περιορισμένη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κλάδο αυτό, κυρίως υπό τη μορφή επικουρικού οργάνου και μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου παγκόσμιων οργανισμών. Όσον αφορά τις ειδικότερες διατάξεις του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου, οι οποίες και αναγνωρίζονται από την Ένωση ως επαρκείς, ιδιαιτέρως εάν ληφθούν υπόψη και σε συνδυασμό με τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ, τον οποίο και έχει υπογράψει και αποδεχθεί η Ένωση, αυτές είναι οι εξής:

---

¹⁵⁸ Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.

Άρθρο 153 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 137 της ΣΕΚ):

«1. Προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους του άρθρου 151, η Ένωση υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στους ακόλουθους τομείς:

α) βελτίωση, ιδιαιτέρως, του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, (...).».

Άρθρο 165 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ):

«1. Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία.

Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο. (...).».

Άρθρο 167 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 151 της ΣΕΚ):

«1. Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. (...).»

Άρθρο 168 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 152 της ΣΕΚ):

«1. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου.

Η δράση της Ένωσης, η οποία συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές, αποβλέπει στη βελτίωση της δημόσιας υγείας, καθώς και στην πρόληψη της ανθρώπινης ασθένειας σε όλες τις μορφές της και στην αποτροπή των πηγών κινδύνου για την σωματική και ψυχική υγεία. Η δράση Η δράση αυτή καλύπτει την καταπολέμηση των μεγάλων πληγών της ανθρωπότητας στον τομέα της υγείας, ευνοώντας τη διερεύνηση των αιτίων τους, της μετάδοσης και της πρόληψής τους, καθώς και την ενημέρωση και τη διαπαιδαγώγηση στον τομέα της υγείας καθώς και την επαγρύπνηση για τις σοβαρές διασυννοριακές απειλές κατά της υγείας, την κήρυξη συναγερμού σε περίπτωση τέτοιων απειλών και την καταπολέμησή τους.

Η Ένωση συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών για τη μείωση της βλάβης που προκαλούν στην υγεία τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης και της πρόληψης. (...).».

Άρθρο 169 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 153 της ΣΕΚ):

«1. Προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα των καταναλωτών και να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, η Ένωση συμβάλλει στην προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και στην προώθηση του δικαιώματός τους για ενημέρωση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους. (...).».

6.2. Η Διεθνής Έννομη Τάξη – Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ

6.2.1. Η Διεθνής Έννομη Τάξη και η Ενωσιακή Έννομη Τάξη

Εν αντιθέσει με την ενωσιακή έννομη τάξη, το ζήτημα του ντόπινγκ έχει απασχολήσει πολύ έντονα τη διεθνή κοινότητα, κυρίως στα πλαίσια παγκόσμιων αθλητικών διοργανώσεων και γεγονότων, με τους Ολυμπιακούς Αγώνες να αποτελούν το σπουδαιότερο αθλητικό γεγονός τόσο λόγω του βεληνεκούς τους όσο και λόγω του αρχών και των ιδανικών που πρεσβεύουν, η γέννηση των οποίων και ανατρέχει ακόμη και στην Αρχαία Ελλάδα. Λόγω της πολύ μεγάλης σπουδαιότητας των παραπάνω διοργανώσεων τόσο σε επίπεδο δόξας όσο και σε επίπεδο κέρδους, αποδέκτες αμφοτέρων των οποίων είναι πρωτευόντως οι αθλητές και δευτερευόντως οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στο πεδίο των διοργανώσεων αυτών, τα περιστατικά φαρμακοδιέγερσης είναι ιδιαίτερα αυξημένα, με αποτέλεσμα να καθίσταται επιτακτική η διαρκής επαγρύπνηση της διεθνούς κοινότητας, με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική αντίδραση σε περιστατικά ντόπινγκ μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής διατάξεων οι οποίες και στρέφονται στην κατά το δυνατόν εξάλειψη του φαινομένου αυτού, ένας στόχος αρκετά δύσκολος να επιτευχθεί στο σύνολό του.

Στα πλαίσια συλλογικής δράσης και συνεργασίας μεταξύ των μελών της διεθνούς κοινότητας, έχουν συγκροτηθεί διάφοροι οργανισμοί, ο πλέον γνωστός των οποίων και είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Αντιντόπινγκ (World Anti-Doping Agency – WADA), στο πεδίο δράσης του οποίου και ανήκει και η ψήφιση του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ (World Anti-Doping Code), ενός κώδικα που συνιστά την κατευθυντήριο γραμμή της πλειοψηφίας των σχεδιαζόμενων πολιτικών σε εθνικό και υπερεθνικό (ενωσιακό και διεθνές επίπεδο), ιδίως εντός των ανεπτυγμένων κρατών, με σκοπό την αποτροπή συμπεριφορών χρήσης παράνομων ουσιών, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερα αρνητικών συνεπειών που οι συμπεριφορές αυτές επιφέρουν τόσο σε επίπεδο υγείας και ανθρώπινης ζωής όσο και σε επίπεδο αλλοίωσης του αγωνιστικού αποτελέσματος και ύπαρξης αθέμιτου ανταγωνισμού.

6.2.2. Ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ

Ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ (World Anti-Doping Code), «γέννημα» του Παγκόσμιου Φορέα Αντιντόπινγκ (WADA), συνιστά την σε παγκόσμιο επίπεδο πρώτη (ίσως και μοναδική) αξιοσημείωτη προσπάθεια θέσπισης μίας σειράς κανόνων δικαίου παγκόσμιας ισχύος, ικανών να αποτελέσουν μέρος τόσο εθνικών όσο και ενωσιακών νομοθεσιών, γεγονός εκ του οποίου και προκύπτει η ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα αυτών. Αποτελεί την ενσάρκωση της ουσιαστικής υλοποίησης ενός διεθνούς προγράμματος δράσης κατά της φαρμακοδιέγερσης, ενός προγράμματος ευρισκόμενου σε έναν διαρκή και εποικοδομητικό διάλογο με τις ανάγκες και τις αλλαγές της παγκόσμιας κοινωνίας, με αποτέλεσμα να υπόκειται σε διαρκείς τροποποιήσεις και αναθεωρήσεις. Η πρώτη επίσημη υιοθέτηση του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ τοποθετείται χρονικά στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, ήτοι στο έτος 2003, ενώ η θέση του σε ισχύς εντοπίζεται έναν χρόνο αργότερα, κατά το έτος 2004¹⁵⁹. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η ιδιαίτερη φύση αυτού του κώδικα ως ενός νομοθετήματος με ιδιαίτερα δυναμικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι τυγχάνει εφαρμογής εκ μέρους πολλών κρατών και υπερεθνικών οργανισμών, ένας εκ των οποίων και είναι η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι και εκείνη που αποτελεί τη βάση εξήγησης της μεγάλης συχνότητας των τροποποιήσεων στις οποίες και υπόκειται ο συγκεκριμένος κώδικας, όπως αυτές συνέβησαν το έτος 2009, το έτος 2013, σε ακολουθία των οποίων και τέθηκε σε εφαρμογή ο νέος Παγκόσμιος Κώδικας την 1^η Ιανουαρίου 2015 αλλά και τα έτη 2017 και 2019¹⁶⁰. Όσον αφορά την τελευταία τροποποίηση, οι σχετικές εργασίες έλαβαν χώρα στο Μόντρεαλ του Καναδά τον Μάιο του έτους 2019, απότοκος των οποίων και ήταν η θέση σε ισχύ των τροποποιημένων διατάξεων του κώδικα αυτού, με αποτέλεσμα να λάβει και την τελική του μορφή, με εναρκτήρια ημερομηνία την 1^η Ιουνίου του έτους 2019¹⁶¹.

Παρά το γεγονός ότι, υπό το πρίσμα μίας ευρύτερης προσέγγισης των γενεσιουργών λόγων της θέσπισης ενός Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ, εντοπίζεται ως κοινός παρανομαστής της ύπαρξης του κώδικα αυτού η ανάγκη ρύθμισης και περιορισμού του ντόπινγκ ως φαινομένου και ως μορφή παράνομης συμπεριφοράς, ο ίδιος ο Παγκόσμιος Οργανισμός Αντιντόπινγκ προβαίνει στη διασαφήνιση των στόχων που εξυπηρετεί η ψήφιση αυτού του κώδικα, μέσω της

¹⁵⁹ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

¹⁶⁰ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

¹⁶¹ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

συνοπτικής παράθεσης αυτών στις πρώτες σελίδες του κώδικα. Πριν από την παράθεση των στόχων αυτών, γίνεται αναφορά στην ιδιαίτερα μεγάλη αξία του αθλητισμού στο πεδίο της εσωτερικής επιβράβευσης που βιώνουν οι αθλητές κατά την συμμετοχή τους σε μία αθλητική διοργάνωση, πόσω μάλλον κατά την νίκη τους σε αυτή¹⁶². Οι αθλητικές διοργανώσεις παρουσιάζονται ως μία μορφή εορτασμού της ανθρώπινης ιδιότητας και, ειδικότερα, του ανθρώπινου σώματος, πνεύματος και νου ως ενιαίου συνόλου, της τελειότητας του ανθρώπου και της προσπάθειας επίτευξης της τελειότητας μέσω της αξιοποίησης φυσικών ταλέντων και ιδιαίτερων δεξιοτήτων¹⁶³. Εξ αυτών προκύπτει ότι ο αθλητισμός ως δραστηριότητα εμφορείται από ορισμένες αξίες και ιδανικά, η διασφάλιση των οποίων και αποτελεί τον θεμελιώδη στόχο του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ¹⁶⁴. Συγκεκριμένα, οι αξίες αυτές είναι: α) η δεοντολογία, η εντιμότητα και η ευγενής άμιλλα, β) η προαγωγή της συνολικής υγείας του ατόμου (σωματικής, πνευματικής και ψυχικής), γ) η κατάκτηση της κορυφής με δίκαιους και διαφανείς τρόπους, δ) το ομαδικό πνεύμα, ε) η αλληλεγγύη, στ) η αφοσίωση σε έναν στόχο που τίθεται, ζ) ο σεβασμός της διαφορετικότητας του άλλου και η καταπολέμηση παντός είδους προκαταλήψεων και στερεοτύπων και η) ο σεβασμός των κανόνων ενός παιχνιδιού και φυσικά θ) η αναγωγή της εσωτερικής επιβράβευσης κατά την συμμετοχή σε μία αθλητική διοργάνωση ως την υπέρτατη όλων αξία και ιδανικό¹⁶⁵.

6.2.2.1. Η Δομή του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ

Όσον αφορά τα μέρη εκ των οποίων και απαρτίζεται ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ, πρόκειται για έναν κώδικα με τέσσερα μέρη και είκοσι τέσσερα συνολικά άρθρα. Έκαστο των μερών αυτών έχει έναν συγκεκριμένο θεματικό άξονα, ο οποίος και συνιστά την κύρια κατηγορία στην οποία και εμπίπτουν ορισμένα άρθρα, στα πλαίσια της προσπάθειας ομαδοποίησης αυτών. Ξεκινώντας από το πρώτο μέρος, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι αυτό περιλαμβάνει τόσο θεμελιώδεις έννοιες όσο και διατάξεις οι οποίες και αφορούν τη διεξαγωγή ελέγχων αντιντόπινγκ,

¹⁶² World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

¹⁶³ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

¹⁶⁴ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

¹⁶⁵ World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.

όπως αυτές αναφέρονται στα επόμενα τμήματα του Κώδικα¹⁶⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι η φράση «έλεγχος αντιντόπινγκ» συνιστά μία φράση έχουσα ευρεία έννοια, διότι αφορά τη διαδικασία διεξαγωγής του ανωτέρω ελέγχου τόσο ως σύνολο όσο και ως μεμονωμένα στάδια, όπως είναι το στάδιο διερεύνησης πιθανής παραβίασης διατάξεων σχετικών με το ντόπινγκ έως και το στάδιο που ακολουθεί το τυχόν θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα διεξαχθέντος ελέγχου, στο πεδίο του οποίου και λαμβάνουν χώρα ακροάσεις και ενστάσεις των εξεταζομένων¹⁶⁷. Στο δεύτερο μέρος του Κώδικα Αντιντόπινγκ, γίνεται αναφορά στις ουσιώδεις διαδικασίες μελέτης και έρευνας που πραγματοποιούνται από όσους υπογράφουν και προσχωρούν στον συγκεκριμένο Κώδικα, ενώ το επόμενο μέρος (τρίτο μέρος) αυτού προσδιορίζει τους ρόλους, τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις των μερών που δεσμεύονται από τον Κώδικα αυτό είτε σε συλλογικό επίπεδο (υπερεθνικοί οργανισμοί ή/και κυβερνήσεις) είτε σε ατομικό επίπεδο (ιδιώτες)¹⁶⁸. Σχετικά με το τέταρτο και τελευταίο μέρος του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ, αυτό προβαίνει σε ρύθμιση διαδικαστικής φύσεως ζητημάτων και, συγκεκριμένα, ζητημάτων σχετικά με την επίσημη αποδοχή, προσχώρηση αλλά και ουσιώδη εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα, τους τρόπους με τους οποίους ο Παγκόσμιος Οργανισμός Αντιντόπινγκ θα διεξάγει ελέγχους ως προς τη συμμόρφωση ή μη συμμόρφωση των μερών με τις επιταγές του Κώδικα Αντιντόπινγκ καθώς επίσης και τις ακολουθούμενες διαδικασίες και επιβαλλόμενες κυρώσεις στην περίπτωση κατά την οποία και όντως θα διαπιστώνεται κάποια παραβίαση¹⁶⁹. Ένα άλλο ακόμη απαραίτητο στοιχείο το οποίο και ρυθμίζεται από τον Κώδικα αυτόν είναι και η διαδικασία η οποία πρέπει να τηρείται προκειμένου να επέρχονται σχετικές τροποποιήσεις στον Κώδικα¹⁷⁰. Δέον όπως σημειωθεί ότι οι τελευταίες διατάξεις (τροποποίησης, αναθεώρησης κλπ.) επέχουν εξαιρετικά μεγάλη σημασία, καθώς ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ, λόγω του γεγονότος ότι αποτελεί ένα νομοθετικό κείμενο παγκόσμιας αποδοχής και ότι πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτος ώστε να προσαρμόζεται στα διαρκώς μεταβαλλόμενα δεδομένα

---

¹⁶⁶ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁶⁷ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁶⁸ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁶⁹ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷⁰ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

(νέες ουσίες που πρέπει να απαγορευθούν χωρίς να έχουν απαγορευθεί ακόμη) και τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες, από την εμφάνισή του μέχρι σήμερα έχουν σημειωθεί οκ ολίγες αναθεωρήσεις και τροποποιήσεις, με αποτέλεσμα η ευελιξία της διαδικασίας τροποποίησης των σχετικών διατάξεων να εμφανίζεται ως μία ουσιώδης ανάγκη αποτελεσματικής ανταπόκρισης του νομοθέτη στις καθημερινώς νέες ανάγκες και κινδύνους που πηγάζουν από τις διαρκώς αυξανόμενες διαστάσεις της φαρμακοδιέγερσης (ντόπινγκ) ως φαινομένου.

6.2.2.2. Η Σημασία των Προδιαγραφών (Standards) στην Ερμηνεία του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ

Παρά το γεγονός ότι ο Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ αποτελεί το θεμελιώδες κείμενο στο οποίο και πρέπει να επιδεικνύουν συμμόρφωση και σεβασμό τα μέρη που τον έχουν υπογράψει, ο ίδιος ο Κώδικας προβλέπει την ύπαρξη ορισμένων προδιαγραφών, η τήρηση των οποίων συνιστά υποχρέωση ισάξιας σημασίας με την υποχρέωση τήρησης του Κώδικα, δεδομένου ότι οι προδιαγραφές αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των διατάξεών του¹⁷¹. Δέον στο σημείο αυτό όπως ληφθεί υπόψη ότι, εφόσον ελλοχεύει ο κίνδυνος σύγχυσης μεταξύ των Οδηγιών του Κώδικα και των Προδιαγραφών του Κώδικα, θα πρέπει να πραγματοποιείται σαφής διάκριση μεταξύ των Οδηγιών και των Προδιαγραφών, καθώς η εφαρμογή των πρώτων (Οδηγιών) επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των υπογραφότων, εν αντιθέσει με την εφαρμογή των δεύτερων (Προδιαγραφών) και τη συμμόρφωση σε αυτές, αμφότερες οι οποίες και συνιστούν θεμελιώδη υποχρέωση των υπογραφότων, γεγονός που σημαίνει ότι δεν νοείται τήρηση του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ άνευ της συμμόρφωσης με τα Διεθνή Πρότυπα και το αντίστροφο¹⁷².

Ο εξέχων ρόλος που διαδραματίζουν οι διεθνείς προδιαγραφές υπό το πρίσμα των οποίων και θα πρέπει να λαμβάνει χώρα τόσο η ερμηνεία όσο και η εφαρμογή του Παγκόσμιου Κώδικα Αντιντόπινγκ καθίσταται εμφανής από τα πρώτα κίβλα άρθρα του κώδικα αυτού. Ειδικότερα, αναφορικά με την παραβίαση των διατάξεων

---

¹⁷¹ David, P. (2013). A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷² David, P. (2013). A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

σχετικά με το ντόπινγκ, προς διαπίστωση μίας τέτοιας παράβασης, θα πρέπει να διενεργούνται σχετικές εξετάσεις, οι οποίες όμως πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με όσα ορίζουν διεθνείς προδιαγραφές (Άρθρο 5.2 του Κώδικα)¹⁷³. Η προδιαγραφή αυτή κρίνεται εύλογη, ένα ληφθεί υπόψη ότι η διενέργεια ιατρικών εξετάσεων στα πλαίσια του ελέγχου αντιντόπινγκ ως διαδικασία περιλαμβάνει ενέργειες οι οποίες και μπορεί να ειπωθεί ότι συνιστούν τρόπον τινά «προσβολή» του εξεταζόμενου, καθώς το άτομο που εξετάζεται υφίσταται ελαφρά σωματική βλάβη (λήψη αίματος κλπ.), εκ της οποίας, σε συνδυασμό και με άλλες ιατρικές ενέργειες, μπορεί να στοιχειοθετηθεί προσβολή της προσωπικότητας του αποδέκτη της εξέτασης¹⁷⁴. Εφόσον λοιπόν σκοπός του πραγματοποιούμενου ελέγχου κατά του ντόπινγκ δεν είναι η προσβολή της προσωπικότητας ενός ατόμου αλλά η προστασία της γνησιότητας του αποτελέσματος ενός αγώνα, της ευγενούς άμιλλας και φυσικά της δημόσιας υγείας, προκειμένου λοιπόν ένας αθλητής να δεχθεί να υποστεί αυτόν τον έλεγχο, θα πρέπει να υπάρχουν αναλυτικοί κανόνες, με σκοπό τη διασφάλιση της μικρότερης δυνατής προσβολής, οι οποίοι και θα πρέπει να είναι εκ των προτέρων γνωστοί στον εξεταζόμενο, προς διασφάλιση της νομιμότητας της διαδικασίας ως συνόλου. Εκτός από τα ισχύοντα διεθνή πρότυπα περί λήψης δειγμάτων προς εξέταση, υπάρχουν και ορισμένες άλλες προδιαγραφές όσον αφορά τη λειτουργία εργαστηρίων, αντικείμενο των οποίων και είναι ο έλεγχος περί ύπαρξης ή μη ύπαρξης περιστατικού φαρμακοδιέγερσης.

Ως μία γενική παρατήρηση, ο David (2013) αναφέρει ότι μεταξύ του Κώδικα και των Προδιαγραφών τηρείται μία λογική ακολουθία με αρχικό σημείο το γενικότερο και τελικό σημείο το ειδικότερο· με άλλα λόγια, ο David (2013) παρομοιάζει τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ ως το γενικότερο μέρος των ρυθμίσεων σχετικά με τη φαρμακοδιέγερση και τα Διεθνή Πρότυπα ως το ειδικότερο μέρος αυτών, στα πλαίσια του οποίου και παρέχονται περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την τήρηση των προβλεπόμενων εντός του Κώδικα κανόνων και διατάξεων¹⁷⁵.

---

¹⁷³ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷⁴ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷⁵ David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Επίλογος

Το γεγονός ότι το ντόπινγκ ως κοινωνικό φαινόμενο δεν είναι ένα αμελητέο φαινόμενο, δεδομένου ότι, μέσω της χρήσης απαγορευμένων ουσιών με σκοπό την τεχνητή βελτίωση της αθλητικής επίδοσης, τίθεται κατά πρώτο λόγο σε κίνδυνο η υγεία και σωματική ακεραιότητα και, κατ' επέκταση, και η ίδια η ζωή των αθλητών, είναι κατάφωρο από την πληθώρα διατάξεων, πολιτικών και αρμόδιων φορέων ελέγχου που έχουν καθιερωθεί στα πλαίσια της ανάπτυξης ενός σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο οργανωμένου συστήματος εξάλειψης της φαρμακοδιέγερσης τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και επίπεδο καταστολής. Όσον αφορά την ελληνική έννομη τάξη, εκτός από τα ειδικά νομοθετήματα σχετικά με το ντόπινγκ, χαρακτηριστικότερο των οποίων και είναι ο νόμος 2725/1999, η φαρμακοδιέγερση δεν παύει να συνιστά ένα σοβαρότατο ποινικό αδίκημα για το οποίο χωρεί εφαρμογή των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα σχετικά με τα αδικήματα της ανθρωποκτονίας, της σωματικής βλάβης αλλά και της απάτης κατά το σύννητες. Εκτός όμως από την εγχώρια έννομη τάξη, αξιοσημείωτο έργο έχει διαδραματίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως υπερεθνικός οργανισμός καθώς επίσης και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Αντιντόπινγκ (WADA), με πρωτοβουλία του οποίου και έχει θεσπιστεί ο λεγόμενος «Παγκόσμιος Κώδικας Αντιντόπινγκ», ένας κώδικας υπερνομοθετικής ισχύος, ο οποίος και τυγχάνει της αποδοχής του μεγαλύτερου μέρους των ανεπτυγμένων κρατών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Παρά το γεγονός όμως ότι, όπως και αναπτύχθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, έχει κατά καιρούς καταβληθεί μία ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια ως προς την στα πλαίσια του δυνατού εξάλειψη του ντόπινγκ, δυστυχώς ούτε η πληθώρα αλλά ούτε και η αυστηρότητα των διατάξεων έχουν κριθεί επαρκείς ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό. Τρανή απόδειξη αποτελούν τα ουκ ολίγα περιστατικά φαρμακοδιέγερσης τα οποία και επιβεβαιώνονται κατόπιν της διενέργειας σχετικών ελέγχων σε καθημερινό επίπεδο παγκοσμίως, καθώς οι αθλητές αλλά και οι εμπλεκόμενοι με τον αθλητισμό παράγοντες, οι οποίοι με δέλεαρ περισσότερο το χρήμα παρά την δόξα, επιλέγουν να θέσουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία από το να υποστούν το οικονομικό κυρίως τίμημα μίας ήττας σε μία αθλητική διοργάνωση (όσο μεγαλύτερη η διοργάνωση τόσο μεγαλύτερο και το τίμημα). Προκειμένου λοιπόν να βελτιωθούν οι μέχρι τώρα αναπτυχθείσες πολιτικές καταπολέμησης του φαινομένου του ντόπινγκ, ώστε να υπάρξει ένα ουσιαστικό

αντίκρισμα και αποτέλεσμα, θα πρέπει οι πολιτικές αυτές να σχεδιαστούν κατόπιν περαιτέρω διερεύνησης των ακριβών αιτίων που οδηγούν στην χορήγηση και τη χρήση απαγορευμένων ουσιών και, επειδή ο πλέον προφανής λόγος είναι το χρήμα, πρόκειται για μία εξαιρετικά δύσκολη προσπάθεια, καθώς το χρήμα έχει καταλήξει να διαδραματίζει έναν καθοριστικό ρόλο σε κάθε έκφανση της καθημερινότητας, με αποτέλεσμα να χρειάζεται χρόνος και υπομονή σε συνδυασμό με κατάλληλη εκπαίδευση και ενημέρωση για τα ιδανικά του αθλητισμού, ώστε αυτός να πάψει να αντιμετωπίζεται ως άλλη μία οικονομική ή επαγγελματική δραστηριότητα, αλλά ως μία δραστηριότητα που βρίθει από ιδανικά και αξίες.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Δέδες, Π.Ι. (2008). *Εισηγήσεις Αθλητικού Δικαίου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Δημητρόπουλος, Α.Γ. (2008). *Συνταγματικά Δικαιώματα* (2^η εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Ελληνικό Κέντρο Έρευνας Αθλητικού Δικαίου (Ε.Κ.Ε.Α.Δ.) (Εκδ.). (2008). Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αθλητικού Δικαίου με Διεθνή Συμμετοχή (Αθήνα: 30 Νοεμβρίου – 2 Δεκεμβρίου 2006): *Αθλητικός Νόμος – Lex Sportiva : Διαφορές – Αδικήματα – Δίκη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καραγιαννόπουλος, Α.Β. (2008). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Καραγιαννόπουλος, Α. (2010). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Κουράκης, Ν.Ε. (2008). *Θεωρία της Ποινής*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κοτσαλής, Λ. (2005). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μαλάτος, Α.Λ. (2010). *Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου* (2^η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μαντρατζή, Ε.Γ. (2011). *Ντόπινγκ: Δικαιοπολιτική προσέγγιση, κανονιστική θεμελίωση και αντεγκληματική θεώρηση*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Μαυρομάτης, Α.Σ. (2007). *Σωματικές βλάβες στον αθλητισμό: Συστηματική προσέγγιση υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου*. Εκδόσεις Σάκκουλα: Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος* (Τόμος Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2007). *Ποινικό Δίκαιο : Γενικό Μέρος* (Τόμος ΙΙ). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.

Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (2016). *Ποινικό Δίκαιο: Ειδικό Μέρος: Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, άρθρα 372-384 Π.Κ. – Εγκλήματα κατά της περιουσίας, άρθρα 385-406Α Π.Κ. – Εγκλήματα περί τα υπομνήματα, άρθρα 216-223 Π.Κ.* (3^η εκδ.). Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.

Παναγιωτόπουλος, Δ. (2005). *Αθλητικό Δίκαιο: Συστηματική Θεμελίωση – Εφαρμογή*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ρηγοπούλου, Μ. (2014). Δέκατο Έκτο Κεφάλαιο: Σωματικές Βλάβες. Σε: Α. Χαραλαμπίδης (2014), *Ποινικός Κώδικας* (Τόμος Β': Άρθρα 207-478) (2^η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2014). *Εγκλήματα κατά Προσωπικών Αγαθών* (2^η εκδ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Crowther, N.B. (2007). The Ancient Olympic Games through the Centuries. In: G.P. Schaus & S. R. Wenn (Eds.), *Onward to the Olympics: Historical Perspectives on the Olympic Games* (pp. 3-15). Canada: Wilfrid Laurier University Press and the Canadian Institute in Greece.

David, P. (2013). *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Faulkner, N. (2012). *A Visitor's Guide to the Ancient Olympics*. New Haven and London: Yale University Press.

Laker, A. (2012). Culture, Education and Sport. In: A. Laker (Ed.), *Sociology of Sport and Physical Education: An Introduction* (pp. 1-15). London and New York: Routledge/Falmer;

Ma-Kellams, C. (2018). *Cultural Psychology: Cross-Cultural and Multi-Cultural Perspectives*. London: The Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc..

Mio, J., Barker, L., & Domenech Rodriguez, M. (2015). *Multicultural Psychology: Understanding our Diverse Communities* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.

- Nagayama Hall, G.C. (2018). *Multicultural Psychology* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Parrish, R., & Papadimitriou, D., (2003). *Sports Law and Policy in the European Union*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Petermandl, W. (2013). Growing Up with Greek Sport: Education and Athletics. In: P. Christesen & D.G. Kyle (Eds.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* (pp. 236-246). Sussex: Wiley Blackwell.
- Rousseau, N. (2014). *Society Explained: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield Publishers.
- Steele, S.F., & Price, J. (2008). *Applied Sociology: Terms, Topics, Tools, and Tasks* (2nd ed.). California: Thomson-Wadsworth.
- World Anti-Doping Agency (2019). *World Anti-Doping Code 2015 with 2019 amendments*.
- Young, D.C. (2004). *A Brief History of the Olympic Games*. Malden: Blackwell Publishing.